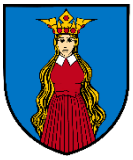

Bierutów

Borów

Brzeg Dolny

Cieszków

Domaniów

Dziadowa Kłoda

Jordanów Śląski

Kondratowice

Kostomłoty

Krośnice

Malczyce

Mietków

Międzybórz

Milicz

Prusice

Przeworno

Strzelin

Syców

Środa Śląska

Twardogóra

Udanin

Wiązów

Wińsko

Wołów

Żmigród

S T R A T E G I A

INNEGO INSTRUMENTU TERYTORIALNEGO SUBREGIONU WROCŁAWSKIEGO

PROJEKT – wersja 3.1, październik 2026 r.
październik 2026 r.

Spis treści

Spis treści 2

Wstęp 3

I. Obszar geograficzny, którego dotyczy Strategia 4

II. Diagnoza Obszaru realizacji IIT, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych 6

III. Synteza diagnozy obszaru IIT SW 60

IV. Cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu 63

V. Budżet Strategii IIT SW 82

VI. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii IIT SW 84

VII. Opis procesu zaangażowania społecznego w proces tworzenia Strategii 87

VIII. Opis procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko 89

IX. Załącznik 1. Wykaz operacji, które mają być wspierane (lista projektów konkurencyjnych i lista projektów niekonkurencyjnych) 94

X. Spis rysunków 118

XI. Spis tabel 118

Wstęp

Strategia Innego Instrumentu Terytorialnego (IIT) została opracowana w związku z *Uchwałą nr 6945/VI/23 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 22 maja 2023 r. w sprawie przyjęcia wyznaczonych obszarów celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027*.

Strategia Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego (Strategia IIT SW) uwzględnia wnioski płynące z Zarysu Planu Działań IIT SW (czerwiec 2020 r.) oraz postanowienia wynikające z:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej[1]
2. Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027[2],
3. Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027[3],
4. Uchwały nr 6333/VI/22 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 grudnia 2022 r. w sprawie przyjęcia programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 wraz z załącznikiem (TPST subregion wałbrzyski) oraz podsumowaniem[4].

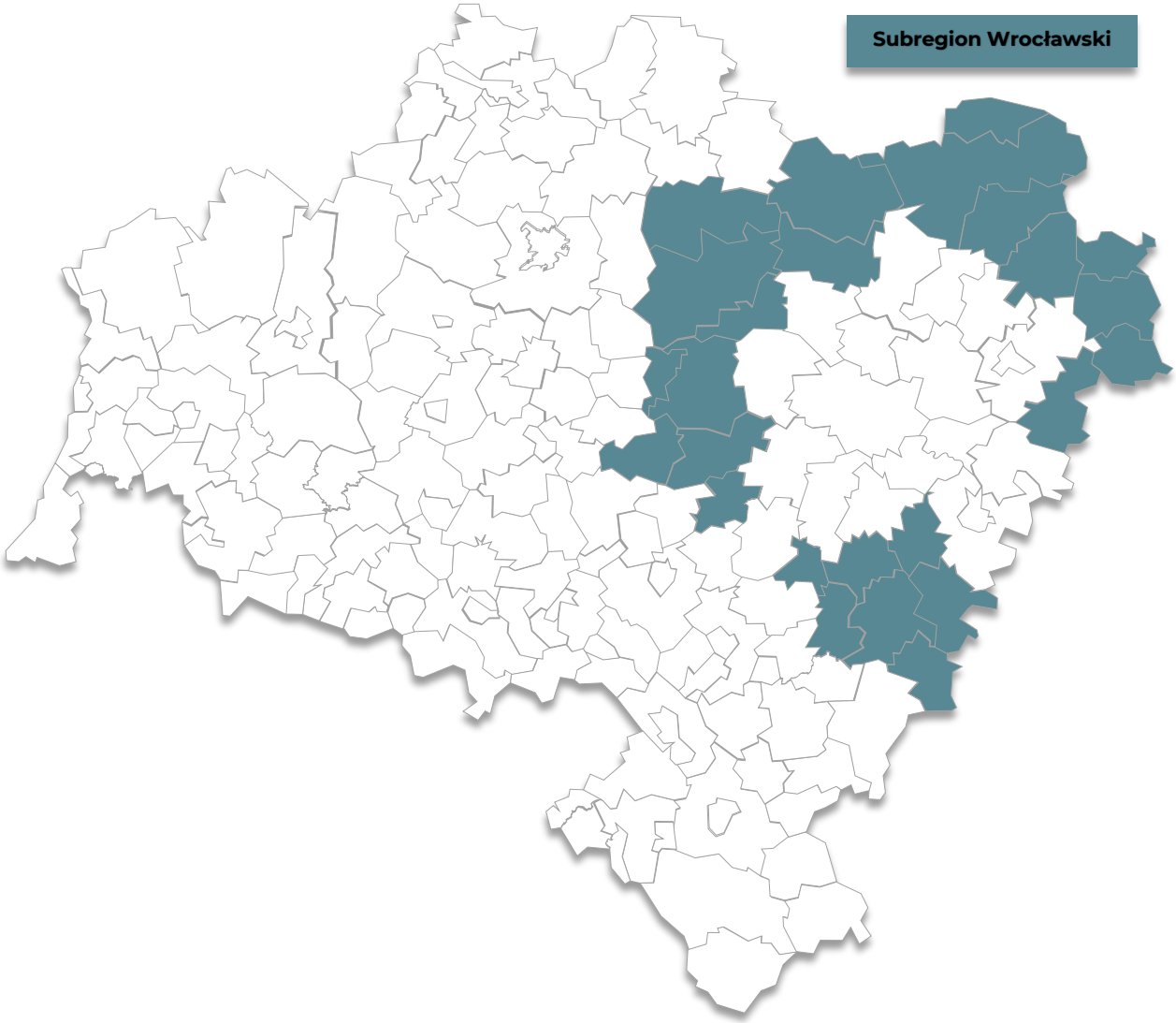
Dokument oraz określone w nim priorytety, mają na celu umożliwienie dynamicznego rozwoju obszaru IIT SW, zapewniając wysoką jakość życia mieszkańców.

[1] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1060
[2] https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027 [dostęp: październik 2022 r.].
[3] Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 maja 2022 r., poz. 1079.
[4] https://rpo.dolnyslask.pl/wp-content/uploads/2023/01/Uchwa%C5%82a-ZWD-przyj%C4%99cie-FEDS-2021-2027-scan.pdf [dostęp: luty 2023 r.].

I. Obszar geograficzny, którego dotyczy Strategia

Subregion Wrocławski (Subregion, Obszar) tworzy 25 gmin, a mianowicie: Bierutów, Borów, Brzeg Dolny, Cieszków, Domaniów, Dziadowa Kłoda, Jordanów Śląski, Kondratowice, Kostomłoty, Krośnice, Malczyce, Mietków, Międzybórz, Milicz, Prusice, Przeworno, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Udanin, Wiązów, Wińsko, Wołów, Żmigród.

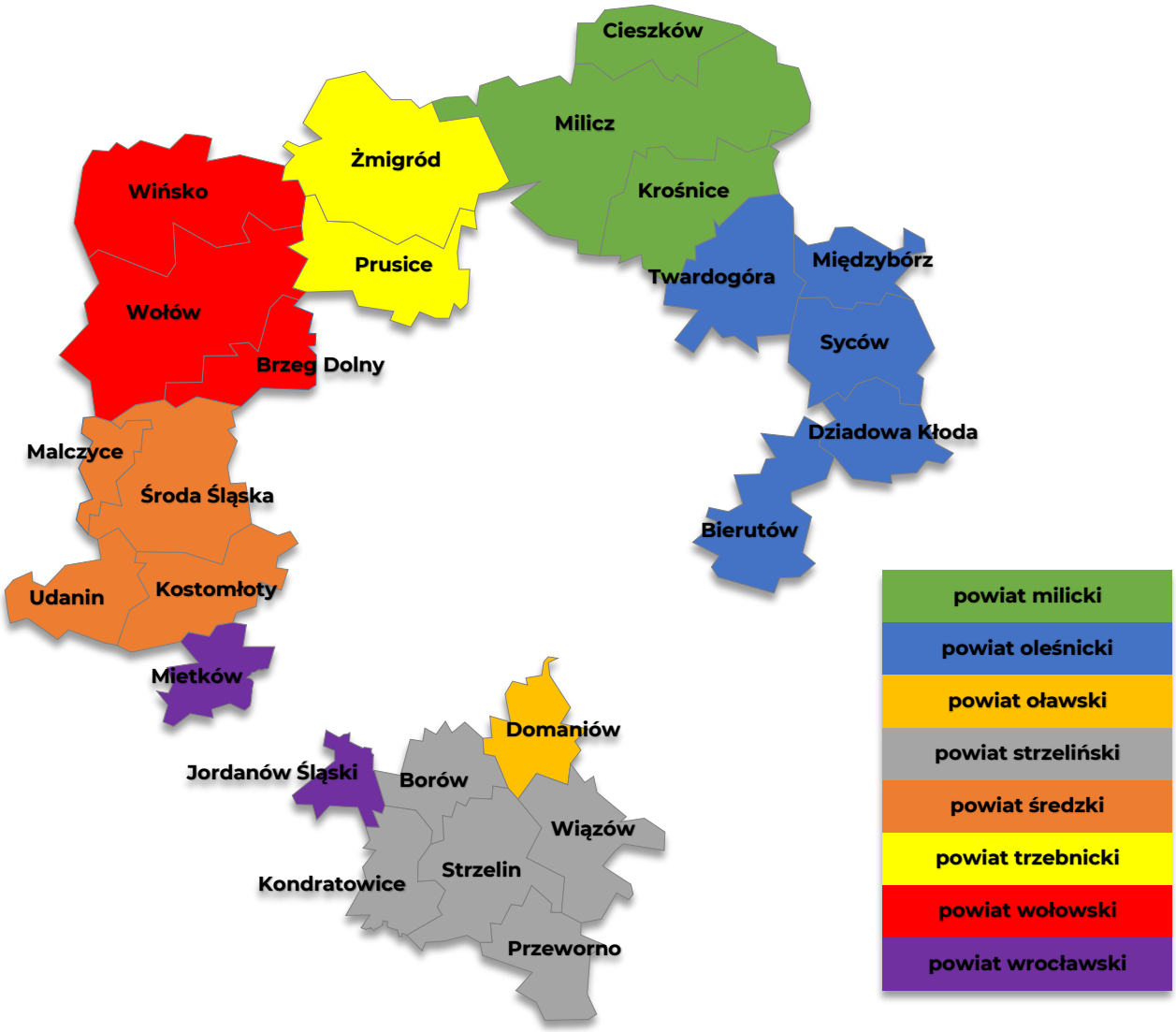
Gminy te zlokalizowane są na terenie ośmiu powiatów tj.: milickiego, oleśnickiego, oławskiego, średzkiego, strzelińskiego, trzebnickiego, wołowskiego i wrocławskiego.

Rysunek 1. Subregion Wrocławski na tle województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) pod koniec 2021 r. na stałe analizowany Obszar zamieszkiwało ponad 245 tys. mieszkańców. Cechą Subregionu jest jego duże zróżnicowanie zarówno pod względem poziomu rozwoju gospodarczego, jak i dostępności do usług oraz infrastruktury społecznej.

Rysunek 2. Mapa Subregionu Wrocławskiego w podziale na gminy i powiaty

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map.

W rezultacie kluczowe jest opracowanie i wdrożenie strategii zmierzającej do poprawy spójności Obszaru, a jednocześnie zapewniającej wielokierunkowy i trwały rozwój poszczególnych gmin i całego Subregionu.

II. Diagnoza Obszaru realizacji IIT, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych

Wstęp

Badanie diagnostyczne realizowano z zastosowaniem metodologii desk reaserch. Podstawowym źródłem danych wykorzystanych w diagnozie były informacje publikowane przez Główny Urząd Statystycznych oraz informacje dostarczone przez urzędy gmin i starostwa powiatowe. Subregion Wrocławski analizowany był zarówno w zakresie dynamiki zmian zjawisk społeczno-gospodarczych (lata 2014-2021) z uwzględnieniem zmian zachodzących w przestrzeni.

Dokonano porównania sytuacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego tworzącymi IIT SW oraz porównania stanu analizowanego Subregionu z sytuacją województwa dolnośląskiego.

Badanie diagnostyczne przeprowadzone zostało w trzech obszarach:

- **sferze gospodarczej,**
- **sferze społecznej,**
- **sferze przestrzenno-środowiskowej**

W analizie potrzeb rozwojowych i potencjału Obszaru, polegającej na zestawieniu badanego obszaru funkcjonalnego z odpowiednio dobraną grupą porównawczą, przedstawiono sytuację występującą wewnątrz Subregionu Wrocławskiego (względem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w jego skład) oraz w porównaniu do Dolnego Śląska.

Analizując sytuacje obszaru Subregionu, przyjęto założenie, że dane pochodzące ze statystyk publicznych nie powinny być starsze niż zastosowane w diagnozie projektu FEDS 2021-2027 (2018-2019). W związku z tym przyjęto do dalszych analiz rok 2021, który na potrzeby weryfikacji dynamiki zmian porównywano do roku 2014 (początek okresu programowania UE 2014-2020).

Strefa gospodarcza

Przedsiębiorczość

W 2021 r. na terenie Subregionu Wrocławskiego zarejestrowane były łącznie 25 652 podmioty gospodarcze. W porównaniu do 2014 r. nastąpił wzrost ogólnej liczby podmiotów gospodarczych o ok. 17,2%. Powyższa tendencja zauważalna była również na Dolnym Śląsku. Zaznaczyć jednak należy, że wzrost liczby podmiotów gospodarczych działających na terenie Subregionu był wyższy niż w województwie dolnośląskim (17,0%).

Tabela 1. Podmioty gospodarcze w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	Podmioty gospodarki narodowej			Sektor prywatny		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	848	910	107,3	790	851	107,7
Borów	392	459	117,1	379	446	117,7
Brzeg Dolny	1 377	1 674	121,6	1 315	1 586	120,6
Cieszków	360	474	131,7	352	450	127,8
Domaniów	374	477	127,5	360	463	128,6
Dziadowa Kłoda	282	377	133,7	266	360	135,3
Jordanów Śląski	206	286	138,8	200	277	138,5
Kondratowice	299	326	109,0	288	315	109,4
Kostomłoty	534	671	125,7	519	647	124,7
Krośnice	571	786	137,7	550	761	138,4
Malczyce	468	513	109,6	455	495	108,8
Mietków	331	394	119,0	319	379	118,8
Międzybórz	383	436	113,8	358	411	114,8
Milicz	2 556	3 027	118,4	2 475	2 879	116,3
Prusice	722	902	124,9	694	871	125,5
Przeworno	310	362	116,8	293	348	118,8
Strzelin	2 308	2 584	112,0	2 212	2 475	111,9
Syców	1 640	1 923	117,3	1 556	1 825	117,3
Środa Śląska	2 146	2 398	111,7	2 034	2 280	112,1
Twardogóra	1 006	1 186	117,9	931	1 103	118,5
Udanin	476	485	101,9	467	470	100,6
Wiązów	491	592	120,6	476	575	120,8
Wińsko	535	604	112,9	521	579	111,1
Wołów	2 042	2 312	113,2	1 933	2 183	112,9
Żmigród	1 234	1 494	121,1	1 149	1 395	121,4
Subregion Wrocławski	21 891	25 652	117,2	20 892	24 424	116,9
Dolny Śląsk	351 121	410 985	117,0	335 478	386 717	115,3

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Wśród podmiotów gospodarczych funkcjonujących na analizowanym Obszarze dominowały przedsiębiorstwa zaliczane do sektora prywatnego. W 2021 r. działało łącznie 24 424 podmiotów zaliczanych do sektora prywatnego. Również w tym przypadku na przestrzeni lat 2014-2021 nastąpił wzrost liczby podmiotów wynoszący ok. 16,9%. Podkreślić przy tym należy, że wzrost liczby podmiotów na terenie Subregionu kształtował się powyżej średniej regionalnej (15,3%).

Prowadzi to do wniosku, że Subregion rozwijał się w badanych latach szybciej niż województwo, w rezultacie jego pozycja gospodarcza w regionie uległa wzmocnieniu.

Niemniej jednak, co warto podkreślić, jak wynika z Załącznika Nr 1 „*Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027*" na terenie

Subregionu Wrocławskiego znajduje się gmina Przeworno (Powiat Strzeliński) zagrożona trwałą marginalizacją.

Analizując sferę gospodarczą należy podkreślić, że zarówno pod względem liczby podmiotów, jak i dynamiki ich zmian Subregion Wrocławski jest silnie zróżnicowany.

Na terenie Subregionu Wrocławskiego największy potencjał gospodarczy wyrażony poprzez liczbę podmiotów gospodarczych – skupiony był w czterech gminach: Milicz (3027 podmioty), Strzelin (2584), Środa Śląska (2398) i Wołów (2312). Na gminy te przypada łącznie 40,2% ogółu podmiotów zarejestrowanych na terenie Subregionu. Najniższy potencjał gospodarczy, mierzony liczbą przedsiębiorstw wykazują gminy: Jordanów Śląski (286 podmiotów), Kondratowice (326), Przeworno (362), Dziadowa Kłoda (377), Mietków (394) i Międzybórz (436).

Analizując potencjał gospodarczy Subregionu Wrocławskiego w ujęciu dynamicznym zauważyć można, że w latach 2014-2021 liczba przedsiębiorstw zwiększyła się we wszystkich gminach. Największy przyrost liczby przedsiębiorstw odnotowano w gminach: Jordanów Śląski (38,8%), Krośnice (37,7%), Dziadowa Kłoda (33,7%), Cieszków (31,7%), Domaniów (27,5%), Kostomłoty (25,7%) i Prusice (24,9).

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców mierzoną liczbą podmiotów na 10 tys. mieszkańców.

Dla Subregionu Wrocławskiego wskaźnik ten wynosił w 2021 r. 974 i był wyraźnie niższy od średniej dla Dolnego Śląska (1418). W latach 2014-2021 wskaźnik ten wzrósł na analizowanym Obszarze o 22,4%. Warto podkreślić, że tempo wzrostu było o 4,9 punktu procentowego wyższe niż średnia regionalna. W rezultacie w 2021 r. wartość przedmiotowego wskaźnika w przypadku Subregionu stanowiła ok. 68,7% wartość wskaźnika w regionie.

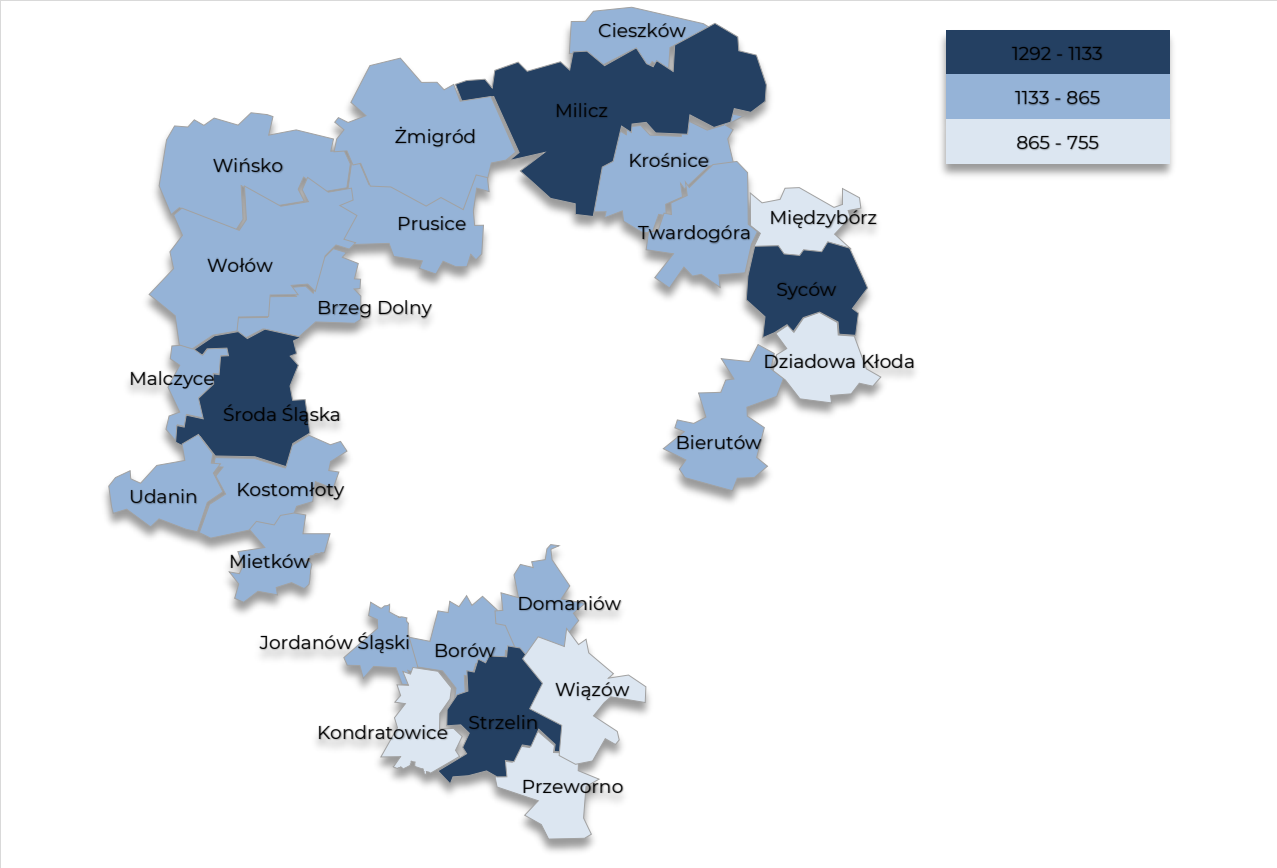
Tabela 2. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Bierutów	833	961	115,4	67,8
Borów	736	904	122,8	63,8
Brzeg Dolny	859	1028	119,7	72,5
Cieszków	767	1035	134,9	73,0
Domaniów	705	961	136,3	67,8
Dziadowa Kłoda	608	828	136,2	58,4
Jordanów Śląski	654	877	134,1	61,8
Kondratowice	669	806	120,5	56,8
Kostomłoty	746	928	124,4	65,4
Krośnice	697	981	140,7	69,2
Malczyce	780	898	115,1	63,3
Mietków	853	1018	119,3	71,8
Międzybórz	745	861	115,6	60,7
Milicz	1048	1292	123,3	91,1
Prusice	773	968	125,2	68,3
Przeworno	623	790	126,8	55,7
Strzelin	1043	1199	115,0	84,6
Syców	984	1166	118,5	82,2
Środa Śląska	1087	1210	111,3	85,3
Twardogóra	773	942	121,9	66,4
Udanin	891	988	110,9	69,7
Wiązów	666	847	127,2	59,7
Wińsko	628	755	120,2	53,2

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Wołów	892	1063	119,2	75,0
Żmigród	831	1046	125,9	73,8
Subregion Wrocławski	796	974	122,4	68,7
Dolny Śląsk	1207	1418	117,5	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Ważnym podkreślenia wydaje się fakt, że żadna z gmin wchodzących w skład Subregionu Wrocławskiego nie miała wskaźnika przedsiębiorczości wyższego od średniej dla Dolnego Śląska. W ramach Subregionu Wrocławskiego najwyższy wskaźnik przedsiębiorczości odnotowano w gminach: Milicz (1292), Środa Śląska (1210), Strzelin (1199) i Syców (1166). Najniższy poziom aktywności gospodarczej mieszkańców wykazują natomiast gminy: Wińsko (755), Przeworno (790), Kondratowice (806), Dziadowa Kłoda (828), Wiązów (847), Międzybórz (861) i Jordanów Śląski (877).

Rysunek 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Jednocześnie w latach 2014-2021 we wszystkich gminach Subregionu nastąpił wzrost przedsiębiorczości. Najmocniej zjawisko to uwidoczniło się w gminach: Krośnice (40,7%), Domaniów (36,3%), Dziadowa Kłoda (36,2%) i Cieszków (34,9%).

Ponadto, należy zwrócić szczególną uwagę na wartości kolejnego wskaźnika – podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – interpretowanego często jako jeden z głównych barometrów przedsiębiorczości na określonym obszarze.

W analizowanym okresie wartości tego indykatora kształtowały się pozytywnie, zaobserwowano bowiem wzrost liczby podmiotów z poziomu 123,6 w 2014 r. do poziomu 164,0 w 2021 r. Niestety wartość niniejszego wskaźnika nadal kształtowała się wyraźnie poniżej średniej dla Dolnego Śląska wynoszącej (w 2021 r.) 239,7.

Jednak, co warto podkreślić dynamika wzrostu analizowanego wskaźnika wynosząca w Subregionie 32,6% była wyższa od średniej w regionie (26,1%).

Tabela 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk =100 Rok 2021
Bierutów	128,0	160,6	125,5	67,0
Borów	113,0	146,8	129,9	61,2
Brzeg Dolny	132,8	175,5	132,2	73,2
Cieszków	121,0	177,7	146,9	74,1
Domaniów	108,8	157,0	144,3	65,5
Dziadowa Kłoda	94,6	140,4	148,4	58,6
Jordanów Śląski	98,0	144,8	147,8	60,4
Kondratowice	104,1	135,3	130,0	56,4
Kostomłoty	113,6	151,5	133,4	63,2
Krośnice	110,1	166,9	151,6	69,6
Malczyce	118,8	147,5	124,2	61,5
Mietków	132,5	176,3	133,1	73,6
Międzybórz	118,0	143,9	121,9	60,0
Milicz	170,2	227,8	133,8	95,0
Prusice	117,2	159,8	136,3	66,7
Przeworno	97,5	137,7	141,2	57,4
Strzelin	164,0	205,4	125,2	85,7
Syców	153,6	197,5	128,6	82,4
Środa Śląska	168,6	203,0	120,4	84,7
Twardogóra	119,3	156,5	131,2	65,3
Udanin	137,2	163,6	119,2	68,3
Wiązów	104,0	142,3	136,8	59,4
Wińsko	99,2	127,0	128,0	53,0
Wołów	137,9	179,0	129,8	74,7
Żmigród	128,8	175,7	136,4	73,3
Subregion Wrocławski	123,6	164,0	132,6	68,4
Dolny Śląsk	190,1	239,7	126,1	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najwyższą wartość przedmiotowy wskaźnik osiągnął w gminach: Milicz (227,8), Strzelin (205,4), Środa Śląska (203,0) i Syców (197,5). Niestety również w tych przypadkach wartość wskaźnika kształtowała się poniżej średniej dla Dolnego Śląska. Najniższą wartość przedmiotowego wskaźnika odnotowano w gminach: Wińsko (127,0) Kondratowice (135,3), Przeworno (137,7) i Dziadowa Kłoda (140,4).

Innowacyjność i potencjał inwestycyjny

Potencjał gospodarczy Subregionu Wrocławskiego tworzy nie tylko liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na jego obszarze, czy też przedsiębiorczość mieszkańców, ale również innowacyjność tych przedsiębiorstw.

Pomiar innowacyjności przedsiębiorstw jest problemem złożonym, a dostępność materiałów źródłowych mocno ograniczona. Można uznać, że innowacyjność przedsiębiorstw związana jest m.in. z branżami w jakich one funkcjonują. Na szczególną uwagę zasługują tzw. sektor kreatywny, który niejednokrotnie tworzy warunki do generowania i wdrażania innowacji.

Jak wynika z danych GUS udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem kształtował się na terenie Subregionu Wrocławskiego w 2021 r. na poziomie 3,5%. Niestety wartość

niniejszego wskaźnika była w przypadku analizowanego Obszaru niższa niż średnia dla województwa dolnośląskiego wynosząca w 2021 r. 6,8%.

Tabela 4. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk =100 Rok 2021
Bierutów	2,8	4,7	168,7	68,6
Borów	6,5	6,5	98,9	94,3
Brzeg Dolny	8,0	2,3	29,3	34,2
Cieszków	4,7	1,9	40,6	27,6
Domaniów	3,6	0,0	0,0	0,0
Dziadowa Kłoda	3,9	0,0	0,0	0,0
Jordanów Śląski	5,6	10,0	179,9	146,2
Kondratowice	3,5	0,0	0,0	0,0
Kostomłoty	1,9	2,2	113,0	31,7
Krośnice	4,4	4,1	94,5	60,1
Malczyce	5,6	2,3	41,9	34,1
Mietków	2,9	5,0	174,8	73,1
Międzybórz	0,0	2,8	-	40,6
Milicz	3,2	3,9	122,4	56,7
Prusice	1,3	4,4	344,5	64,5
Przeworno	0,0	4,4	-	63,6
Strzelin	6,6	3,7	56,3	54,5
Syców	3,7	6,1	166,0	89,3
Środa Śląska	3,5	3,1	91,0	45,9
Twardogóra	5,1	4,7	90,6	68,0
Udanin	3,1	0,0	0,0	0,0
Wiązów	8,9	2,3	26,2	34,1
Wińsko	5,3	5,3	100,0	76,9
Wołów	2,0	5,0	246,6	73,5
Żmigród	3,6	3,8	105,8	55,7
Subregion Wrocławski	4,0	3,5	89,1	51,7
Dolny Śląsk	6,0	6,8	114,6	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Należy podkreślić, że sytuacja wewnątrz Subregionu jest zróżnicowana. W 2021 r. jedynie w jednej gminie tworzącej Subregion tj. w gminie Jordanów Śląski wartość niniejszego wskaźnika była wyższa niż w województwie. W wymienionej gminie odsetek nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw sektora kreatywnego wyniósł 10,0%.

W pozostałych gminach Subregionu wartość analizowanego wskaźnika kształtowała się poniżej średniej dla Dolnego Śląska. W czterech gminach: Domaniów, Dziadowa Kłoda, Kondratowice i Udanin wartość wskaźnika była zerowa.

Wpływ na sytuację gospodarczą Subregionu Wrocławskiego ma m.in. jego atrakcyjność dla inwestorów. Interesujących informacji na temat atrakcyjności inwestycyjnej analizowanego Obszaru dostarcza raport „Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017 Województwo dolnośląskie".

Na potrzeby powyższego opracowaniu przyjęto poniższą skalę oceny:

- gwiazda pomarańczowa - oznacza, iż powiat lub gmina uzyskała ponad przeciętną ocenę we wszystkich analizowanych obszarach (gospodarki narodowej, przemysłu, handlu, usług turystycznych oraz usług profesjonalnych),

- gwiazda złota – jest najwyższym wyróżnieniem i oznacza najwyższą ocenę wszystkich analizowanych sekcji gospodarczych w danym powiecie lub gminie.

Jak wynika z cytowanego opracowania gwiazdą pomarańczową wyróżnione zostały powiaty: oławski, wołowski i wrocławski. W grupie gmin, również wyróżnione zostały jednostki wchodzące w skład Subregionu Wrocławskiego tj.:

- złotą gwiazdą – Brzeg Dolny;
- pomarańczową gwiazdą – Krośnice, Mietków, Milicz, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Wołów i Żmigród.

Jak wynika z powyższego zestawienia 10 gmin tworzących Subregion zostało wyróżnionych, co stanowiło 40,0% ogółu gmin wchodzących w skład analizowanego Obszaru. Niestety tylko jedna gmina (Brzeg Dolny) została wyróżniona złotą gwiazdą. Może to dziwić zwłaszcza w kontekście możliwości inwestycyjnych jakie stwarza przynajmniej niektórym gminom ich położenie względem Wrocławia i autostrady A4.

Ważną rolę we wspieraniu przedsiębiorczości pełnią instytucje otoczenia biznesu (IOB). Wśród IOB najistotniejszą rolę odgrywają parki technologiczne, parki przemysłowe, centra transferu technologii, inkubatory przedsiębiorczości oraz instytucje Krajowej Sieci Innowacji. Niestety na terenie Subregionu pozycja IOB jest niezadawalająca i nieadekwatna do potrzeb wynikających z wyzwań przed jakimi stoi lokalna gospodarka.

Rynek pracy

Wskaźnik bezrobocia mierzony jako udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był na terenie Subregionu Wrocławskiego wyższy niż na Dolnym Śląsku (3,4%) i w 2021 r. wynosił 4,8%. W stosunku do roku 2014 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa poprawie. W 2014 r. wartość przedmiotowego wskaźnika wynosiła 7,5%.

Tabela 5. Rynek pracy w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	Pracujący na 1000 ludności			Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	124	124	100,0	7,4	5,4	73,0
Borów	98	59	60,2	5,6	5,3	94,6
Brzeg Dolny	261	303	116,1	7,6	4,3	56,6
Cieszków	88	95	108,0	10,4	4,5	43,3
Domaniów	65	88	135,4	7,5	4,2	56,0
Dziadowa Kłoda	74	93	125,7	7,7	4,3	55,8
Jordanów Śląski	71	91	128,2	3	1,6	53,3
Kondratowice	96	104	108,3	10,3	7,9	76,7
Kostomłoty	90	90	100,0	6,4	4,7	73,4
Krośnice	178	222	124,7	7,3	3	41,1
Malczyce	69	111	160,9	6,6	3,5	53,0
Mietków	99	84	84,8	3,3	2,2	66,7
Międzybórz	291	237	81,4	8,2	4,6	56,1
Milicz	180	205	113,9	8	3,5	43,8
Prusice	112	153	136,6	6,3	2,6	41,3
Przeworno	82	68	82,9	10,1	6,5	64,4
Strzelin	230	256	111,3	7,8	5,9	75,6
Syców	181	201	111,0	7,5	4,3	57,3
Środa Śląska	300	374	124,7	5,7	3,4	59,6

Jednostka terytorialna	Pracujący na 1000 ludności			Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Twardogóra	308	331	107,5	8,4	4,1	48,8
Udanin	85	83	97,6	6	5,1	85,0
Wiązów	79	63	79,7	7,1	5,9	83,1
Wińsko	57	62	108,8	12,2	9,1	74,6
Wołów	164	193	117,7	10,5	8,1	77,1
Żmigród	116	126	108,6	7,2	5,2	72,2
Subregion Wrocławski	140	153	109,1	7,5	4,8	63,4
Dolny Śląsk	251	279	111,2	6,6	3,4	51,5

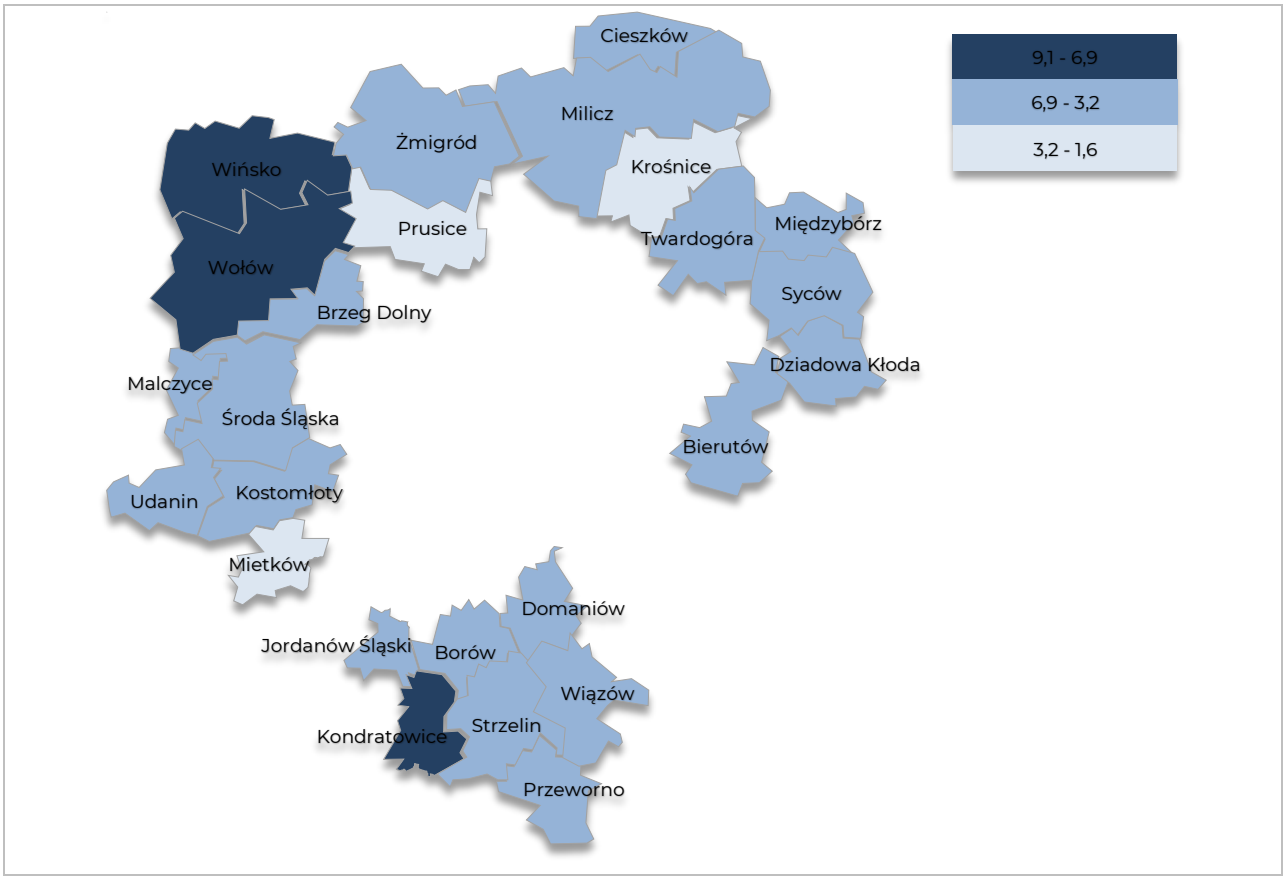
Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Jak wynika z dostępnych danych GUS sytuacja wewnątrz Subregionu jest silnie zróżnicowana. W 2021 r. w przypadku 4 gmin tworzących Subregion wartość analizowanego wskaźnika kształtowała się poniżej średniej regionalnej. Sytuację powyższą zaobserwowano w gminach: Jordanów Śląski (1,6%), Mietków (2,2%), Prusice (2,6%) i Krośnice (3,0%). W jednej gminie (Środa Śląska) znajdowała się na poziomie regionalnym.

W tych przypadkach można postawić tezę, że stopa bezrobocia kształtowała się na poziomie naturalnej stopy bezrobocia, tzn. mieliśmy do czynienia z bezrobociem dobrowolnym lub frykcyjnym (migracja pracowników na rynku pracy).

Niemniej jednak warto podkreślić, że w 2014 r. wartość niniejszego wskaźnika była niższa niż na Dolnym Śląsku w 7 gminach, a w jednej gminie (Malczyce) znajdowała się na poziomie regionalnym.

W 2021 r. w najtrudniejszej sytuacji znajdowały się gminy: Wińsko (9,1%), Wołów (8,1%), Kondratowice (7,9%) i Przeworno (6,5%). Należy jednak zaznaczyć, że jeszcze w 2014 r. wskaźnik bezrobocia w pięciu gminach (Cieszków, Kondratowice, Przeworno, Wińsko, Wołów) przekraczał 10%.

Rysunek 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [2021]
Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Podsumowując można stwierdzić, że chociaż w przypadku większości gmin tworzących Subregion Wrocławski wartość analizowanego wskaźnika w 2021 r. na tle województwa dolnośląskiego nadal była relatywnie wysoka to jednak przyjmowała ona wartość jednocyfrową.

Analizując rynek pracy należy również uwzględnić odsetek osób aktywnych zawodowo. Jak wynika z danych GUS wartość wskaźnika „pracujący na 1000 ludności" w 2021 r. w Subregionie Wrocławskim wynosiła 153 i była wyraźnie niższa od średniej regionalnej (279). W stosunku do 2014 r. wartość przedmiotowego wskaźnika wzrosła w Subregionie o 9,1%, niestety wzrost ten był wolniejszy niż w województwie (11,2%).

Podobnie jak w przypadku bezrobocia również w przypadku aktywności zawodowej mieszkańców sytuacja wewnątrz analizowanego obszaru jest zróżnicowana. Największą wartość badany wskaźnik osiągnął w gminach z dobrze rozwiniętym przemysłem tj.: Środa Śląska (374), Twardogóra (331) i Brzeg Dolny (303).

Najniższą w stosunku do liczby ludności aktywność zawodową mieszkańców zdiagnozowano w gminach: Borów (59), Wińsko (62), Wiązów (63), Przeworno (68), Udanin (83), Mietków (84) i Domaniów (88).

Całościowa analiza rynku pracy wymaga także, zbadania sytuacji osób z niepełnosprawnościami, szczególnie zagrożonych długotrwałym bezrobociem. Niestety nie ma danych dotyczących bezrobocia wśród takich osób w ujęciu gminnym. Aby jednak zasygnalizować skalę problemu posłużono się danymi dla powiatów publikowanymi przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy (DWUP). Jak wynika z danych DWUP zawartych w *„Informacja o osobach niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy na dolnośląskim rynku pracy rok 2021"* w 2021 r.

na Dolnym Śląsku było łącznie 5022 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami, w tym 2116 kobiet. W regionie osoby z niepełnosprawnościami stanowiły 8,5% ogółu osób z niepełnosprawnościami (wskaźnik dla kobiet wnosił 6,8%).

Jak już wspomniano w skład Subregionu Wrocławskiego wchodzą gminy z ośmiu powiatów: milickiego, oleśnickiego, oławskiego, średzkiego, strzelińskiego, trzebnickiego, wołowskiego i wrocławskiego. W ww. powiatach sytuacja kształtowała się następująco:

- powiat milicki – 88 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami (12,2% ogółu), w tym 26 kobiety (6,3% ogółu bezrobotnych kobiet),
- powiat oleśnicki – 259 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami (12,1%), w tym 137 kobiet (11,1%),
- powiat oławski – 137 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami (9,8%), w tym 67 kobiet (9,2%),
- powiat średzki – 114 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami (9,3%), w tym 50 kobiet (8,5%),
- powiat strzeliński – 103 bezrobotne osoby z niepełnosprawnościami (6,8%), w tym 36 kobiet (4,4%),
- powiat trzebnicki – 135 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami (9,6%), w tym 58 kobiet (7,4%),
- powiat wołowski – 65 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami (3,4%), w tym 26 kobiet (2,6%),
- powiat wrocławski – 97 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami (6,3%), w tym 38 kobiet (4,3%).

Z powyższych danych wynika, że najwyższy odsetek bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami występował w 2021 r. w powiecie milickim. Natomiast najkorzystniejsza sytuacja była w powiecie wołowskim.

Turystyka

Subregion Wrocławski posiada potencjał do rozwoju turystyki, a zwłaszcza turystyki weekendowej połączonej z aktywnym wypoczynkiem. Jednocześnie na obszarze Subregionu znajdują się liczne zabytki, świadczące o jego bogatym dziedzictwie materialnym. Według danych zawartych w „Raporcie o stanie zachowania zabytków nieruchomych w województwie dolnośląskim. Zabytki wpisane do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C)" w 2016 r. tylko na terenie powiatów milickiego, średzkiego, strzelińskiego i wołowskiego znajdowało się odpowiednio 72, 277, 198 i 155 zabytków.

Wśród zabytków znajdowały się m.in.: kościoły, miasta z murami miejskimi, ratuszami, budowlami publicznymi i kamienicami, pałace oraz przykłady nowoczesnej architektury przemysłowej XIX i XX w.

Do najważniejszych zabytków zlokalizowanych na obszarze Subregionu Wrocławskiego zaliczyć należy:

- Zamek książąt oleśnickich z barokową bramą w Bierutowie,
- XIII wieczną Rotundę w stylu romańskim w Stroni,
- Kościół Parafialny p.w. św. Wawrzyńca i św. Antoniego, w Borku Strzelińskim wzniesiony w 2 połowie XIII w. w stylu gotyckim,
- Pałac w Borku Strzelińskim, zbudowany w latach od ok. 1840 r. do 1868 r., pałac został zbudowany w stylu neorenesansowym z elementami neogotyckimi,
- Kościół Parafialny p.w. św. Jana Nepomucena,

- Zespół pałacowo-parkowy w Brzegu Dolnym,
- Kościół p.w. Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel – Rynek w Brzegu Dolnym,
- Kościół parafialny p.w. Św. Antoniego z Padwy w Miłowicach,
- Zespół pałacowo-parkowy w Stradomi Dolnej,
- Pałac w Piotrówku,
- Kaplicę grobową rodziny Richthofenów w Piotrówku,
- Kościół p.w. Najświętszej Marii Panny w Cieszkowie,
- Kościół św. Macieja Apostoła w Trzebicku,
- zabytkowy park w Cieszkowie,
- Kościół w Wierzbinie,
- Kościół w Domaniowie,
- Zespół pałacowy z folwarkiem w Kondratowicach,
- Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Żelowicach,
- Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Księginicach Wielkich,
- Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. (dawniej p.w. Św. Gotarda) Kostomłotach,
- Kościół filialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Osieku,
- Pałac rodziny von der Recke-Volmerstein (obecnie Urząd Gminy) w Krośnicach,
- Dom z rudy darniowej w Krośnicach (na ścieżce Przyrodniczej „Stawy Krośnickie"),
- Cerkiew Zwiastowania Przenajświętszej Bogurodzicy w Malczycach,
- Pałac w Rachowie,
- Zespół pałacowo - parkowo - folwarczny w Domanicach,
- Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP w Maniowie Wielkim,
- Kościół ewangelicko-augsburski p.w. Świętego Krzyża w Międzyborzu,
- Zespół kościoła parafialnego p.w. Świętego Józefa w Międzyborzu
- Zespół folwarczny w Międzyborzu,
- Pałac Maltzanów,
- Ruiny zamku w Miliczu,
- Mury średniowiecznego zamku rodu von Czirn na Gromniku,
- Ratusz w Prusicach,
- Tumba grobowa Melchiora von Hatzfelda z 1659-1661 r. w Kościele Parafialnym Św. Jakuba Apostoła,
- Kościół pomocniczy Św. Józefa w Prusicach,
- Kościół p.w. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Przewornie,
- Rotundę św. Gotarda w Strzelinie,
- Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża św. w Strzelinie,
- Drewniany Kościół p.w. św. Marka z 1660 r. wraz z cmentarzem i drogą krzyżową autorstwa rzeźbiarza Bruno Tschötschela,
- Kościół ewangelicki p.w. Ap. Jana i Piotra (styl klasycystyczny) w Sycowie,
- Ratusz w Środzie Śląskiej,
- Skarb Średzki,
- Zespół pałacowo-parkowy w Goszczu,
- Kościół parafialny Marki Bożej Wspomożenia Wiernych (Sanktuarium Maryjne/Bazylika Mniejsza) w Twardogórze,
- Kościół filialny p.w. św. Urszuli w Udaninie,
- kościół filialny MB Częstochowskiej w Jarosławiu,
- Ratusz w Wiązowie,
- Kościół p.w. św. Floriana w Starym Wiązowie,

- Cmentarz Żydowski w Wińsku,
- Warzelnię cukru (relikt) w Konarach,
- Zespół Pocysterski w Lubiążu,
- Staromiejskie centrum Wołowa,
- Zespół pałacowo-parkowy z ruinami pałacu i Basztą,
- Rynek w Żmigrodzie.

Ważnych informacji na temat potencjału turystycznego Obszaru dostarczają dane dotyczące liczby odwiedzających go turystów. Niestety GUS nie publikuje w układzie gminnym informacji odnośnie do liczby turystów z Polski, dlatego też w diagnozie wykorzystano dane dotyczące turystów zagranicznych.

Tabela 6. Turyści zagraniczni w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	Turyści zagraniczni (nierezydenci)			Udzielone noclegi turystom zagranicznym (nierezydentom)		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	0	18	-	0	51	-
Borów	-	-	-	-	-	-
Brzeg Dolny	279	86	30,8	1 188	320	26,9
Cieszków	-	-	-	-	-	-
Domaniów	-	-	-	-	-	-
Dziadowa Kłoda	0	55	-	0	55	-
Jordanów Śląski	-	-	-	-	-	-
Kondratowice	-	-	-	-	-	-
Kostomłoty	1 651	123	7,5	2 163	237	11,0
Krośnice	311	97	31,2	2 197	366	16,7
Malczyce	-	-	-	-	-	-
Mietków	-	-	-	-	-	-
Międzybórz	-	-	-	-	-	-
Milicz	370	40	10,8	742	84	11,3
Prusice	-	-	-	-	-	-
Przeworno	-	-	-	-	-	-
Strzelin	662	11	1,7	1602	16	1,0
Syców	47	872	1 855,3	57	1373	2 408,8
Środa Śląska	1 237	25	2,0	2 092	53	2,5
Twardogóra	0	114	-	0	165	-
Udanin	-	-	-	-	-	-
Wiązów	22	0	0,0	102	0	0,0
Wińsko	-	-	-	-	-	-
Wołów	4	0	0,0	6	0	0,0
Żmigród	53	0	0,0	183	0	0,0
Subregion Wrocławski	4 636	1 441	31,1	10 332	2 720	26,3
Dolny Śląsk	510 072	271 750	53,3	1 128 234	667 813	59,2

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Jak wynika z danych GUS w 2021 r. Subregion odwiedziło łącznie 1441 turystów, którym udzielono 2720 noclegów. Jednak dane te nie odzwierciedlają faktycznego zainteresowania turystów Subregionem. Dotyczy to zwłaszcza gmin Milicz, Krośnice i Żmigród, gdzie rozwija się turystka jednodniowa (rowerowa i piesza).

Rozwój turystyki jednodniowej wymaga dobrze rozwiniętej sieci ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych pieszych i rowerowych. Jak wynika z danych otrzymanych z Urzędów Gmin na terenie Subregionu Wrocławskiego zlokalizowanych jest 61 ścieżek rowerowych o łącznej długości 176,206 km.

Ścieżki rowerowe funkcjonują w 12 gminach Subregionu Wrocławskiego, przy czym najwięcej z nich zlokalizowanych jest w gminach: Brzeg Dolny (15 ścieżek), Strzelin (9), Środa Śląska (9) i Wołów (8).

Największa łączna długość ścieżek rowerowych występuje w gminach: Brzeg Dolny (29,37 km), Żmigród (27,7 km), Środa Śląska (25,25 km), Milicz (23 km) oraz Wołów (20,4 km).

Tabela 7. Ścieżki rowerowe w Subregionie Wrocławskim w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Liczba ścieżek	Długość ścieżek (km)	Najważniejsze ścieżki
Bierutów	-	-	-
Borów	-	-	-
Brzeg Dolny	15	29,37	· Miękinia – Brzeg Dolny · Brzeg Dolny – Wołów · Brzeg Dolny – Radecz – Godzięcin
Cieszków	-	-	-
Domaniów	-	-	-
Dziadowa Kłoda	-	-	-
Jordanów Śląski	-	-	-
Kondratowice	-	-	-
Kostomłoty	1	1,033	· Kostomłoty – Zabłoto
Krośnice	-	-	-
Malczyce	-	-	-
Mietków	-	-	-
Międzybórz	-	-	-
Milicz	1	23,0	· Gruszeczka – Grabownica · Ruda Milicka – Średzina · Sułów – Baranowice
Prusice	3	4,0	· Wszemirów – Prusice – Pietrowice Małek – Ligotka – do granicy z Gminą Żmigród · Pawłów Trzebniki – do granicy z Gminą Trzebnica · Skokowa – Górowo
Przeworno	1	3,2	· Singletrack Gminy Przeworno
Strzelin	9	14,5	· Strzelin – Mikoszów (ciąg pieszo – rowerowy) · Strzelin – Chociwel (ciąg pieszo – rowerowy) · Singletracki Wzgórz Strzelińskich (odcinki – S1, S2, S3, S4)
Syców	1	2,7	· Syców (ul. Szarych Szeregów) – Wioska (ul. Azaliowa) – do granicy z województwem wielkopolskim
Środa Śląska	9	25,25	· Środa Śląska – Ciechów · Środa Śląska – Szczepanów · Środa Śląska – Ogrodnica
Twardogóra	5	7,283	· Goszcz – Moszyce · Drogoszowice – Sosnówka · Domasławice – Goszcz
Udanin	-	-	-
Wiązów	-	-	-
Wińsko	3	17,77	-
Wołów	8	20,4	· Ścieżka rowerowa dawnym torem kolejowym Wołów – Lubiąż · Wołów ul.: Objazdowa – Garwolska – Trzebnicka – Panieńska
Żmigród	5	27,7	· Ścieżka rowerowa Żmigród – Przedkowice · Ścieżka rowerowa Żmigród – granica gminy Żmigród z gminą Prusice · Ścieżka rowerowa Osiek – Książęca Wieś
Subregion Wrocławski	58	158,436	-

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Jak wynika z powyższych danych, aktualnie ścieżki rowerowe nie tworzą spójnej sieci i to zarówno w wymiarze gminnym, jak i ponadlokalnym. Konieczne są zatem dalsze inwestycje zmierzające do budowy nowych ścieżek rowerowych, tak aby ułatwić turystom oraz mieszkańcom przemieszczanie się pomiędzy miejscami o wysokich walorach turystycznych.

Warto w tym miejscu podkreślić, że gminy planują działania zmierzające do rozwoju sieci ścieżek/tras rowerowych. Przykładem może być gmina Domaniów, w której to przewidziano powstanie tras rowerowych, odrębnych od jezdni dróg powiatowych oraz możliwość wykorzystania dróg polnych szczególnie tzw. „Drogi Piastowskiej" na trasy rowerowe, łączące Domaniów z pobliskimi miejscowościami oraz z terenami o szczególnych walorach turystycznych i rekreacyjnych.

Na obszarze Subregionu Wrocławskiego zlokalizowane są także liczne rowerowe i piesze szlaki turystyczne. Szlaki te łączą obiekty dziedzictwa materialnego oraz obszary cenne przyrodniczo.

Tabela 8. Szlaki turystyczne i trasy rowerowe w Subregionie Wrocławskim w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Najatrakcyjniejsze szlaki turystyczne/trasy rowerowe
Bierutów	· Trasa rowerowa Doliną Widawy · Trasa rowerowa Folwarczna · Trasa rowerowa Grzybowa
Borów	· Szlak turystyczny niebieski (PTTK): Ząbkowice Śląskie – Strzelin – Zielenice (gm. Borów) – Siemianów i Suchowice (gm. Borów) – Jordanów Śląski – Ślężański Park Krajobrazowy
Brzeg Dolny	· Czerwony szlak turystyczny: Brzeg Dolny – Miękinia · Szlak archeologiczny: Stary Dwór – Wały – Brzeg Dolny – Pysząca – Pogalewo Wielkie – Lubiąż · Szlak Dookoła Wrocławia im. dr B. Turonia: Uraz – Wały – Brzeg Dolny – Głoska
Cieszków	· Szlak pieszy zielony Zduny – Cieszków – Zwierzyniec – Trzebicko – Góry – Góry Dolne (ok. 12,7 km) · Szlak rowerowy czarny Nowy Folwark – Sedraszyce – Cieszków – Zwierzyniec – Wężowice – Trzebicko – Jankowa (ok. 11 km) · Szlak rowerowy MTB2 Dziadkowo – Pakosławsko – Guzowice – Cieszków – Zwierzyniec – Trzebicko – Góry – Góry Dolne (ok. 21 km)
Domaniów	-
Dziadowa Kłoda	· Trasa „Skrajem lasu" · Trasa „Wzdłuż Miłki i Widawy" · trasa Zabytkowych alei
Jordanów Śląski	· Szlak Niebieski · Szlak Zielony
Kondratowice	· Żółty szlak turystyczny z Niemczy do Białego Kościoła, który przebiega na terenie gminy przez miejscowości: Zarzyca – Wójcin – Żelowice · Czerwony szlak turystyczny z Łagiewnik przez Dębowe Wzgórza do Ziębic
Kostomłoty	· Ślężańska Droga św. Jakuba odcinek europejskiego szlaku pątniczego do Santiago de Compostela
Krośnice	· Ścieżka przyrodnicza „Stawy Krośnickie" – szlak pieszy · Szlak zielony na Gęślicę (KKW– Gęślica) – szklak rowerowy · Szlak niebieski, „Wierzchowicki" (szlak wokół Krośnic) – szlak pieszy · Szlak niebieski, Wielka Pętla Rowerowa Wzgórz Krośnickich – szklak rowerowy
Malczyce	· Droga św. Jakuba Via Regia – pieszy międzynarodowy szlak pątniczy · Pomocnicza droga św. Jakuba Via Regia – pieszy międzynarodowy szlak pątniczy · Pieszy szlak turystyczne PTTK – spacerowy zielony
Mietków	· przez gminę przebiega międzynarodowy szlak rowerowy nr R9 (z Kątów Wrocławskich przez Stróżę, Wawrzeńczyce, Mietków i Maniów w kierunku Sobótki), łączący Morze Adriatyckie z Morzem Bałtyckim · Ślężański Szlak Św. Jakuba, który przebiega ze Ślęży (przez Chwałów, Maniów Mały, wzdłuż wschodniego brzegu Zbiornika Mietkowskiego, Borzygniew) do Ujowa, gdzie znajduje się kościół p.w. św. Jakuba

Jednostka terytorialna	Najatrakcyjniejsze szlaki turystyczne/trasy rowerowe
Międzybórz	-
Milicz	· Szlak Niebieski – Grabowno Wielkie – Żmigród · Szlak Zielony – Cieszków – Skoroszów · Szlak Czerwony – Milicz – Żmigród
Prusice	· Wzgórza Trzebnickie
Przeworno	· Czerwony szlak · Zielony szlak
Strzelin	· Szlak rowerowy: Wzgórze Szańcowe – Gęsiniec – Gościęcice (Kompleks leśny Trzy Dęby) – Dębniki – Biały Kościół – Nowolesie – Singletracki S1/S2/S3 – Gościęcice – Park Miejski im. Armii Krajowej w Strzelinie · Szlak pieszy: Park Skalny – Pomnik Paula Ehrlicha – Pomnik Legionisty – Dom Książąt Brzeskich/Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Św. – Rynek – Rotunda św. Gotarda – Baszta Prochowa – Kaplica św. Jerzego – Wzgórze Parkowe (Maryjne) · Szlak rowerowy: Biały Kościół (ośrodek) – Gębczyce – Nowolesie – Singletracki S1/S2/S4 – Dębniki – Biały Kościół
Syców	· Szlak Bursztynowy (fragment, północno-wschodnia część gminy) · Szlak Świętego Jakuba
Środa Śląska	· Szlak Świętego Jakuba · Szlak Odry · Ścieżka dydaktyczna Kobylniki – Brodno – Środa Śląska
Twardogóra	· Szlak czerwony – rowerowy „Duża pętla twardogórska” · Szlak czerwony – rowerowy · Szlak niebieski – rowerowy „Korona Kocich Gór”
Udanin	-
Wiązów	-
Wińsko	· Trasa pieszo-rowerowa Rajczyn – Budków · Trasa pieszo-rowerowa Wińsko – Zalew Słup · Trasa pieszo-rowerowa Rajczyn – Kozowo
Wołów	· Żółty szlak rowerowy „Wołowskie Krajobrazy” wokół Wołowa · Niebieski ponadregionalny szlak rowerowy „Szlakiem Odry” · Zielony szlak rowerowy „Leśne wydmy” – pętla wokół wsi Rudno, przeznaczony także m.in. do zawodów rowerowych MTB
Żmigród	· Szlak czerwony „Zamkowy” · Szlak rowerowy Krzyży Pokutnych i Grodzisk w Dolinie Baryczy · Ścieżka „Trzy Stawy”

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Warto zaznaczyć, że przedstawione w powyższej tabeli szlaki turystyczne i trasy rowerowe mają niejednokrotnie znaczenie ponadlokalne a nawet międzynarodowe (np. Droga Św. Jakuba).

Sfera społeczna

Demografia

Potencjał demograficzny Subregionu Wrocławskiego na koniec grudnia 2021 r. stanowił 245 842 mieszkańców (ok. 8,5% potencjału ludnościowego województwa dolnośląskiego), w tym 124 859 kobiet i 120 983 mężczyzn.

Obserwowanym na obszarze Subregionu zjawiskiem jest zmniejszanie się liczby ludności. W latach 2014-2021 liczba ludności zmniejszyła się o 0,9%. W analogicznym okresie liczba ludności na Dolnym Śląsku zmniejszyła się o 0,3%.

Tabela 9. Liczba ludności stan na 31 grudnia w 2014 i 2021 r.

Wyszczególnienie	2014	2021	2014=100
Bierutów	10 180	9 465	93,0
Mężczyźni	4 984	4 608	92,5
Kobiety	5 196	4 857	93,5
Borów	5 323	5 079	95,4
Mężczyźni	2 674	2 543	95,1
Kobiety	2 649	2 536	95,7
Brzeg Dolny	16 024	16 280	101,6
Mężczyźni	7 701	7 836	101,8
Kobiety	8 323	8 444	101,5
Cieszków	4 692	4 581	97,6
Mężczyźni	2 343	2 281	97,4
Kobiety	2 349	2 300	97,9
Domaniów	5 306	4 962	93,5
Mężczyźni	2 615	2 482	94,9
Kobiety	2 691	2 480	92,2
Dziadowa Kłoda	4 635	4 555	98,3
Mężczyźni	2 312	2 266	98,0
Kobiety	2 323	2 289	98,5
Jordanów Śląski	3 149	3 261	103,6
Mężczyźni	1 566	1 615	103,1
Kobiety	1 583	1 646	104,0
Kondratowice	4 471	4 046	90,5
Mężczyźni	2 277	2 062	90,6
Kobiety	2 194	1 984	90,4
Kostomłoty	7 157	7 229	101,0
Mężczyźni	3 599	3 573	99,3
Kobiety	3 558	3 656	102,8
Krośnice	8 194	8 016	97,8
Mężczyźni	4 132	4 017	97,2
Kobiety	4 062	3 999	98,4
Malczyce	6 001	5 714	95,2
Mężczyźni	2 958	2 871	97,1
Kobiety	3 043	2 843	93,4
Mietków	3 881	3 870	99,7
Mężczyźni	1 931	1 923	99,6
Kobiety	1 950	1 947	99,8
Międzybórz	5 139	5 061	98,5
Mężczyźni	2 548	2 504	98,3
Kobiety	2 591	2 557	98,7
Milicz	24 380	23 436	96,1
Mężczyźni	11 983	11 477	95,8
Kobiety	12 397	11 959	96,5

Wyszczególnienie	2014	2021	2014=100
Prusice	9 339	9 320	99,8
Mężczyźni	4 669	4 673	100,1
Kobiety	4 670	4 647	99,5
Przeworno	4 974	4 580	92,1
Mężczyźni	2 518	2 297	91,2
Kobiety	2 456	2 283	93,0
Strzelin	22 133	21 545	97,3
Mężczyźni	10 781	10 448	96,9
Kobiety	11 352	11 097	97,8
Syców	16 659	16 490	99,0
Mężczyźni	8 080	8 019	99,2
Kobiety	8 579	8 471	98,7
Środa Śląska	19 742	19 813	100,4
Mężczyźni	9 627	9 662	100,4
Kobiety	10 115	10 151	100,4
Twardogóra	13 011	12 596	96,8
Mężczyźni	6 442	6 233	96,8
Kobiety	6 569	6 363	96,9
Udanin	5 343	4 909	91,9
Mężczyźni	2 657	2 454	92,4
Kobiety	2 686	2 455	91,4
Wiązów	7 373	6 989	94,8
Mężczyźni	3 670	3 477	94,7
Kobiety	3 703	3 512	94,8
Wińsko	8 513	8 005	94,0
Mężczyźni	4 178	3 924	93,9
Kobiety	4 335	4 081	94,1
Wołów	22 902	21 759	95,0
Mężczyźni	11 333	10 695	94,4
Kobiety	11 569	11 064	95,6
Żmigród	14 848	14 281	96,2
Mężczyźni	7 344	7 043	95,9
Kobiety	7 504	7 238	96,5
Subregion Wrocławski	253 369	245 842	97,0
Mężczyźni	124 922	120 983	96,8
Kobiety	128 447	124 859	97,2
Dolny Śląsk	2 908 457	2 897 737	99,6
Mężczyźni	1 398 554	1 393 074	99,6
Kobiety	1 509 903	1 504 663	99,7

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Spadek liczby ludności w latach 2014-2021 odnotowano w 21 gminach wchodzących w skład Subregionu Wrocławskiego. Z największym natężeniem zjawisko depopulacji wystąpiło w gminach: Kondratowice, Udanin, Przeworno, Bierutów, Domaniów, Wińsko i Wiązów. Równocześnie w 4 gminach: Jordanów Śląski (3,6%), Brzeg Dolny (1,6%), Kostomłoty (1,0%) i Środa Śląska (0,4%) liczba ludności wzrosła.

Na sytuację demograficzną Subregionu negatywnie wpływa utrzymujące się ujemne saldo migracji. W 2021 r. saldo migracji ogółem na 1 tys. mieszkańców wyniosło (-1,7). Na przestrzeni lat 2014-2021 sytuacja w niniejszym zakresie uległa polepszeniu. W 2014 r. saldo migracji ogółem na 1 tys. mieszkańców wynosiło (-2,0). Dodatkowo należy podkreślić, iż saldo migracji w przypadku województwa dolnośląskiego było w 2014 r. i 2021 r. dodatnie i wynosiło odpowiednio 0,2 i 1,2.

Tabela 10. Ruch naturalny i migracyjny ludności w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny na 1000 ludności			Saldo migracji ogółem na 1000 ludności		
	2014	2021	Różnica	2014	2021	Różnica
Bierutów	-1,7	-7,0	-5,4	-7,2	-4,1	3,2
Borów	1,0	-5,5	-6,5	3,4	-2,6	-6,0
Brzeg Dolny	-0,5	-8,4	-7,9	-3,5	2,6	6,1
Cieszków	3,6	-1,5	-5,1	-3,8	-3,5	0,3
Domaniów	0,4	-5,6	-6,0	-6,4	-6,4	0,0
Dziadowa Kłoda	3,4	-3,1	-6,5	-6,9	-0,9	6,0
Jordanów Śląski	1,6	-6,7	-8,3	-0,3	2,5	2,8
Kondratowice	2,5	-7,6	-10,1	-2,0	-8,1	-6,1
Kostomłoty	1,1	-5,3	-6,4	0,3	-1,0	-1,3
Krośnice	-0,4	-4,6	-4,3	0,1	2,5	2,4
Malczyce	-2,2	-11,3	-9,1	-1,3	-2,1	-0,8
Mietków	1,8	-4,6	-6,4	1,0	-0,5	-1,5
Międzybórz	1,2	-2,0	-3,1	-2,3	-2,6	-0,2
Milicz	1,5	-4,8	-6,3	-3,3	-0,1	3,2
Prusice	1,0	-5,5	-6,4	-1,9	-0,9	1,1
Przeworno	-6,8	-7,8	-1,0	-4,8	-8,7	-3,9
Strzelin	-1,5	-5,7	-4,2	0,1	3,3	3,2
Syców	3,6	-3,6	-7,2	-0,3	1,2	1,5
Środa Śląska	1,0	-3,7	-4,7	1,8	2,4	0,6
Twardogóra	1,5	-5,7	-7,2	0,6	-1,3	-1,9
Udanin	-2,2	-6,9	-4,6	-3,7	-3,8	-0,1
Wiązów	-1,5	-6,6	-5,1	-4,0	-3,7	0,3
Wińsko	-2,5	-3,5	-1,0	-0,8	-3,1	-2,3
Wołów	-0,5	-6,8	-6,3	-0,6	-1,8	-1,3
Żmigród	1,6	-5,2	-6,8	-4,3	-2,4	1,9
Subregion Wrocławski	0,3	-5,6	-5,8	-2,0	-1,7	0,3
Dolny Śląsk	-0,9	-5,5	-4,6	0,2	1,2	1,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W 2021 r. dodatnie saldo migracji na 1 tys. mieszkańców zanotowało sześć gmin, a mianowicie: Strzelin (3,3), Brzeg Dolny (2,6), Krośnice (2,5), Jordanów Śląski (2,5), Środa Śląska (2,4) i Syców (1,2. W pozostałych gminach dominował odpływ ludności, a w największej skali zjawisko to wystąpiło w gminach: Przeworno (-8,7), Kondratowice (-8,1), Domaniów (-6,4), Bierutów (-4,1), Udanin (-3,8), Wiązów (-3,7) i Cieszków (-3,5).

Wpływ na sytuację demograficzną Subregionu Wrocławskiego ma również przyrost naturalny. Na analizowanym Obszarze w 2021 r. występował ujemny przyrost naturalny. Wartość wskaźnika przyrost naturalny na 1000 ludności w powyższym roku wynosiła (-5,6). Niestety w stosunku do 2014 r. sytuacja w niniejszym zakresie uległa pogorszeniu. W 2014 r. wskaźnik był dodatni i wynosił 0,3.

W 2021 r. ujemny przyrost naturalny odnotowano we wszystkich gminach wchodzących w skład Subregionu Wrocławskiego. Najniższym wskaźnikiem przyrostu naturalnego na 1000 ludności legitymowały się gminy: Malczyce (-11,3), Brzeg Dolny (-8,4), Przeworno (-7,8) i Kondratowice (-7,6). Niestety na przestrzeni lat sytuacja na analizowanym Obszarze zdecydowanie pogorszyła się. W 2014 r. dodatni przyrost naturalny zanotowano w 16 gminach.

Na terenie Subregionu Wrocławskiego widoczne jest zjawisko starzenia się społeczeństwa. Przyjmując jako symptom tego zjawiska wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi, stwierdzić należy, że sytuacja na terenie Subregionu uległa pogorszeniu, chociaż nadal na tle województwa jest korzystna.

W 2021 r. wartość powyższego wskaźnika dla Subregionu wynosiła 27,2 (na Dolnym Śląsku 30,3). W 2014 r. wskaźnik ten kształtował się na poziomie 19,1 (w regionie 22,0).

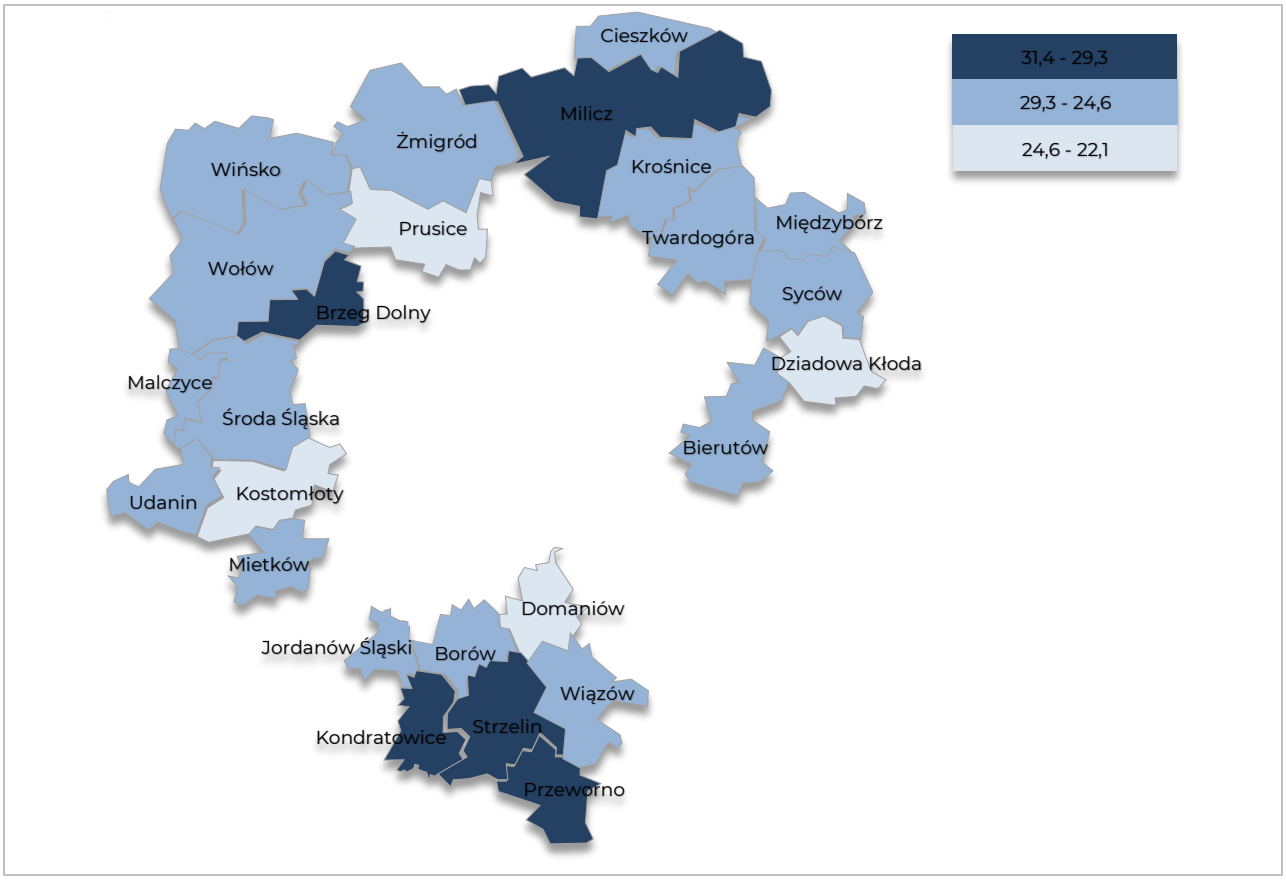
Tabela 11. Wskaźnik obciążenia demograficznego w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym			Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	93,7	129,2	137,9	18,3	28,2	154,1
Borów	104,2	113,0	108,4	20,4	25,4	124,5
Brzeg Dolny	114,2	132,8	116,3	20,5	30,5	148,8
Cieszków	75,0	101,2	134,9	17,4	26,2	150,6
Domaniów	77,0	105,4	136,9	17,4	24,5	140,8
Dziadowa Kłoda	69,1	83,0	120,1	15,6	23,3	149,4
Jordanów Śląski	86,5	90,5	104,6	16,8	22,1	131,5
Kondratowice	94,9	132,5	139,6	19,2	29,6	154,2
Kostomłoty	83,5	104,4	125,0	17,6	23,8	135,2
Krośnice	84,0	105,3	125,4	18,6	27,1	145,7
Malczyce	97,0	120,8	124,5	18,6	26,2	140,9
Mietków	96,0	109,6	114,2	20,7	28,1	135,7
Międzybórz	73,3	100,1	136,6	17,1	24,9	145,6
Milicz	92,7	121,5	131,1	21,3	31,4	147,4
Prusice	76,8	98,2	127,9	16,1	23,7	147,2
Przeworno	106,7	135,7	127,2	22,3	30,9	138,6
Strzelin	113,4	135,2	119,2	21,5	30,9	143,7
Syców	90,8	115,3	127,0	19,0	27,9	146,8
Środa Śląska	98,0	117,8	120,2	19,3	27,7	143,5
Twardogóra	90,4	119,1	131,7	18,1	27,7	153,0
Udanin	105,4	139,8	132,6	20,4	27,5	134,8
Wiązów	89,1	110,8	124,4	19,4	26,6	137,1
Wińsko	103,3	126,8	122,7	22,4	28,9	129,0
Wołów	111,8	130,4	116,6	21,0	29,2	139,0
Żmigród	90,9	117,5	129,3	19,1	27,2	142,4
Subregion Wrocławski	92,7	115,8	124,9	19,1	27,2	142,1
Dolny Śląsk	117,4	135,8	115,7	22,0	30,3	137,7

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W 2021 r. wartość wskaźnika obciążenia demograficznego osobami starszymi najwyższa była w gminach: Milicz (31,4), Przeworno (30,9), Strzelin (30,9), Brzeg Dolny (30,5), Kondratowice (29,6), Wołów (29,2) i Wińsko (28,9).

Warto jednak podkreślić, że na obszarze Subregionu Wrocławskiego nadal znajdują się gminy, w których sytuacja demograficzna jest relatywnie korzystna. W przypadku sześciu gmin (Dziadowa Kłoda, Jordanów Śląski i Prusice) liczba osób w wieku poprodukcyjnym była mniejsza od liczby osób w wieku przedprodukcyjnym.

Rysunek 5. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Podsumowując stwierdzić można, że na terenie Subregionu Wrocławskiego stopniowo narastają problemy demograficzne. W przyszłości mogą one stać się jednym z kluczowych czynników decydujących o kierunkach dalszego rozwoju Subregionu Wrocławskiego.

Pomoc społeczna

Na terenie Subregionu Wrocławskiego nadal zauważalny jest problem ubóstwa, przejawiający się koniecznością korzystania z pomocy społecznej.

Jak wynika z danych GUS w 2021 r. w Subregionie z pomocy społecznej korzystały 2714 gospodarstwa domowe znajdujące się poniżej kryterium dochodowego. Stanowiło to ok. 9,1% ogółu gospodarstw domowych korzystających z pomocy na terenie Dolnego Śląska (przy udziale ludnościowym ok. 8,5%).

Można więc stwierdzić, iż problem ubóstwa na analizowanym Obszarze występuje z większym natężeniem. Należy jednak zaznaczyć, że w stosunku do 2014 r. sytuacja uległa poprawie. Wówczas z pomocy korzystało 4900 gospodarstw domowych znajdujących się poniżej kryterium dochodowego.

Tabela 12. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	Ogółem			Poniżej kryterium dochodowego		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	275	141	51,3	186	96	51,6
Borów	181	98	54,1	97	40	41,2
Brzeg Dolny	376	192	51,1	267	106	39,7
Cieszków	268	136	50,7	191	108	56,5
Domaniów	102	74	72,5	64	53	82,8

Jednostka terytorialna	Ogółem			Poniżej kryterium dochodowego		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Dziadowa Kłoda	95	53	55,8	62	39	62,9
Jordanów Śląski	44	27	61,4	30	17	56,7
Kondratowice	184	99	53,8	156	80	51,3
Kostomłoty	188	98	52,1	139	78	56,1
Krośnice	434	163	37,6	261	94	36,0
Malczyce	146	68	46,6	80	37	46,3
Mietków	86	39	45,3	56	21	37,5
Międzybórz	165	80	48,5	96	37	38,5
Milicz	526	318	60,5	385	207	53,8
Prusice	435	284	65,3	311	171	55,0
Przeworno	224	114	50,9	182	78	42,9
Strzelin	779	511	65,6	629	370	58,8
Syców	273	141	51,6	184	86	46,7
Środa Śląska	271	235	86,7	163	147	90,2
Twardogóra	72	47	65,3	55	33	60,0
Udanin	156	88	56,4	115	66	57,4
Wiązów	234	201	85,9	179	115	64,2
Wińsko	361	249	69,0	244	152	62,3
Wołów	667	471	70,6	472	279	59,1
Żmigród	426	394	92,5	296	204	68,9
Subregion Wrocławski	6 968	4 321	62,0	4 900	2 714	55,4
Dolny Śląsk	75 782	46 511	61,4	55 348	29 753	53,8

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W analizowanym okresie poprawie uległa sytuacja we wszystkich gminach wchodzących w skład Subregionu Wrocławskiego. Największy spadek liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej odnotowano w gminach Krośnice, Mietków, Międzybórz, Brzeg Dolny, Borów, Przeworno, Malczyce i Syców. W gminach tych liczba najuboższych gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o ponad połowę. Najwolniej liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej zmniejszała się natomiast w gminach: Środa Śląska i Domaniów.

Do czasu wybuchu epidemii, głównych przyczyn ubóstwa upatrywać należało nie tyle w wadliwie funkcjonującym rynku pracy, ile w dysfunkcyjnych postawach samych mieszkańców.

Pomoc społeczna nie ogranicza się jedynie do wypłat świadczeń, jest ona również częścią znacznie szerszej polityki senioralnej. W kontekście zachodzącego na terenie Subregionu Wrocławskiego zjawiska starzenia się społeczeństwa szczególnie ważne będzie zapewnienie miejsc opieki seniorom i osobom niesamodzielnym.

W 2021 r. na analizowanym Obszarze funkcjonowało 12 placówek stacjonarnej pomocy społecznej dysponujących łącznie 748 miejscami. W stosunku do 2014 r. wzrosła zarówno liczba placówek (o cztery), jak i liczba miejsc (o 290). Warto podkreślić, że w przypadku Subregionu liczba miejsc w placówkach stanowiła w 2021 r. ok. 8,1% ogółu miejsc na Dolnym Śląsku (przy potencjale ludnościowym 8,5%).

Tabela 13. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	Placówki stacjonarnej pomocy społecznej (z filiami)			Miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej (łącznie z filiami)		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	1	2	200,0	72	135	187,5
Borów	-	-	-	-	-	-
Brzeg Dolny	0	1	-	0	101	-

Jednostka terytorialna	Placówki stacjonarnej pomocy społecznej (z filiami)			Miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej (łącznie z filiami)		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Cieszków	-	-	-	-	-	-
Domaniów	-	-	-	-	-	-
Dziadowa Kłoda	-	-	-	-	-	-
Jordanów Śląski	-	-	-	-	-	-
Kondratowice	-	-	-	-	-	-
Kostomłoty	1	0	0,0	7	0	0,0
Krośnice	1	1	100,0	152	152	100,0
Malczyce	1	1	100,0	40	46	115,0
Mietków	0	1	-	0	64	-
Międzybórz	-	-	-	-	-	-
Milicz	1	1	100,0	123	122	99,2
Prusice	1	1	100,0	14	20	142,9
Przeworno	-	-	-	-	-	-
Strzelin	-	-	-	-	-	-
Syców	-	-	-	-	-	-
Środa Śląska	1	1	100,0	9	17	188,9
Twardogóra	-	-	-	-	-	-
Udanin	-	-	-	-	-	-
Wiązów	1	1	100,0	41	43	104,9
Wińsko	0	0	-	0	0	-
Wołów	0	2	-	0	48	-
Żmigród	-	-	-	-	-	-
Subregion Wrocławski	8	12	150,0	458	748	163,3
Dolny Śląsk	110	138	125,5	8118	9266	114,1

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Miejsca w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej znajdowały się w gminach: Krośnice (152 miejsca), Bierutów (135), Milicz (122), Brzeg Dolny (101), Mietków (64), Wołów (48), Malczyce (46), Wiązów (43), Prusice (20) i Środa Śląska (17).

W Subregionie wsparcie kierowane jest również do osób z niepełnosprawnościami. Niestety, z uwagi na problem z dostępnością danych trudno jest jednoznacznie wskazać, ile osób z niepełnosprawnościami mieszka na terenie Subregionu. Na podstawie, niejednokrotnie szacunkowych danych przekazanych przez gminy stwierdzić można, że na terenie Subregionu Wrocławskiego mieszkało 7280 osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 14. Osoby z niepełnosprawnościami w Subregionie Wrocławskim w 2021 r.

Jednostka terytorialna	Liczba osób z niepełnosprawnościami
Bierutów	286
Borów	-
Brzeg Dolny	787
Cieszków	245
Domaniów	123
Dziadowa Kłoda	150
Jordanów Śląski	37
Kondratowice	250
Krośnice	227
Malczyce	400
Mietków	68
Międzybórz	-
Milicz	830
Prusice	188
Przeworno	143
Strzelin	569

Jednostka terytorialna	Liczba osób z niepełnosprawnościami
Syców	377
Środa Śląska	871
Twardogóra	371
Udanin	44
Wiązów	143
Wińsko	180
Wołów	491
Żmigród	500
Subregion Wrocławski	7280

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Osoby z niepełnosprawnościami były adresatem szeregu działań podejmowanych przez wyspecjalizowane instytucje gminne i organizacje samorządowe. Najczęściej osoby te korzystały z zasiłków. Ponad to wsparcie realizowane było m.in. poprzez:

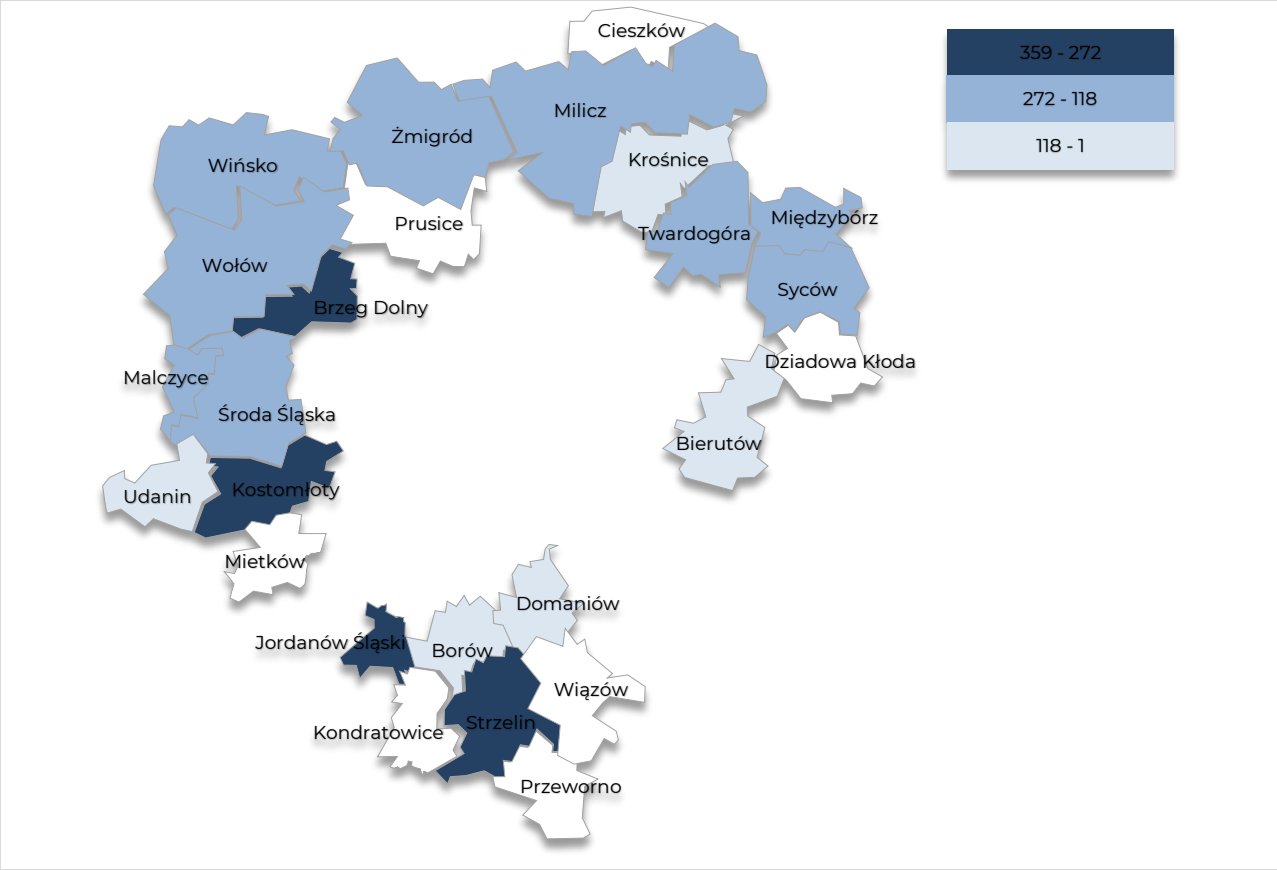
- wsparcie door-to-door (usługa indywidualnego transportu osoby z potrzebą wsparcia),
- dożywianie dzieci w szkołach,
- pomoc w uzyskaniu lub wypożyczeniu sprzętu ortopedycznego,
- wsparcie w usuwaniu barier architektonicznych,
- wsparcie rzeczowe m. innymi Bank Żywności,
- pobyt w DPS,
- wsparcie doradcze, psychologiczne,
- pobyt w ośrodku rewalidacyjno-wychowawczym,
- udział w Warsztatach Terapii Zajęciowej,

Wsparcie dla rodzin realizowane jest również poprzez rozwój systemu opieki nad dziećmi do lat 3. Opieka taka umożliwia podjęcie zatrudnienia przez rodziców, a to sprzyja zarówno aktywizacji zawodowej, jak i ograniczeniu sfery ubóstwa.

Niestety na analizowanym Obszarze istnieje luka infrastrukturalna, która sprawia, że dostępność do miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 jest ograniczona. W 2019 r. wartość wskaźnika „dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3" dla Subregionu Wrocławskiego wynosiła 134 i była niższa od średniej regionalnej wynoszącej 232.

Najwyższą wartość przedmiotowy wskaźnik osiągnął w gminach: Kostomłoty (339), Strzelin (339), Jordanów Śląski (287), Brzeg Dolny (279) i Środa Śląska (269). W tym przypadku jego wartość kształtowała się powyżej średniej dla Dolnego Śląska.

Należy zaznaczyć, że nie wszystkie gminy dysponowały miejscami opieki nad dziećmi do lat 3. Jak wynika z danych GUS sytuacja taka występowała w 6 gminach: Cieszków, Dziadowa Kłoda, Kondratowice, Mietków, Prusice, Przeworno i Wiązów.

Rysunek 6. Dzieci w żłobkach i kubach dziecięcych na 1 tys. dzieci w wieku do 3 lat [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Problemy z dostępnością do infrastruktury opieki nad dziećmi do lat 3 uznać należy, za barierę rozwojową dla osób wracających lub wchodzących na rynek pracy, który dotyczy w szczególności osób młodych z terenu Subregionu Wrocławskiego.

Aktywność ludności

Aktywność społeczna mierzona liczbą organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców była na terenie Subregionu Wrocławskiego w 2021 r. niższa niż na Dolnym Śląsku. W 2021 r. wartość powyższego wskaźnika wynosiła w przypadku Subregionu 40, podczas gdy w województwie dolnośląskim 44.

Na przestrzeni lat 2014-2021 liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców wzrosła na analizowanym Obszarze o 24,1%, a tempo tego wzrostu było o 1,9 punktu procentowego szybsze niż w województwie.

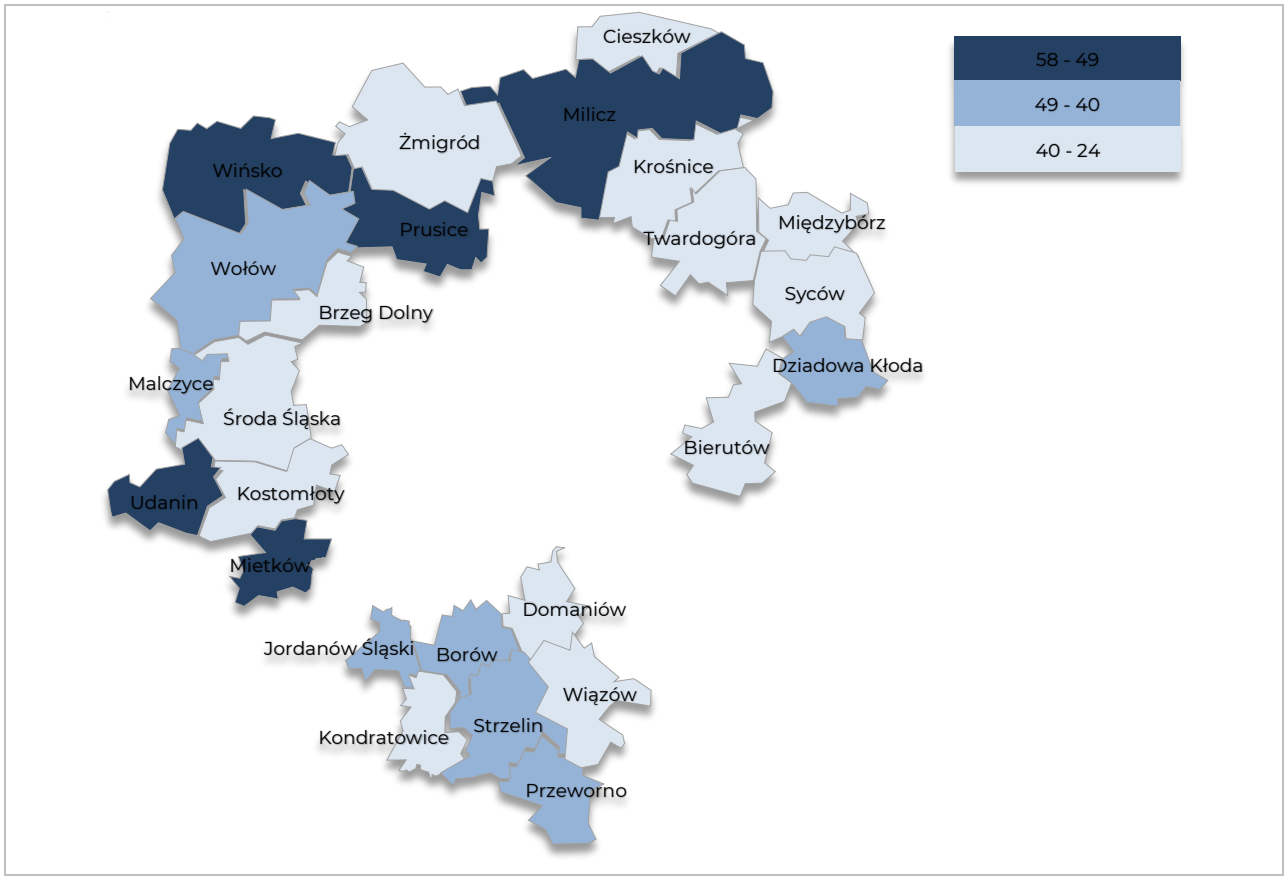
Tabela 15. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Bierutów	14	29	207,1	65,9
Borów	23	24	104,3	54,5
Brzeg Dolny	32	39	121,9	88,6
Cieszków	19	35	184,2	79,5
Domaniów	28	28	100,0	63,6
Dziadowa Kłoda	37	44	118,9	100,0
Jordanów Śląski	29	43	148,3	97,7
Kondratowice	25	32	128,0	72,7
Kostomłoty	35	40	114,3	90,9
Krośnice	32	40	125,0	90,9
Malczyce	23	44	191,3	100,0

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Mietków	49	57	116,3	129,5
Międzybórz	27	28	103,7	63,6
Milicz	45	58	128,9	131,8
Prusice	51	58	113,7	131,8
Przeworno	44	44	100,0	100,0
Strzelin	38	44	115,8	100,0
Syców	23	29	126,1	65,9
Środa Śląska	24	31	129,2	70,5
Twardogóra	15	27	180,0	61,4
Udanin	45	51	113,3	115,9
Wiązów	33	34	103,0	77,3
Wińsko	43	55	127,9	125,0
Wołów	37	43	116,2	97,7
Żmigród	30	37	123,3	84,1
Subregion Wrocławski	32	40	124,1	90,4
Dolny Śląsk	36	44	122,2	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W ramach Subregionu w 2021 r. najwięcej organizacji pozarządowych, w stosunku do liczby ludności, funkcjonowało w gminach: Milicz (58), Prusice (58), Mietków (57), Wińsko (55) i Udanin (51). Najmniejsze nasycenie organizacjami pozarządowymi odnotowano w gminach: Borów (24), Twardogóra (27), Domaniów (28), Międzybórz (28), Bierutów (29) i Syców (29).

Rysunek 7. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

W stosunku do 2014 r. największy progres w liczbie organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców widoczny był w gminach: Bierutów (107,1%), Malczyce (91,3%), Cieszków (84,2%), Twardogóra (80,0%). Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys.

mieszkańców nie zmniejszyła się w żadnej gminie wchodzącej w skład Subregionu, a w przypadku gmin: Domaniów i Przeworno pozostała na niezmienionym poziomie.

Wychowanie przedszkolne

Potencjał społeczny i gospodarczy na przestrzeni lat buduje się m.in. poprzez przełamywanie barier w zakresie dostępu do edukacji i to już od okresu przedszkolnego. Dostęp do przedszkoli umożliwia podjęcie zatrudnienia przez rodziców, a tym samym może przyczyniać się do ograniczenia sfery ubóstwa.

Jak wynika z danych GUS w 2021 r. odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym był w Subregionie Wrocławskim niższy od średniej na Dolnym Śląsku. W 2021 r. na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat opieką przedszkolną na obszarze Subregionu objętych było 761 dzieci, podczas gdy średnia dla Dolnego Śląska wynosiła 892.

Jednocześnie w stosunku do 2014 r. tempo wzrostu analizowanego wskaźnika wynoszące 7,7% było w przypadku Subregionu niższe niż w regionie (11,5%). Prowadzi to do wniosku, że na tle województwa dolnośląskiego mieszkańcy Subregionu Wrocławskiego mają relatywnie mniejszy dostęp do infrastruktury przedszkolnej.

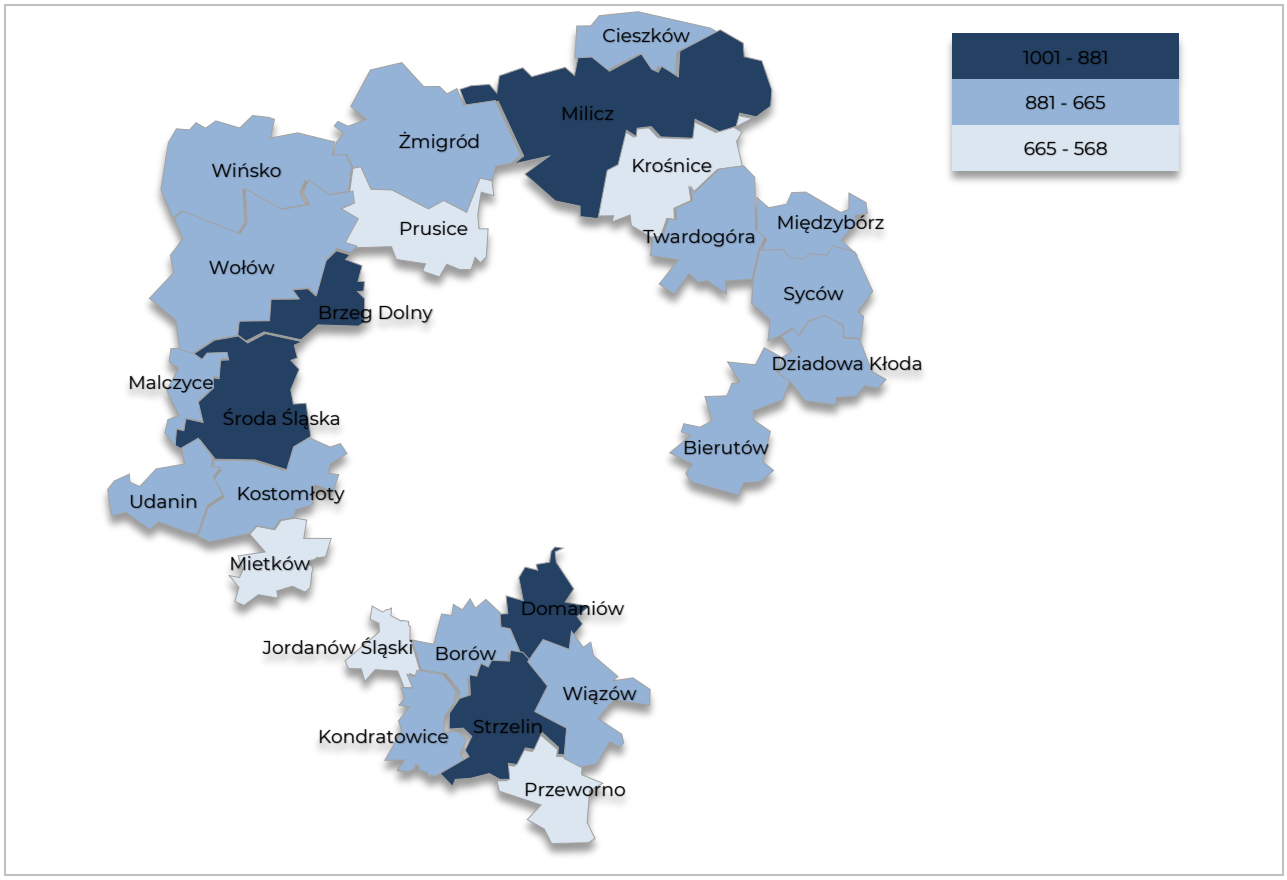
Tabela 16. Dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Bierutów	541	713	131,8	79,9
Borów	857	568	66,3	63,7
Brzeg Dolny	941	914	97,1	102,5
Cieszków	594	697	117,3	78,1
Domaniów	699	912	130,5	102,2
Dziadowa Kłoda	635	771	121,4	86,4
Jordanów Śląski	625	648	103,7	72,6
Kondratowice	623	714	114,6	80,0
Kostomłoty	641	686	107,0	76,9
Krośnice	636	594	93,4	66,6
Malczyce	622	700	112,5	78,5
Mietków	562	664	118,1	74,4
Międzybórz	751	777	103,5	87,1
Milicz	731	915	125,2	102,6
Prusice	707	635	89,8	71,2
Przeworno	728	627	86,1	70,3
Strzelin	969	1001	103,3	112,2
Syców	740	880	118,9	98,7
Środa Śląska	892	934	104,7	104,7
Twardogóra	746	870	116,6	97,5
Udanin	432	774	179,2	86,8
Wiązów	764	778	101,8	87,2
Wińsko	615	683	111,1	76,6
Wołów	836	848	101,4	95,1
Żmigród	776	727	93,7	81,5
Subregion Wrocławski	707	761	107,7	85,3
Dolny Śląsk	800	892	111,5	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

W największym stopniu wychowaniem przedszkolnym objęte były dzieci w gminach: Strzelin (1001), Środa Śląska (934), Milicz (915). Brzeg Dolny (914) i Domaniów (912). W tych gminach analizowany wskaźnik kształtował się powyżej średniej regionalnej. Najmniej dzieci (na 1 tys. w wieku 3-5 lat) objętych było wychowaniem przedszkolnym w gminach: Borów (568), Krośnice (594), Przeworno (627) i Prusice (635).

Z powyższych danych wynika, że najniższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym występował w gminach wiejskich. Przyczyn powyższego stanu rzeczy nie można sprowadzać wyłącznie do braku miejsc w przedszkolach. Powodów istniejącej sytuacji upatrywać można również w takich czynnikach jak: nieadekwatna do potrzeb ludności lokalizacja przedszkoli utrudniająca dowóz i odbiór dzieci, problemy z funkcjonowaniem transportu publicznego, wysokie (w stosunku do wynagrodzeń) koszty opieki przedszkolnej.

Rysunek 8. Dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Edukacja szkolna

Istotną kwestią związaną ze sferą społeczną jest edukacja szkolna. O sytuacji szkolnictwa podstawowego świadczą m.in. wyniki egzaminu ósmoklasisty. Niestety średnie wyniki egzaminu z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego uzyskane przez uczniów uczęszczających do szkół zlokalizowanych w Subregionie Wrocławskim kształtują się poniżej średniej dla Dolnego Śląska.

Analizując wyniki z egzaminu można zauważyć, że różnica w wynikach osiąganych przez uczniów ze szkół zlokalizowanych na obszarze Subregionu Wrocławskiego i województwa dolnośląskiego waha się w przedziale od 3,9 p.p. w przypadku języka polskiego do 9,7 p.p. w przypadku języka angielskiego.

Tabela 17. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2021 r.

Jednostka terytorialna	Język polski	Matematyka	Język angielski
Bierutów	53,2	44,4	65,5
Borów	62,4	44,0	63,5
Brzeg Dolny	48,2	31,8	54,0
Cieszków	60,1	39,4	59,6

Jednostka terytorialna	Język polski	Matematyka	Język angielski
Domaniów	54,3	37,7	54,2
Dziadowa Kłoda	55,3	33,7	50,8
Jordanów Śląski	54,2	48,7	62,7
Kondratowice	51,8	32,6	48,4
Kostomłoty	53,3	42,0	48,8
Krośnice	46,7	37,4	49,0
Malczyce	50,0	35,9	51,0
Mietków	56,0	30,2	48,3
Międzybórz	52,3	43,9	52,4
Milicz	55,5	38,6	61,9
Prusice	47,1	35,4	53,4
Przeworno	50,0	30,8	45,5
Strzelin	56,9	43,1	62,1
Syców	57,6	44,4	64,5
Środa Śląska	58,0	43,0	64,7
Twardogóra	58,0	43,0	64,7
Udanin	56,5	38,2	50,4
Wiązów	54,9	33,1	57,2
Wińsko	50,0	34,2	63,4
Wołów	53,5	41,1	64,0
Żmigród	54,5	38,7	52,0
Subregion Wrocławski	54,0	38,6	56,5
Dolny Śląsk	57,9	45,4	66,2

Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna.

Na podstawie danych można stwierdzić, że w przypadku egzaminu ósmoklasisty:

- z języka polskiego wyniki powyżej średniej wojewódzkiej uzyskali uczniowie uczęszczający do szkół w 4 gminach: Borów, Cieszków, Środa Śląska i Twardogóra,
- z matematyki wyniki powyżej średniej wojewódzkiej uzyskali uczniowie uczęszczający do szkół jedynie w gminie Jordanów Śląski,
- z języka angielskiego wyniki powyżej średniej wojewódzkiej nie uzyskali żadni uczniowie uczęszczający do szkół w gminach Subregionu.

Powyższa sytuacja może świadczyć o zbyt małej dodatkowej ofercie edukacyjnej, pozwalającej rozwijać zainteresowania uczniów. Dlatego też, należy podejmować działania wspierające realizację zajęć dodatkowych. Na poziom edukacji wpływać może również stan infrastruktury. Niestety podkreślić należy, że stan techniczny placówek edukacyjnych nie zawsze jest zadawalający i niejednokrotnie wymaga modernizacji. Niezadawalające bywa także wyposażenie pracowni przedmiotowych.

Na obszarze Subregionu Wrocławskiego funkcjonuje również szkolnictwo zawodowe (branżowe I stopnia). Niestety na przestrzeni lat postępował jego regres. W 2021 r. na terenie Subregionu funkcjonowało 12 szkół branżowych I stopnia dla młodzieży (bez specjalnych). Szkoły działały w takich gminach jak: Brzeg Dolny (1), Międzybórz (1), Milicz (1), Strzelin (2), Syców (1), Środa Śląska (2), Twardogóra (1), Wołów (1), Żmigród (2). Postępujący przez lata upadek szkolnictwa zawodowego sprawił, że system edukacji nie zawsze jest dostosowany do potrzeb rynku.

Edukacja na poziomie średnim realizowana była w gminach: Bierutów, Brzeg Dolny, Milicz, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Wołów i Żmigród. Wyniki uzyskane przez uczniów uczęszczających do szkół zlokalizowanych na obszarze Subregionu były silnie zróżnicowane w zależności od rodzaju szkół. Generalnie, jednak kształtowały się one poniżej średniej dla Dolnego Śląska.

Opieka zdrowotna

Na potencjał sfery społecznej duży wpływ ma infrastruktura służby zdrowia. Specjalistyczną opiekę medyczną zapewniają mieszkańcom Subregionu Wrocławskiego szpitale zlokalizowane w: Brzegu Dolnym, Miliczu, Strzelinie, Sycowie, Środzie Śląskiej i Żmigrodzie.

W Brzegu Dolnym zlokalizowany jest Oddział Chirurgiczny wraz z blokiem operacyjnym prowadzony w ramach Szpitala Powiatowego w Wołowie. Placówka dysponuje 19 łóżkami. Szpital Powiatowy prowadzi spółka medyczna PCM sp. z o.o., której udziałowcami są: Powiat Wołowski, Gmina Brzeg Dolny, Gmina Wołów.

W Miliczu funkcjonuje Szpital Powiatowy – Milickie Centrum Medyczne Sp. z o.o. posiadający następujące oddziały:

- wewnętrzny – 32 łóżka,
- dziecięcy – 15 łóżek,
- chirurgiczny – 20 łóżek,
- ortopedyczny – 15 łóżek,
- OIT – 5 łóżek,
- rehabilitacyjny – 52 łóżka,
- ginekologiczno-położniczy – 19 łóżek,
- noworodkowy – 10 łóżek,
- detoksykacji – 15 łóżek,
- psychiatrii dziecięcej i młodzieżowej – 25 łóżek,
- psychiatrii – 90 łóżek,
- ZOL – 12 łóżek.

W Sycowie działa szpital dysponujący czterema oddziałami, a mianowicie: rehabilitacji ogólnoustrojowej, rehabilitacji neurologicznej, medycyny paliatywnej (20 miejsc), Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy (37 miejsc).

Ponad to w ramach szpitala funkcjonuje: Poradnia Ginekologiczna, Poradnia Chirurgii Ogólnej, Poradnia Fizjoterapii. Warto podkreślić, że szpital świadczy usługi w ramach Nocnej i Świątecznej Opieki Zdrowotnej.

Szpital w Żmigrodzie prowadzi rehabilitacje ogólnoustrojową w warunkach stacjonarnych. Rehabilitowani są pacjenci po leczeniu operacyjnym narządów ruchów, po udarach, ze zmianami zwyrodnieniowymi i po zabiegach neurochirurgicznych. Szpital posiada 44 łóżka.

Analizując dostępność do usług medycznych, należy pamiętać, że szpitale specjalistyczne i wielospecjalistyczne zlokalizowane są najczęściej w dużych miastach. W powiatach funkcjonują jednostki, które oferują tylko podstawowy zakres świadczeń i specjalizacji, nie zapewniając przy tym odpowiedniej do potrzeb podaży miejsc.

Dodatkowo warto podkreślić, że lokalne ośrodki zdrowia, w bardzo ograniczonym zakresie gwarantują dostęp do lekarzy specjalistów, co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców.

Kultura, sport i rekreacja

Ofertę kulturalną Subregionu Wrocławskiego tworzą liczne wydarzenia o znaczeniu ponadlokalnym. Jak wynika z informacji zawartej w poniższej tabeli są to zarówno imprezy kulturalne, jak i sportowe.

Tabela 18. Najważniejsze wydarzenia kulturalne/sportowe oraz kluby sportowe

Jednostka terytorialna	Imprezy kulturalne/sportowe	Najważniejsze kluby sportowe
Bierutów	· Jarmark Bierutowski – doroczne święto gminy · Dożynki Gminne – doroczne święto plonów · Zaduszki Dżemowe – koncerty wspomnieniowe	· KS Widawa Bierutów · LZS Solniki Małe · LZS Zbytowa
Borów	· Dożynki Gminne · Gminny Bieg Niepodległości · Bieg Tropem Wilczym · Dzień Kobiet	· Klub Piłkarski Esthetic Ludów Śląski · Uczniowski Klub Sportowy Lider Borów · Klub Piłkarski 86 Borek Strzeliński
Brzeg Dolny	· Dni Brzegu Dolnego – święto miasta · Międzynarodowy Festiwal Muzyczny „Belle Voci” · Festyn Pszczelarski w Godzięcinie – Święto Miodu i Pszczół	· MKS Rokita Brzeg Dolny (tenis stołowy, zapasy, sumo, pływanie, siatkówka, szachy, brydż) · Akademia Piłkarska Brzeg Dolny · Avasatare – Taekwondo ITF Brzeg Dolny
Cieszków	· Dni Ziemi Cieszkowskiej (impreza plenerowa, organizowana w czerwcu) · Festiwal ekologiczny organizowany przez Gminne Centrum Kultury w Cieszkowie (maj) · Dożynki gminne (sierpień)	· UKS OLIMPIA Cieszków · SHODAN Cieszków · Klub Pogoń Cieszków
Domaniów	· Dożynki Gminne · Pokaz Stołów Bożonarodzeniowych połączony z Kiermaszem Świątecznym · Pokaz stołów wielkanocnych organizowany w Niedzielą Palmową	· Ludowy Klub Sportowy Polwica – Wierzbno · Ludowy Klub Sportowy „RAPID” Domaniów · Piłkarskie stowarzyszenie sportowe "AP FOOTBALL STARS" Polwica
Dziadowa Kłoda	· Dni Gminy Dziadowa Kłoda · Koncert Bożonarodzeniowy · Dożynki Gminne	· GKS *Dziadowa Kłoda* · Stowarzyszenie Sportowa pasja *Struś* · Koło Łowieckie *Hejnał*
Jordanów Śląski	· Dożynki Gminne · Halowy turniej piłki nożnej samorządowców (od 2003 r.) · Bieg tropem Wilczym. Bieg pamięci Żołnierzy wyklętych	· Klub sportowy Nefryt Jordanów Śląski (klub piłkarski) · Klub sportowy Zieloni Wilczkowice (klub piłkarski)
Kondratowice	· Dożynki Gminne · Dzień Kobiet · Dzień Dziecka	· Gminny Klub Sportowy „Czarni” Kondratowice · Ludowy Klub Sportowy „Ślęza” Księginice Wielkie
Kostomłoty	· Dożynki Gminne · Rajd Klasyków „Klasyki w Koronie”	· Gminne Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe Kostomłoty
Krośnice	· Otwarcie sezonu Krośnickiej Kolei Wąskotorowej · Rajd rowerowy "Śladami Ryszarda Szurkowskiego" · Święto Sadów jest kontynuacją obchodów Święta Jabłoni	· Klub Piłkarski "PŁOMIEŃ" w Krośnicach (piłka nożna) · Uczniowski Klub Sportowy "Krośnicka Przystań" Black Aqua (pływanie) · Uczniowski Ludowy Klub Sportowy "BIZON" (zapasy) · SSW Team Krośnice (biegacze)
Malczyce	· Biegaj z nami Malczycami · Nadodrzańska Noc Świętojańska · Gminne Dożynki	· Ludowy Klub Sportowy „ODRA” Malczyce · Stowarzyszenie Ludowy Zespół Sportowy TĘCZA KWIETNO · Stowarzyszenie Ludowy Zespół Sportowy „Burza” Wilczków

Jednostka terytorialna	Imprezy kulturalne/sportowe	Najważniejsze kluby sportowe
Mietków	· Dolnośląskie Święto Folkloru w Mietkowie -"Śpiewanie nad wodą". Przegląd posiada Certyfikat Produktu Lokalnego nadany przez Kapitułę Stowarzyszenia "Ślężanie" Lokalna Grupa Działania · Dzień Lilaka w Domanicach · Impreza jarmarczna "Śladami Historii"- pod lokalną nazwą „Kraina chleba i miodu" w Maniowie Wielkim	· Gminny Ludowy Klub Sportowy Mietków (piłka nożna) · Uczniowski Ludowy Klub Sportowy "Błyskawica" (judo) · Klub Sportowy Gm. Zrzeszenie LZS WSPÓLNI w Mietkowie
Międzybórz	· Dni Międzyborza – Święto Miasta · Święto Grzyba Leśnego – zawody w zbieraniu grzybów leśnych · Bieg Św. Mikołaja	· Partnerstwo Lokalne dla Międzyborza · Klub sportowy „Zenit" · Międzyborskie Stowarzyszenie Turystyczno-Krajoznawcze „Zbójnik"
Milicz	· Dni Karpia – święto Doliny Baryczy · Gran Prix Doliny Baryczy w kolarstwie · Wrack Race	· MUKS Ziemia Milicka – Siatkówka · WKS Śląsk/Bizon Milicz – Zapasy · Barycz Sułów/ Barycz Milicz – piłka nożna
Prusice	· Dni Prusic · Biegi Trzech Wież · Majówka w Skokowej	· MKS Orzeł Prusice – piłka nożna · LKS Dolpasz Skokowa – piłka nożna · ATHLETICS TEAM – biegi
Przeworno	· Dni Gminy Przeworno · Święto Plonów Gminy Przeworno · Jarmark Bożonarodzeniowy połączony z Wigilią	· Ludowy Klub Sportowy „Ognisko" Przeworno · Klub Sportowy „Kwarcyt" Jegłowa · Uczniowski Klub Sportowy Karnków
Strzelin	· Święto Patrona miasta Strzelina Michała Archanioła · Dożynki Gminy Strzelin · Strzeliński Maraton Rowerowy	· Klub Sportowy "Strzelinianka" · Uczniowski Klub Sportowy "Tygrysy" · Terenowy Klub Sportowy "Granit"
Syców	· Garmin Iron Triathlon Syców · Ogólnopolski Koncert Charytatywny na Rzecz Pomocy Rodakom na Wschodzie · Jarmark Regionalny w Sycowie w ramach ogólnopolskich obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa	· Sycowski Klub Sportowy „POGOŃ" · Akademia Piłkarska Syców · Sycowski Klub Górski „Czekan"
Środa Śląska	· Święto Wina · Dożynki Gminne · Koncert Muzycznej Gwiazdy	· MLKS Polonia Środa Śląska · Rada Miejsko-Gminna Zrzeszenia LZS · Stowarzyszenie 15-tka Fair Play
Twardogóra	· Dni Twardogóry · EkoPiknik wraz z Międzynarodowym Biegiem Ulicznym o Puchar Przewodniczącego Rady Miejskiej w Twardogórze · Jarmark Bożonarodzeniowy	· Międzyszkolny Ludowy Klub Sportowy „ECHO" Twardogóra · Klub Sportowy „WIWA" Goszcz · Gminny Klub Sportowy „Lotnik" Twardogóra
Udanin	· Dożynki Gminne · Koncert Piosenki Religijnej (od 2008 r.) · Rajd rowerowy – pożegnanie lata	· Gminny Związek Sportowy w Udaninie · Klub Sportowy „Wilki" Różana · Klub Sportowy „Zjednoczeni" Gościsław
Wiązów	· Gminne Dożynki · Dni Wiązowa · Spotkanie Kresowiaków	· Klub Sportowy „Świteź" Wiązów · Stowarzyszenie Logan Witowice · Fundacja Atena
Wińsko	· Dni Wińska i Bieg Wielkiej Niedźwiedzicy · Przegląd Kolęd i Pastorałek · Przegląd Piosenki Biesiadnej	· Uczniowski Klub Sportowy Wińsko · Klub Piłkarski KP Victoria Orzeszków · LZS Kometa Krzelów

Jednostka terytorialna	Imprezy kulturalne/sportowe	Najważniejsze kluby sportowe
Wołów	• Slot ArtFestiwal (od 2001 r.) organizowany w Lubiążu na terenie Pocysterskiego Zespołu Klasztornego – największy, pięciodniowy festiwal kultury alternatywnej w Polsce • Dni Wołowa • Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej Cantus Organi • Dożynki Gminne • Przegląd Zespołów Ludowych w Mojęcicach, który odbywa się co roku w maju	• MKP Wołów (piłka nożna) • MGLKS Wiatr Wołów (zapasy) • MKS Wolavia Wołów (tenis stołowy) • Taniec (Studio Balans)
Żmigród	• Dni Smoka (dni miasta) • Festiwal Karpia i Lasu „Karp w lesie” • Dożynki Gminne	• UKS „Piast” Żmigród • ULKS „Orla” Korzeńsko • KS „Pirania” Radziądz

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Równocześnie na terenie Subregionu Wrocławskiego funkcjonują liczne kluby sportowe. Warto zauważyć, że wśród klubów sportowych działają również młodzieżowe (uczniowskie) kluby sportowe, co jest szczególnie istotne z punktu widzenia potrzeby krzewienia kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży. Należy także podkreślić, że na obszarze Subregionu poza klubami piłkarskimi, działają również kluby zrzeszające sportowców uprawiających mniej popularne dyscypliny np. zapasy, tenis stołowy, judo, taekwondo i pływanie.

Reasumując na terenie Subregionu Wrocławskiego istnieje bogata i zróżnicowana oferta kulturalna i sportowa. Niestety widoczne są również problemy wynikające z braku odpowiednich obiektów takich jak: sale widowiskowe i świetlice wiejskie. Brakuje również obiektów mogących przez cały rok pełnić funkcje rekreacyjne i sportowe takich jak np. hale sportowe.

Problemem jest również zbyt mała podaż miejsc parkingowych. Ponadto organizatorzy imprez kulturalnych i sportowych zmagają się z problemami finansowymi i kadrowymi. Dodatkowo należy podkreślić istniejące problemy wynikające ze stanu technicznego niniejszej infrastruktury, w tym jej niedostosowaniu do potrzeb mieszkańców (zwłaszcza osób z niepełnosprawnościami i seniorów).

Sfera przestrzenno-środowiskowa

Dostępność komunikacyjna

Zewnętrzny układ infrastruktury drogowej Subregionu Wrocławskiego tworzy sieć dróg krajowych i wojewódzkich. Do najważniejszych dróg zaliczyć należy:

- Autostradę A4,
- Drogi ekspresowe S5 i S8,
- Drogi krajowe nr 8, 15, 25, 36, 39, 94,
- Drogi wojewódzkie nr 324, 334, 338, 339, 340, 345, 346, 395, 396, 448, 451.

Wymienione powyżej szlaki komunikacyjne wpływają zarówno na zewnętrzną dostępność komunikacyjną Subregionu, jak i na jego wewnętrzną spójność.

Rysunek 9. Sieć dróg krajowych i wojewódzkich na terenie województwa dolnośląskiego

Źródło: Geoportal DSDiK [dostęp: 15 kwietnia 2022].

Wewnętrzny układ komunikacyjny tworzą drogi gminne i powiatowe. Niestety z przeprowadzonych analiz wynika, że niejednokrotnie jakość dróg nadal jest niezadawalająca. Mankamentem jest fakt, że są to przeważnie drogi jednojezdniowe, niewystarczające w czasach wzmożonego rozwoju transportu samochodowego. Problemem jest również zły stan infrastruktury towarzyszącej.

Transport publiczny

Większość gmin IIT SW znajduje się w obszarze Pierścienia II Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia[5] wg Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia (PZM MOFW). Poza tym obszarem znajdują się następujące jednostki: Wiązów, Twardogóra, Milicz, Cieszków, Wińsko, Udanin, Kondratowice. Dla tych siedmiu jednostek Strategia pełni rolę Planu Zrównoważonej Mobilności. W związku z powyższym można stwierdzić, że problemy i potencjały rozwojowe Subregionu wrocławskiego w zakresie transportu publicznego są silnie związane z oddziaływaniem Wrocławia. Wynika to przede wszystkim z powiązań gospodarczych oraz funkcji usługowych jakie stolica Województwa Dolnośląskiego pełni dla Subregionu Wrocławskiego. W podsumowaniu analiz stanu istniejącego i sytuacji mobilnościowej w MOFW w zakresie transportu (pierścień II) wskazano na: miejscowo niezadawalający stan infrastruktury transportowej, obecność miejsc wymagających poprawy bezpieczeństwa ruchu, niską jakość transportu zbiorowego: zbyt mała liczba połączeń kolejowych i autobusowych, niska częstotliwość kursowania, wykluczenie komunikacyjne wybranych obszarów, brak oferty szybkich połączeń autobusowych wokół Wrocławia wykorzystujących potencjał WOW i AOW celem ograniczenia konieczności wjazdu do Wrocławia, ograniczoną dostępność do niektórych stacji i przystanków komunikacyjnych, zauważalne braki infrastruktury przeznaczonej dla pieszych i rowerzystów, ograniczone możliwości łączenia podróży przy wykorzystaniu różnych środków transportu.

Dodatkowo należy wskazać, że dla całego terenu IIT SW rozwija się transport kolejowy. Jednak jego dalszy rozwój wymaga szeregu inwestycji, w tym związanych ze stanem technicznym i dostępnością infrastruktury przystanków i dworców kolejowych.

Pomimo zachodzących pozytywnych zmian (np. w gminie Środa Śląska) na terenie Subregionu Wrocławskiego w dalszym ciągu widoczne są problemy z funkcjonowaniem transportu zbiorowego. Przede wszystkim brakuje połączeń. Dodatkowo przewoźnicy, oferujący usługi transportu zbiorowego niejednokrotnie korzystają z przestarzałego taboru i pojazdów o małej pojemności. Nadal brakuje niskopodłogowych i ekologicznych autobusów. Jednocześnie warto zauważyć, że tabor nie jest przystosowany do przewozu osób z niepełnosprawnościami, czy też wózków dziecięcych. Należy podkreślić, że słabość komunikacji publicznej skutkuje intensywnym użytkowaniem samochodów osobowych, które przyczyniają się do zwiększenia niskiej emisji. W rezultacie konieczna jest wymiana taboru podyktowana zarówno względami społecznymi (dostępność środków komunikacji miejskiej dla osób o ograniczonych możliwościach poruszania się), jak i środowiskowymi (ograniczenie niskiej emisji). Szczególnie ważne jest, aby z usług transportu publicznego mogli korzystać seniorzy, którzy nie posiadają prywatnych środków transportu, lub ze względu na stan zdrowia nie są w stanie ich eksploatować.

[5] Źródło: Załącznik B – Podział MOFW do Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia, Wrocław, listopad 2022 [dostęp listopad 2022 https://bip.um.wroc.pl/artykul/305/59093/plan-zrownowazonej-mobilnosci-dla-miejskiego-obszaru-funkcjonalnego-wroclawia]

Rezygnacja z wykorzystania samochodów osobowych na rzecz transportu zbiorowego będzie możliwa pod warunkiem upowszechniania infrastruktury wspierającej typu Parkuj i jedź lub Inteligentnych Systemów Zarządzania. Obecnie oferta tego typu infrastruktury na terenie Subregionu Wrocławskiego jest niewystarczająca.

Na dostępność komunikacyjną Subregionu wpływa również sieć ścieżek/dróg rowerowych. Drogi te mają ważne znaczenie zarówno z punktu widzenia stanu środowiska naturalnego, jak również możliwości rozwoju turystyki i rekreacji. Dodatkowo ścieżki/drogi rowerowe zwiększają mobilność mieszkańców i umożliwiają nawiązywanie kontaktów pomiędzy mieszkańcami, bez konieczności posiadania samochodu. Na przestrzeni analizowanych lat widoczny jest wyraźny rozwój ścieżek/dróg rowerowych na terenie Subregionu Wrocławskiego. Niemniej jednak nadal nie tworzą one spójnego systemu i wymagają szeregu inwestycji.

Cele szczegółowe wynikające z diagnozy:

- budowa centrów przesiadkowych
- budowa tras rowerowych (rozumianych jako spójny ciąg różnych rozwiązań technicznych w zakresie infrastruktury przeznaczonej dla rowerów) wraz z infrastrukturą towarzyszącą (oświetlenie, oznakowanie, infrastruktura turystyczna)
- stworzenie miejsc obsługi rowerzystów
- rozwój infrastruktury pieszo-rowerowej
- budowa parkingów Park&Ride/Bike&Ride
- wymiana taboru autobusowego na nisko lub zeroemisyjny
- budowa stacji ładowania i tankowania paliw dla pojazdów zeroemisyjnych

i inne adekwatne cele, które zostaną zrealizowane za pomocą wskazanych projektów z tego zakresu rzeczowego.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna i gazowa

Na przestrzeni lat 2014-2021 odsetek gospodarstw domowych w Subregionie Wrocławskim korzystających z sieci wodociągowej zwiększył się o 0,6%. W 2021 r. wartość analizowanego wskaźnika wynosiła 96,8%.

W latach 2014-2021 zwiększył się również o 15,2% odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci kanalizacyjnej. Niestety w 2021 r. korzystało z niej tylko 49,7% gospodarstw domowych.

Wzrósł także o 14,9% odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci gazowej. Jednak w 2021 r. tylko 19,5% gospodarstw domowych korzystało z sieci gazowej.

Należy wyraźnie zaznaczyć, że poza dostępnością do infrastruktury wodociągowej, pozostałe wskaźniki dostępności do mediów kształtowały się na terenie Subregionu poniżej średnich wojewódzkich.

Tabela 19. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w 2014 i 2021 r.

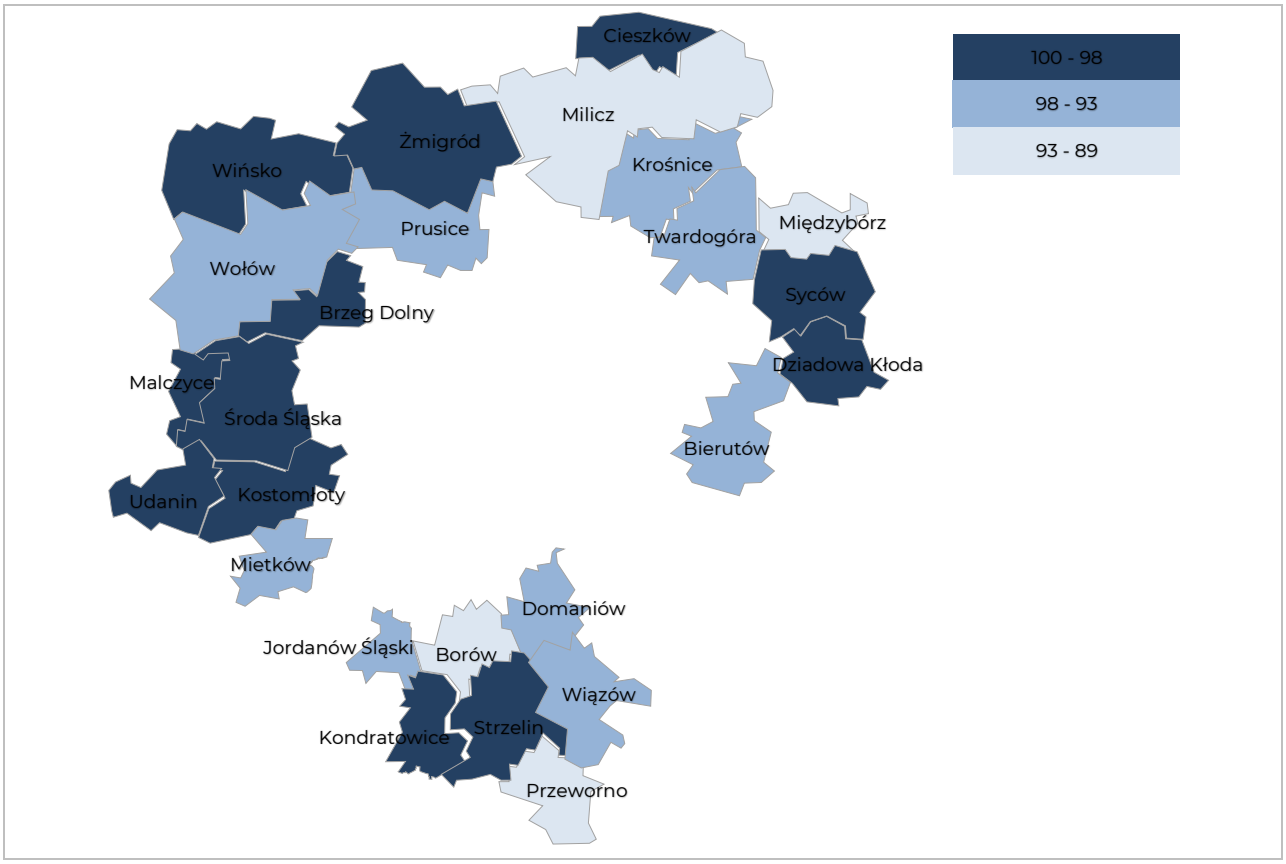
Jednostka terytorialna	Wodociąg			Kanalizacja			Gaz		
	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100	2014	2021	2014=100
Bierutów	93,1	93,4	100,3	43,7	43,8	100,2	0,9	0,8	88,9
Borów	92,4	92,9	100,5	28,4	33,4	117,6	0,1	0,0	0,0
Brzeg Dolny	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	73,0	74,1	101,5
Cieszków	99,9	99,9	100,0	32,1	40,6	126,5	19,6	20,9	106,6
Domaniów	89,6	97,6	108,9	2,8	7,7	275,0	0,0	0,0	-
Dziadowa Kłoda	100,0	100,0	100,0	32,3	33,1	102,5	0,2	0,0	0,0
Jordanów Śląski	97,8	98,0	100,2	44,7	47,2	105,6	0,3	0,5	166,7
Kondratowice	99,9	99,9	100,0	0,0	54,1	-	0,0	0,1	-
Kostomłoty	99,0	99,1	100,1	61,6	63,1	102,4	2,3	2,8	121,7
Krośnice	96,9	97,1	100,2	56,1	59,9	106,8	23,0	31,6	137,4
Malczyce	98,2	98,5	100,3	49,9	53,1	106,4	0,0	0,1	-
Mietków	96,4	96,7	100,3	42,5	43,7	102,8	0,0	0,0	-
Międzybórz	90,5	90,9	100,4	10,9	20,4	187,2	3,3	10,0	303,0
Milicz	90,4	91,3	101,0	58,4	69,1	118,3	46,9	46,4	98,9
Prusice	93,8	94,8	101,1	65,2	68,1	104,4	0,2	0,0	0,0
Przeworno	89,2	89,0	99,8	0,0	11,3	-	0,1	0,0	0,0
Strzelin	97,9	98,1	100,2	66,4	70,2	105,7	52,7	56,0	106,3
Syców	97,5	98,1	100,6	62,6	64,9	103,7	52,1	55,4	106,3
Środa Śląska	99,6	99,7	100,1	63,9	82,3	128,8	34,1	50,3	147,5
Twardogóra	96,1	96,5	100,4	57,3	67,5	117,8	15,0	29,6	197,3
Udanin	98,7	98,8	100,1	42,4	43,8	103,3	0,1	0,0	0,0
Wiązów	95,0	95,1	100,1	22,2	22,9	103,2	0,1	7,4	7 400,0
Wińsko	99,9	99,9	100,0	12,1	12,6	104,1	0,1	0,2	200,0
Wołów	93,1	93,9	100,9	64,8	70,8	109,3	51,2	52,3	102,1
Żmigród	99,9	99,9	100,0	59,0	59,9	101,5	48,9	49,1	100,4
Subregion Wrocławski	96,2	96,8	100,6	43,2	49,7	115,2	17,0	19,5	114,9
Dolny Śląsk	94,8	95,1	100,3	75,0	77,5	103,3	61,4	63,1	102,8

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Sytuacja w Subregionie Wrocławskim w zakresie dostępności do infrastruktury sieciowej jest silnie zróżnicowana. Z reguły, co jest zrozumiałe w najszerszym zakresie z infrastruktury sieciowej korzystają mieszkańcy miast. W najtrudniejszej sytuacji są mieszkańcy obszarów wiejskich. Podyktowane jest to przede wszystkim względami ekonomicznymi. Relatywnie mała populacja i rozproszona zabudowa sprawiają, że koszty budowy infrastruktury sieciowej na obszarach wiejskich są wysokie, przy jednocześnie małej liczbie odbiorców.

Według danych GUS w najmniejszym zakresie dostęp do sieci wodociągowej posiadają mieszkańcy gminy Przeworno (89,0%), Międzybórz (90,9%) i Milicz (91,3%). Równocześnie istnieją gminy, w których 100% (lub prawie 100%) gospodarstw domowych korzysta z sieci wodociągowej. Są to następujące gminy: Brzeg Dolny, Cieszków, Dziadowa Kłoda, Kondratowice, Środa Śląska, Wińsko i Żmigród.

Jak już wspomniano, w zakresie dostępności do sieci kanalizacyjnej Subregion Wrocławski znajduje się w sytuacji gorszej niż województwo. W najmniejszym zakresie z sieci kanalizacyjnej w 2021 r. korzystały gospodarstwa domowe w gminach: Domaniów (7,7%), Przeworno (11,3%), Wińsko (12,6%), Międzybórz (20,4%), Wiązów (22,9%). W gminach tych wskaźniki dostępności wyraźnie odbiegały od średniej dla Subregionu. Procentowo najwięcej gospodarstw domowych korzystało z sieci kanalizacyjnej w gminach: Brzeg Dolny (100%), Środa Śląska (82,3%), Wołów (70,8%), Strzelin (70,2%), Milicz (69,1%), Prusice (68,1%), Twardogóra (67,5%) i Syców (64,9%).

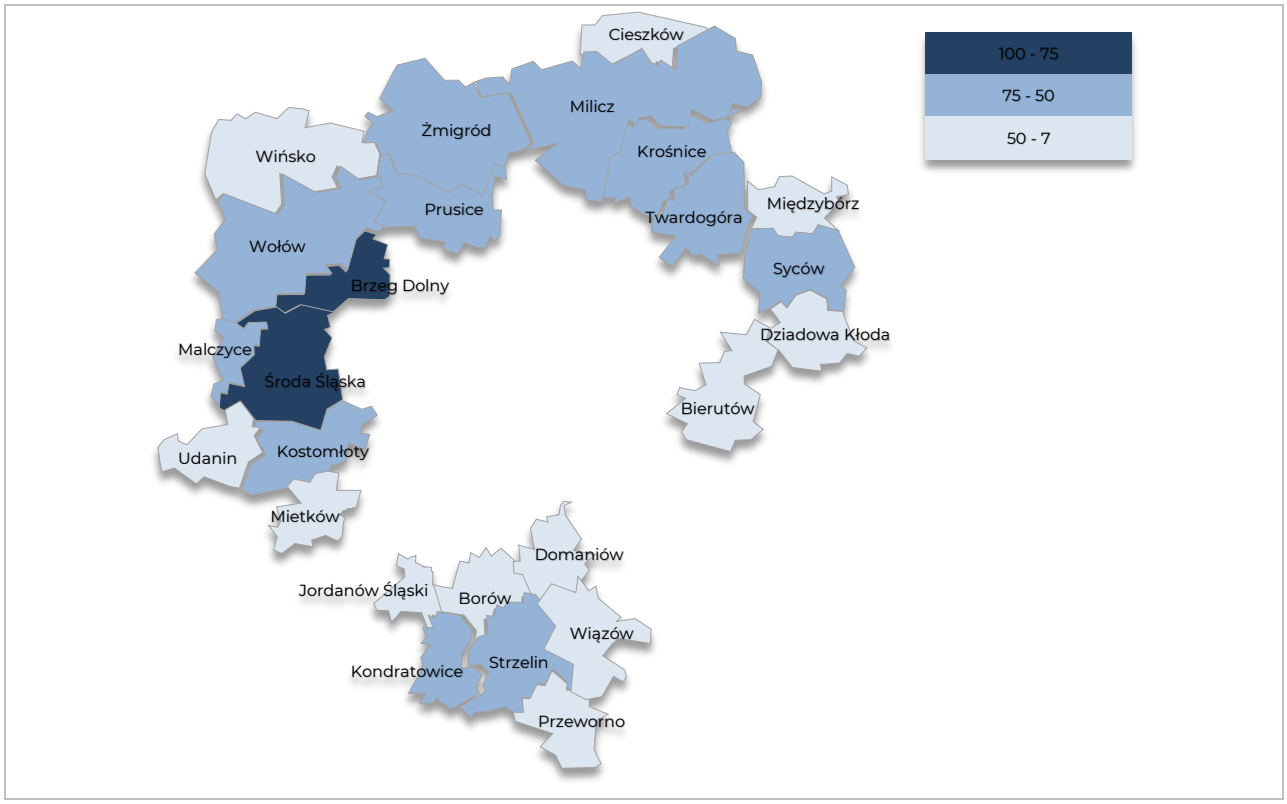

Rysunek 10. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej [2021]
Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Jak wynika z danych przekazanych przez gminy, na obszarze Subregionu Wrocławskiego funkcjonuje łącznie 36 oczyszczalni (w tym 6 przy jednostkach publicznych). W przypadku 12 gmin (Borów, Domaniów, Krośnice, Malczyce, Mietków, Milicz, Prusice, Strzelin, Twardogóra, Wińsko, Wołów, Żmigród) zarówno lokalizacja oczyszczalni jak i ich wydajność jest adekwatna do potrzeb, tak że aktualnie inwestycje w niniejszym zakresie nie są potrzebne. W pozostałych przypadkach aktualny stan oczyszczalni lub prognozowany wzrost zapotrzebowania na usługi świadczone przez oczyszczalnie związany z rozwojem sieci kanalizacyjnej wskazują na konieczność ich rozbudowy.

Warto również podkreślić, że na terenie gminy Cieszków nie ma oczyszczalni ścieków.

W przypadku gminy Kondratowice sama oczyszczalnia ścieków nie wymaga inwestycji, jednak inwestycji wymagają pompy w przepompowniach przydomowych i przepompowniach sieciowych, które obsługują przepompowanie ścieków na oczyszczalnie ścieków.

Rysunek 11. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji kanalizacyjnej [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

W gminie Prusice w 16 sołectwach, tj.: Kaszyce Wielkie, Świerzów, Górowo, Skokowa, Strupina, Piotrkowice, Pawłów Trzebnicki, Wszemirów, Kopaszyn, Chodlewko, Wilkowa Mała, Gola, Ligota Strupińska, Krościna Wielka, Raszowice, Borów w ramach projektu „*Budowa systemów oczyszczania ścieków w Gminie Prusice w miejscowościach Skokowa i Strupina*" wybudowano 168 przydomowych oczyszczalni ścieków. Celem inwestycji było zaopatrzenie ponad 160 budynków mieszkalnych na terenie gminy Prusice w przydomowe oczyszczalnie ścieków i zastąpienie zbiorników bezodpływowych nowoczesnymi, ekologicznymi i ekonomicznymi rozwiązaniami. Inwestycja ta zrealizowana została w miejscowościach pozaaglomeracyjnych, gdzie wybudowanie sieci kanalizacyjnej jest niemożliwe.

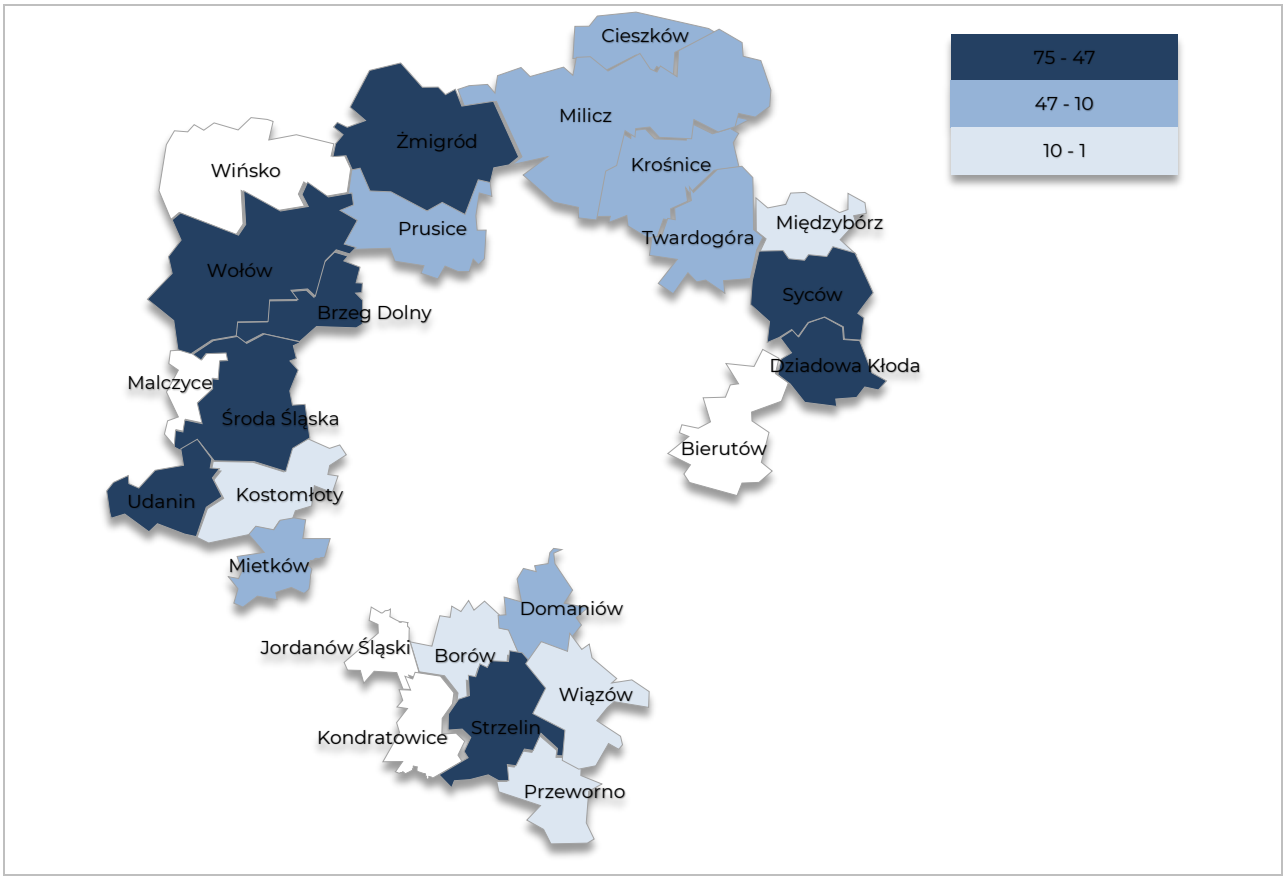
Tabela 20. Oczyszczalnie ścieków na terenie Subregionu Wrocławskiego

Jednostka terytorialna	Liczba	Lokalizacja	Uwagi
Bierutów	3	Bierutów, Stronia, Gorzesław	Konieczna rozbudowa oczyszczalni w związku z rozwojem sieci kanalizacyjnej
Borów	1	Borek Strzeliński	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Brzeg Dolny	1	Brzeg Dolny	Oczyszczalnia wymaga dalszej modernizacji w celu dostosowania do obowiązujących przepisów (przekroczenie ładunku zanieczyszczeń, przekroczenie stężenia chlorków w miejscu zrzutu ścieków oczyszczonych do rzeki Odry)
Cieszków	0		Brak oczyszczalni
Domaniów	2	Wierzbno, Domaniów (przy szkole)	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Dziadowa Kłoda	1	Dziadowa Kłoda	Wskazana rozbudowa w związku z rozwojem sieci kanalizacyjnej
Jordanów Śląski	1	Jordanów Śląski	Wydajność wystarczająca, problemy pojawiają się przy wzmożonych opadach deszczu

Jednostka terytorialna	Liczba	Lokalizacja	Uwagi
Kondratowice	1	Kondratowice	Aktualnie oczyszczalnia nie wymaga inwestycji. Inwestycji wymagają pompy w przepompowniach przydomowych i przepompowniach sieciowych, które obsługują przepompowanie ścieków na oczyszczalnie ścieków
Kostomłoty	1	Piotrowice	-
Krośnice	3	Krośnice, Bukowice, Łazy poręba	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Malczyce	1	Malczyce	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Mietków	1	Mietków	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Międzybórz	1	Międzybórz	-
Milicz	2	Milicz, Sułów	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Prusice	1	Pietrowice Małe	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Przeworno	1	Przeworno	Aktualnie prowadzone są prace nad rozbudową oczyszczalni
Strzelin	1	Chociwel	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Syców	1	-	-
Środa Śląska	2	Środa Śląska, Rakoszyce	Wskazana rozbudowa w związku z rozwojem Gminy
Twardogóra	1	Twardogóra	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Udanin	1	Piekary	Aktualnie oczyszczalnia zaspokaja potrzeby gminy, ale przy dalszym rozwoju gminy konieczna będzie rozbudowa
Wiązów	1	-	Oczyszczalnia nie jest wystarczająca. Planowana jest rozbudowa oczyszczalni. Wykonano dokumentację
Wińsko	5	Wińsko, Smogorzówek, Orzeszków, Krzelów	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Wołów	2	Wołów, Lubiąż	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Żmigród	1	Żmigród	Aktualnie inwestycje nie są potrzebne
Subregion Wrocławski	36	-	-

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez Gminy.

W 2021 r. najwięcej gospodarstw domowych korzystało z sieci gazowej w gminach: Brzeg Dolny (74,1%), Strzelin (56,0%), Syców (55,4%) i Wołów (52,3%). Jednocześnie na analizowanym Obszarze istnieją gminy, w których dostępność do sieci gazowej jest zerowa lub bliska zeru, zaliczyć do nich należy gminy: Borów (0,0%), Domaniów (0,0%) Dziadowa Kłoda (0,0%), Mietków (0,0%), Prusice (0,0%), Przeworno (0,0%), Udanin (0,0%), Kondratowice (0,1%), Malczyce (0,1%), Wińsko (0,2%), Jordanów Śląski (0,5%), Bierutów (0,8%) i Kostomłoty (2,8%).

Rysunek 12. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji gazowej [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

Niska dostępność do sieci gazowej może sprzyjać zjawisku niskiej emisji i tym samym negatywnie wpływać na stan środowiska naturalnego.

Gospodarka odpadami

Na terenie Subregionu Wrocławskiego w latach 2014-2021 masa zebranych odpadów zmieszanych przypadających na mieszkańca wzrosła o 29,7% z 159,3 kg do 206,7 kg. W 2021 r. wartość powyższego wskaźnika była w przypadku Subregionu niższa niż średnia dla Dolnego Śląska (278,9 kg).

W latach 2014-2021 spadek łącznej masy zbieranych odpadów zmieszanych przypadających na mieszkańca odnotowano w 6 gminach: Brzeg Dolny, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Wiązów i Żmigród.

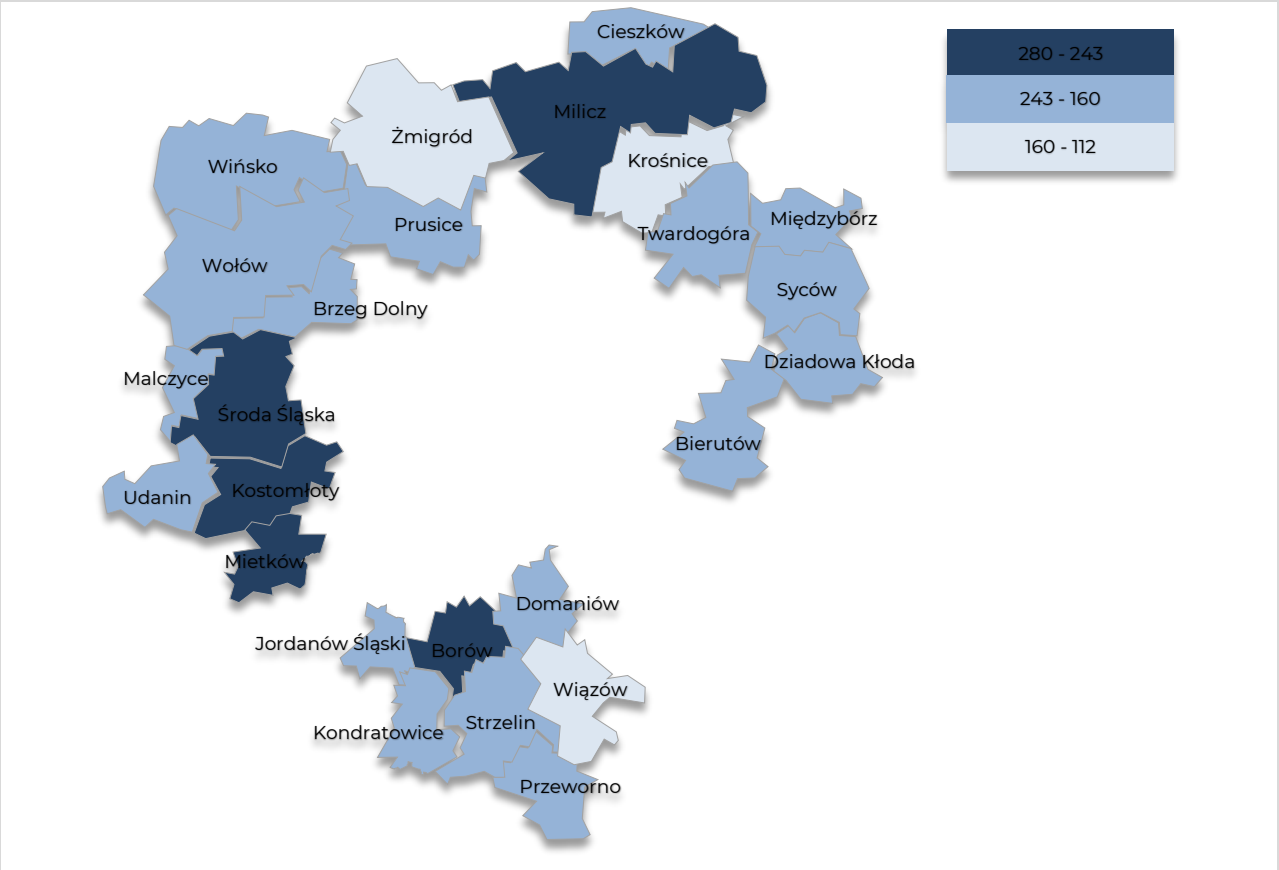
W pozostałych gminach wartość niniejszego wskaźnika wzrosła. Największy wzrost odnotowano w gminach: Borów (285,1%), Cieszków (125,6%), Przeworno (108,1%), Dziadowa Kłoda (106,9%) i Domaniów (105,8%).

Tabela 21. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Bierutów	128,3	180,5	140,7	64,7
Borów	72,6	279,6	385,1	100,3
Brzeg Dolny	269,0	204,8	76,1	73,4
Cieszków	83,3	187,9	225,6	67,4
Domaniów	102,8	211,6	205,8	75,9
Dziadowa Kłoda	90,9	188,1	206,9	67,4
Jordanów Śląski	127,5	232,8	182,6	83,5
Kondratowice	111,0	160,7	144,8	57,6

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100	Dolny Śląsk=100 Rok 2021
Kostomłoty	160,0	248,6	155,4	89,1
Krośnice	120,7	156,1	129,3	56,0
Malczyce	173,7	224,8	129,4	80,6
Mietków	194,4	260,6	134,1	93,4
Międzybórz	92,5	177,3	191,7	63,6
Milicz	192,9	266,3	138,1	95,5
Prusice	162,7	200,3	123,1	71,8
Przeworno	95,0	197,7	208,1	70,9
Strzelin	267,8	213,0	79,5	76,4
Syców	216,7	216,6	100,0	77,7
Środa Śląska	316,4	256,3	81,0	91,9
Twardogóra	161,1	232,3	144,2	83,3
Udanin	151,7	198,2	130,7	71,1
Wiązów	159,0	158,3	99,6	56,8
Wińsko	168,5	171,8	102,0	61,6
Wołów	188,0	229,6	122,1	82,3
Żmigród	175,7	112,7	64,1	40,4
Subregion Wrocławski	159,3	206,7	129,7	74,1
Dolny Śląsk	269,0	278,9	103,7	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Rysunek 13. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg [2021]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

O stanie gospodarki odpadami świadczy również udział odpadów zebranych selektywnie w łącznej masie zebranych odpadów. Jak wynika z danych GUS w całym podregionie wrocławskim całkowity udział odpadów zebranych selektywnie w 2021 r. wynosił 36,9%, a odpadów z gospodarstw domowych 39,3%. Udział selektywnie zebranych odpadów zaliczanych do podstawowych frakcji takich jak: papier, metale, szkło i tworzywa sztuczne wynosił 14,8%. Warto zaznaczyć, że wartości

przedmiotowych wskaźników w 2021 r. kształtowały się powyżej średniej regionalnej wynoszącej odpowiednio: 35,9%, 38,0% i 13,4%.

Zasoby mieszkaniowe

W latach 2014-2020 na obszarze Subregionu Wrocławskiego nastąpił wzrost o 5,6% zasobów mieszkaniowych. Niestety wzrost ten następował wolniej niż w województwie (9,3%), co prowadzi do wniosku, że na analizowanym Obszarze nadal dominują budynki powstałe z wykorzystaniem tradycyjnych technologii.

Tabela 22. Zasoby mieszkaniowe – mieszkania w 2014 i 2021 r.

Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100
Bierutów	3298	3376	102,4
Borów	1 625	1 707	105,0
Brzeg Dolny	6 083	6 593	108,4
Cieszków	1 303	1 353	103,8
Domaniów	1 467	1 521	103,7
Dziadowa Kłoda	1 298	1 381	106,4
Jordanów Śląski	800	859	107,4
Kondratowice	1 503	1 523	101,3
Kostomłoty	2 292	2 389	104,2
Krośnice	2 302	2 395	104,0
Malczyce	2 015	2 083	103,4
Mietków	1 180	1 226	103,9
Międzybórz	1 582	1 654	104,6
Milicz	7 714	8 249	106,9
Prusice	2 618	2 756	105,3
Przeworno	1 670	1 693	101,4
Strzelin	7 796	8 383	107,5
Syców	5 277	5 703	108,1
Środa Śląska	6 289	6 938	110,3
Twardogóra	4 081	4 322	105,9
Udanin	1 635	1 672	102,3
Wiązów	2 298	2 403	104,6
Wińsko	2 807	2 847	101,4
Wołów	7 890	8 161	103,4
Żmigród	4 704	4 927	104,7
Subregion Wrocławski	81 527	86 114	105,6
Dolny Śląsk	1 123 386	1 228 365	109,3

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najszybszy wzrost zasobów mieszkaniowych odnotowano w gminach: Środa Śląska (10,3%), Brzeg Dolny (8,4%), Syców (8,1%), Strzelin (7,5%), Jordanów Śląski (7,4%), Niestety w większości z ww. gmin wartość wskaźnika dynamiki kształtowała poniżej średniej wojewódzkiej (wyjątek stanowiła gmina Środa Śląska). Najwolniej zasoby mieszkaniowe przyrastały w gminach: Kondratowice (1,3%), Przeworno (1,4%), Wińsko (1,4%) i Udanin (2,3%).

Dodatkowo należy podkreślić, że stan techniczny istniejących komunalnych zasobów mieszkaniowych, a także zasobów wspólnot mieszkaniowych, nadal niejednokrotnie jest niezadawalający. Stare budynki w dalszym ciągu cechuje znaczący stopień dekapitalizacji wynikający z braku remontów.

Stare budownictwo charakteryzuje się również niejednokrotnie złym stanem technicznym, wysoką energochłonnością i częściowo brakiem instalacji centralnego ogrzewania (ogrzewanie piecowe).

Niestety brakuje kompleksowych danych liczbowych, które to w pełni zobrazowałby skalę potrzebnych remontów, a zwłaszcza termomodernizacji w przypadku budynków mieszkalnych. Można natomiast stwierdzić, jakie są potrzeby termomodernizacji w przypadku budynków publicznych. Jak wynika z posiadanych danych na obszarze Subregionu Wrocławskiego zlokalizowanych jest 321 budynków publicznych wymagających termomodernizacji.

Tabela 23. Budynki publiczne wymagające termomodernizacji

Jednostka terytorialna	Budynki publiczne wymagające termomodernizacji
Bierutów	8
Borów	13
Brzeg Dolny	5
Cieszków	10
Domaniów	22
Dziadowa Kłoda	10
Jordanów Śląski	4
Kondratowice	42
Kostomłoty	8
Krośnice	14
Malczyce	5
Mietków	4
Międzybórz	9
Milicz	53
Prusice	12
Przeworno	15
Strzelin	9
Syców	5
Środa Śląska	26
Twardogóra	7
Udanin	7
Wiązów	21
Wińsko	7
Wołów	5
Żmigród	0
Subregion Wrocławski	321

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Najwięcej budynków publicznych wymagających termomodernizacji znajduje się w gminach: Milicz (53 budynki), Kondratowice (42), Środa Śląska (26), Domaniów (22) i Wiązów (21). Jednocześnie, jak wynika z otrzymanych informacji w gminie Żmigród proces termomodernizacji budynków publicznych został zakończony.

Warto również podkreślić, że termomodernizacji budynków, towarzyszyć powinien rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE). Niestety, jak wynika z dostępnych informacji aktualnie tylko w nielicznych budynkach publicznych zainstalowano OZE (łącznie 36 budynków). Jako przykład takich rozwiązań można podać:

- gmina Borów – 3 budynki – Zespół Szkół Publicznych w Borowie (kolektory słoneczne, fotowoltaika), budynek socjalny oczyszczalni ścieków w Borku Strzelińskim (pompa ciepła), świetlica wiejska w Brzezicy (pompa ciepła)
- gmina Domaniów – 4 budynki – Biblioteka w Wierzbnie (fotowoltaika), Centrum Kultury w Domaniowie (fotowoltaika), Sala sportowa w Wierzbnie (kolektory słoneczne), Szkoła Podstawowa w Domaniowie i Wierzbnie (pompa ciepła + fotowoltaika), oraz 2 stacje uzdatniania wody (fotowoltaika),

- gmina Jordanów Śląski – 1 budynek – Szkoła Podstawowa w Jordanowie Śląskim,
- gmina Kostomłoty – 1 budynek – żłobek (pompa ciepła),
- gmina Malczyce – 2 budynki,
- gmina Milicz – 3 obiekty,
- gmina Prusice – 13 obiektów,
- gmina Strzelin – 2 obiekty - Strzelińskie Centrum Sportowo-Edukacyjne (instalacja kolektorów słonecznych o mocy 234 KW),
  Świetlica wiejska w Gościęcicach (pompa ciepła),
- gmina Syców – 1 budynek,
- gmina Środa Śląska – 5 obiektów,
- gmina Twardogóra – 2 obiekty,
- gmina Udanin – 1 budynek – świetlica wiejska (pompa ciepła),
- gmina Wińsko – 11 obiektów,
- gmina Żmigród – 6 budynków – cztery szkoły podstawowe (biomasa),
  Zespół Placówek Kultury (biomasa),
  świetlica wiejska w Kliszkowicach (fotowoltaika).

Przestrzenie publiczne

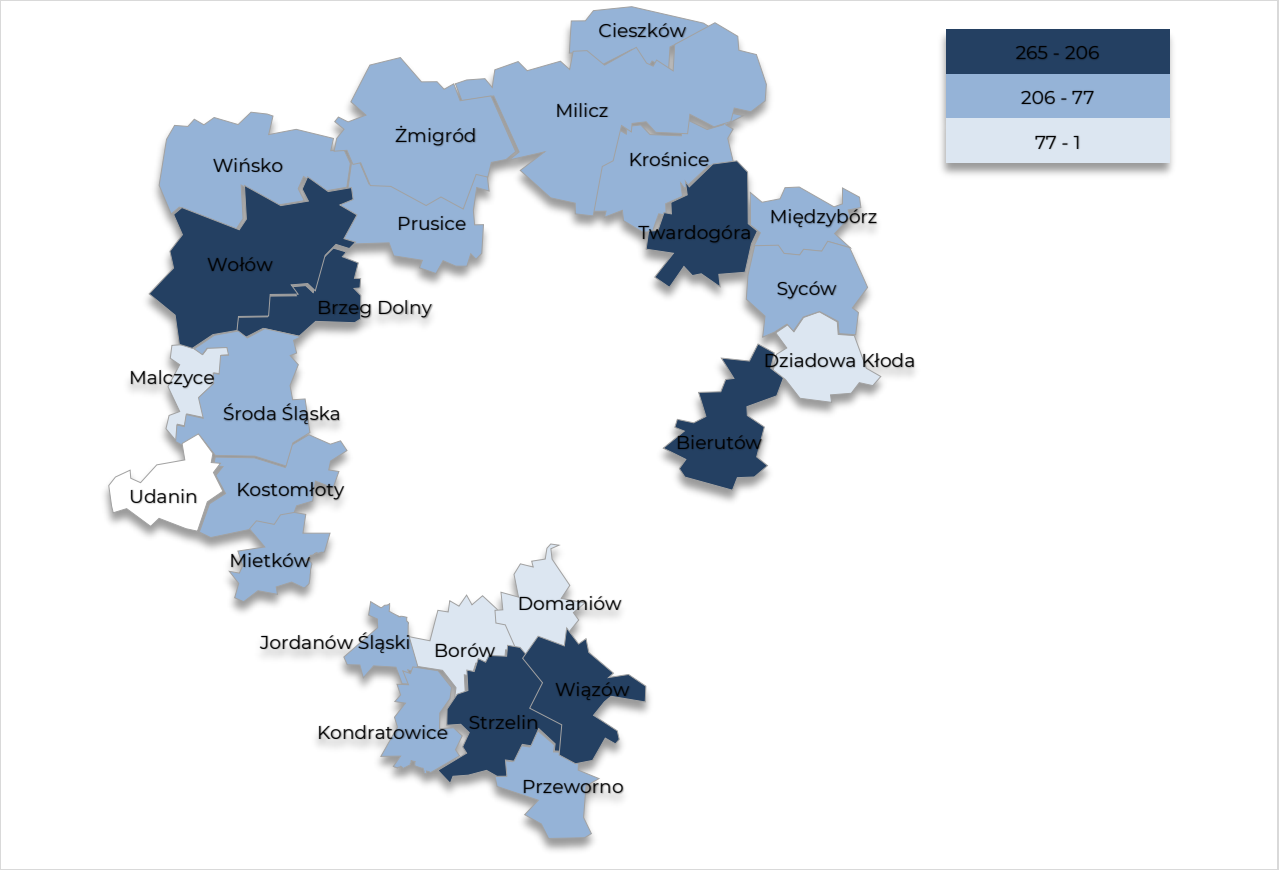
Przestrzeń publiczna ma istotne znaczenie zarówno dla jakości życia mieszkańców, jak i atrakcyjności danego obszaru względem przyjezdnych. Ograniczony dostęp do przestrzeni publicznej nie sprzyja integracji i może stanowić jeden z powodów niewystarczającej współpracy mieszkańców. Dlatego też kluczowe jest poszanowanie wspólnej własności, co w połączeniu z dostateczną dbałością o czystość sprawia, iż tereny te spełniają swoją funkcję użytkową. Jednocześnie przy realizacji przestrzeni publicznych powinniśmy zadbać o partycypację mieszkańców, którzy mają z niej korzystać.

Tereny zielone są jednym z elementów przestrzeni publicznej. Jak wynika z danych GUS za 2021 r. na terenie Subregionu Wrocławskiego zlokalizowanych było 37 parków spacerowo-wypoczynkowych, których łączna powierzchnia wyniosła 328,71 ha (12 na 25 gmin nie posiada parku spacerowo-wypoczynkowego). Zidentyfikowano również 223 zieleńców o łącznej powierzchni 96,39 ha oraz 223 cmentarze (186,29 ha). Statystyka publiczna wskazuje również na inne tereny przestrzeni publicznej występujące na terenie analizowanego Obszaru: zieleń uliczna – 41,23 ha, tereny zieleni osiedlowej – 154,93 ha, parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej – 580,03 ha, lasy gminne – 321,87 ha.

Przestrzenie publiczne mają wymiar społeczny, estetyczny i środowiskowy. Wskazane w powyższej analizie elementy infrastruktury przybierające formę m.in.: parków, skwerów, placów zabaw i terenów rekreacyjnych są istotne w skali lokalnej, lecz niestety najczęściej o powierzchniach zaledwie kilku i kilkudziesięciohektarowych. Należy również podkreślić fakt, iż niektóre gminy nie posiadają takich terenów lub ich liczba jest bardzo mała. Na terenie Subregionu Wrocławskiego występują również obiekty wymagające modernizacji lub rewitalizacji, co potwierdzają zgłoszone w ramach Strategii projekty i znajdujące się w wykazie operacji, które mają być wspierane w ramach IIT SW.

Kosze na śmieci w przestrzeni publicznej, umożliwiają wszystkim dbanie o czystość, dlatego też zrozumiałe jest, aby takie miejsca zaopatrzać w odpowiednie pojemniki. Biorąc pod uwagę wartości wskaźnika „liczba koszy na śmieci przypadająca na 10 tys. mieszkańców" możemy zauważyć dużą dysproporcję między gminami należącymi

do Subregionu – im wyższa wartość wskaźnika tym większa dostępność koszy dla mieszkańców i możliwość dbania o czystość i porządek.

Rysunek 14. Liczba koszy na śmieci przypadająca na 10 tys. mieszkańców [2020]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Open Street Map i BDL GUS.

W 2020 r. według GUS wartość ww. wskaźnik najwyższa była w gminach: Twardogóra (264 koszy na 10 tys. mieszkańców), Wiązów (255), Bierutów (252), Brzeg Dolny (251), Strzelin (231), Wołów (206), Jordanów Śląski (199) i Milicz (190). Wymienione gminy wyróżniają się wyższą wartością wskaźnika od Dolnego Śląska (150).

Najmniej koszy na śmieci w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców przypada w gminach: Udanin (0), Borów (6), Malczyce (59), Domaniów (60) – wartości wskaźnika dwukrotnie niższe niż średnia dla Subregionu (142 kosze przypadające na 10 tys. mieszkańców).

Na obszarze Subregionu Wrocławskiego występują także obszary zdegradowane, wymagające rewitalizacji. Aktualne plany rewitalizacji 18 gmin tworzących Subregion (w tym 3 GPR: Bierutów, Malczyce, Krośnice oraz 15 LPR: Borów, Brzeg Dolny, Cieszków, Kondratowice, Kondratowice, Milicz, Prusice, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Udanin, Wiązów, Wińsko, Wołów). Zgodnie z dostępnymi informacjami obszary zdegradowane w całym Subregionie Wrocławskim obejmują łącznie ok. 15 600,3 ha.

Największą powierzchnie obszary zdegradowane zajmują w gminach: Udanin, Krośnice, Cieszków i Wiązów. Najmniejszą w gminach Malczyce i Bierutów.

Tabela 24. Powierzchnia obszarów zdegradowanych

Jednostka terytorialna	Powierzchnia [ha]
Bierutów	77,5
Borów	1076,6

Jednostka terytorialna	Powierzchnia [ha]
Brzeg Dolny	358,1
Cieszków	2737,7
Domaniów	-
Dziadowa Kłoda	-
Jordanów Śląski	-
Kondratowice	112
Kostomłoty	-
Krośnice	3245,5
Malczyce	45,0
Mietków	-
Międzybórz	-
Milicz	406,0
Prusice	20,2
Przeworno	-
Strzelin	523,2
Syców	99,9
Środa Śląska	423,9
Twardogóra	147,0
Udanin	3534,3
Wiązów	2487,4
Wińsko	211,0
Wołów	95,0
Żmigród	-
Subregion Wrocławski	15600,3

Źródło: opracowanie na podstawie informacji przekazanych przez gminy.

Na terenie Subregionu Wrocławskie występują również obszary poprzemysłowe wymagające ponownego zagospodarowania, takie jak:

- dawna cukrownia, mleczarnia, budynki poprzemysłowe zakładów Norel/Elvro oraz Bieramot – gmina Bierutów,
- działka po placu buraczanym w Mańczycach – własność KOWR(powierzchnia: 1,174 ha) – gmina Borów,
- tereny po pegeerowskie o łącznej powierzchni 18,5 ha w miejscowościach: Cieszków, Góry, Guzowice, Trzebicko, Brzezina, Pakosławsko, Dziadkowo Górne, Pustków, Siemianów – gmina Cieszków,
- działka w miejscowości Mleczna (powierzchnia: 2,20 ha) oraz działka (piaskowania) w miejscowości Jordanów Śląski (powierzchnia: 3,16 ha) – gmina Jordanów Śląski,
- zespół budowlany dawnej fabryki celulozy i papieru (powierzchnia: 12,0065 ha) – gmina Malczyce,
- zespół budynków dawnej Cukrowni „Macoszyn” (powierzchnia: 28,3358 ha) – gmina Malczyce,
- były Browar przy ul. Brzegowej w Strzelinie (powierzchnia: 0,3012 ha) – gmina Strzelin,
- teren należący do KOWR w Głębokiej (łączna powierzchnia: 6,4863 ha) – gmina Strzelin,
- obszar przy ul. Spółdzielczej w Środzie Śląskiej (powierzchnia: 1,5 ha) przylegający bezpośrednio do terenu Średzkiego Inkubatora Przedsiębiorczości – gmina Środa Śląska,
- działki w miejscowościach Ujazd Górny (powierzchnia: 20,41 ha), Udanin (powierzchnia: 1,19 ha), Udanin (powierzchnia: 1,31 ha), Jarosław (powierzchnia: 0,47 ha), Piekary (powierzchnia: 0,69 ha) – gmina Udanin,

- wyrobiska - ok. 10 wyrobisk (kopalin) do 1 ha oraz ok. 15 poniżej 1 ha – gmina Wińsko,
- obiekty produkcyjne, składy i magazyny (łączna powierzchnia ok. 7,8 ha) – gmina Żmigród.

Gospodarka wodna

Subregion Wrocławski leży w obszarze gospodarowania wodami dorzecza Odry a dokładniej w regionie wodnym środkowej Odry – zarządzanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) we Wrocławiu.

Status obszarów szczególnego zagrożenia powodzią został uregulowany w art. 16 pkt 34 ustawy Prawo wodne. Zgodnie z tym przepisem obszarami szczególnego zagrożenia powodzią, na których obowiązują przepisy odrębne określone w ustawie Prawo wodne są obszary, na których:

a) na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (1%),
b) na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (10%),
c) między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224 ustawy Prawo wodne, stanowiące odrębne działki ewidencyjne.

Identyfikację wyżej wymienionych obszarów na terenie Subregionu Wrocławskiego umożliwia Hydroportal Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Mapy zagrożenia powodziowego dostępne są pod linkiem: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmap=gpMZP.

Jak wynika z opracowania „Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Środkowej Odry, Izery, Metuje, Łaby i Ostrożnicy (Upa), Orlicy i Morawy" opracowanego na zlecenie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu w 2017 r. na terenie Subregionu Wrocławskiego występują obszary zagrożone pojawieniem się głębokich niedoborów wody o względnie dużej skali przestrzennej. W szczególnie trudnej sytuacji są gminy: Prusice (90% obszaru gminy w bardzo wysokim stopniu zagrożonego suszą) i Brzeg Dolny (86%).

Przeciwdziałanie suszy wymaga m.in. budowy zbiorników retencyjnych. Na obszarze Subregionu zlokalizowane są następujące, ważniejsze zbiorniki retencyjne:

- Zbiornik Mietkowski (powierzchnia zalewu 9,29 km^2, pojemność 65 mln m^3, według niektórych danych – do 70,5 mln m^3) – gmina Mietków,
- zbiornik retencyjny Przeworno (powierzchnia ok. 40 ha) – gmina Przeworno,
- zbiornik retencyjny w miejscowości Stradomia Wierzchnia (powierzchnia 30 ha) – gmina Syców,
- zbiornik w Białym Kościele (powierzchnia 27,9899 ha) składający się ze zbiornika dolnego (pojemność ok. 251 tys. m^3) i górnego (pojemność ok. 336 tys. m^3) – gmina Strzelin,
- zbiornik retencyjny (powierzchnia 11,65 ha) – gmina Jordanów Śląski,
- „Kajaki" Środa Śląska (powierzchnia zbiornika 5,1 ha, pojemność 147,9 tys. m^3) – gmina Środa Śląska,
- Kompleks stawów rybnych w Wyszonowicach (powierzchnia 3,33 ha) – gmina Wiązów.

Ponadto na podstawie informacji uzyskanych od gmin stwierdzić można, że na obszarze Subregionu zlokalizowane są również następujące zbiorniki:

- staw młyński (pojemność 19,5 tys. m^3, powierzchnia zalewu 16 tys. m^2) – gmina Brzeg Dolny,
- staw owalny (pojemność 2,6 tys. m^3, powierzchnia zalewu 2,3 tys. m^2) – gmina Brzeg Dolny,
- staw topolowy (pojemność 6,5 tys. m^3, powierzchnia zalewu 5,7 tys. m^2) – gmina Brzeg Dolny,
- zbiornik glinianki (powierzchnia ok. 1 ha) – gmina Cieszków,
- staw w parku (powierzchnia 0,5 ha) – gmina Cieszków,
- stawy w Guzowicach (powierzchnia 0,65 ha) – gmina Cieszków,
- retencja Kuźnica (pojemność ok. 70 m^3 – czynna 50 m^3) – gmina Krośnice,
- retencja Grabownica (pojemność ok 100 m^3 – czynna ok. 70 m^3) – gmina Krośnice,
- retencja Żeleźniki (pojemność 150 m^3) – gmina Krośnice,
- retencja Brzostówek (pojemność 150 m^3) – gmina Krośnice,
- retencja Łazy Wielkie (pojemność 50 m^3) – gmina Krośnice,
- retencja Łazy Poręba (pojemność 50 m^3) – gmina Krośnice,
- retencja Wierzchowice Czarnogoździce (pojemność 100 m^3) – gmina Krośnice,
- retencja baza ZUK (pojemność 25 m^3 – czynna 0 m^3) – gmina Krośnice,
- Juszczyn (powierzchnia zbiornika 2751 m^2, pojemność 1502 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Jugowiec (powierzchnia zbiornika 1204 m^2, pojemność 600 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Lipnica (powierzchnia zbiornika 200 m^2, pojemność 420 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Cesarzowice (powierzchnia zbiornika 80 m^2, pojemność 80 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Kobylniki (powierzchnia zbiornika 643 m^2, pojemność 270 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Proszków (powierzchnia zbiornika 3939 m^2, pojemność 2500 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Szczepanów (powierzchnia zbiornika 206 m^2, pojemność 370 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Rakoszyce (powierzchnia zbiornika 1328 m^2, pojemność 1020 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Komorniki (powierzchnia zbiornika 583 m^2, pojemność 1250 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Święte (powierzchnia zbiornika 780 m^2, pojemność 470 m^3) – gmina Środa Śląska,
- Zbiorniki retencyjny w Twardogórze (powierzchnia 4050 m^2, pojemność 6900 m^3) – gmina Twardogóra
- Zbiornik parkowy (górny i dolny) Goszcz (powierzchnia. 1960 m^2, pojemność 15 000 m^3) – gmina Twardogóra,
- Zbiornik Kalinowa – gmina Wiązów,
- Zbiornik Brzózka (powierzchnia 0,31 ha, pojemność – 1472,31 m^3) – gmina Wińsko,
- Staszowice (powierzchnia 0,22 ha, pojemność – 1472,31 m^3) – gmina Wińsko.

Jednocześnie na obszarze Subregionu Wrocławskiego zlokalizowane są gminy o jednych z najwyższych wartościach wskaźników melioracji. Są to gminy: Krośnice, Milicz i Żmigród.

Z punktu widzenia łagodzenia skutków suszy duże znaczenie mogą mieć obszary podmokłe, które gromadzą znaczne ilości wody, spowalniają odpływ wód opadowych oraz mogą stanowić rezerwę wód na okres pojawienia się zjawiska suszy. Na terenie Subregionu Wrocławskiego najwięcej terenów podmokłych występowało w gminie Milicz – 106,02 ha i w gminie Twardogóra – 102,49 ha.

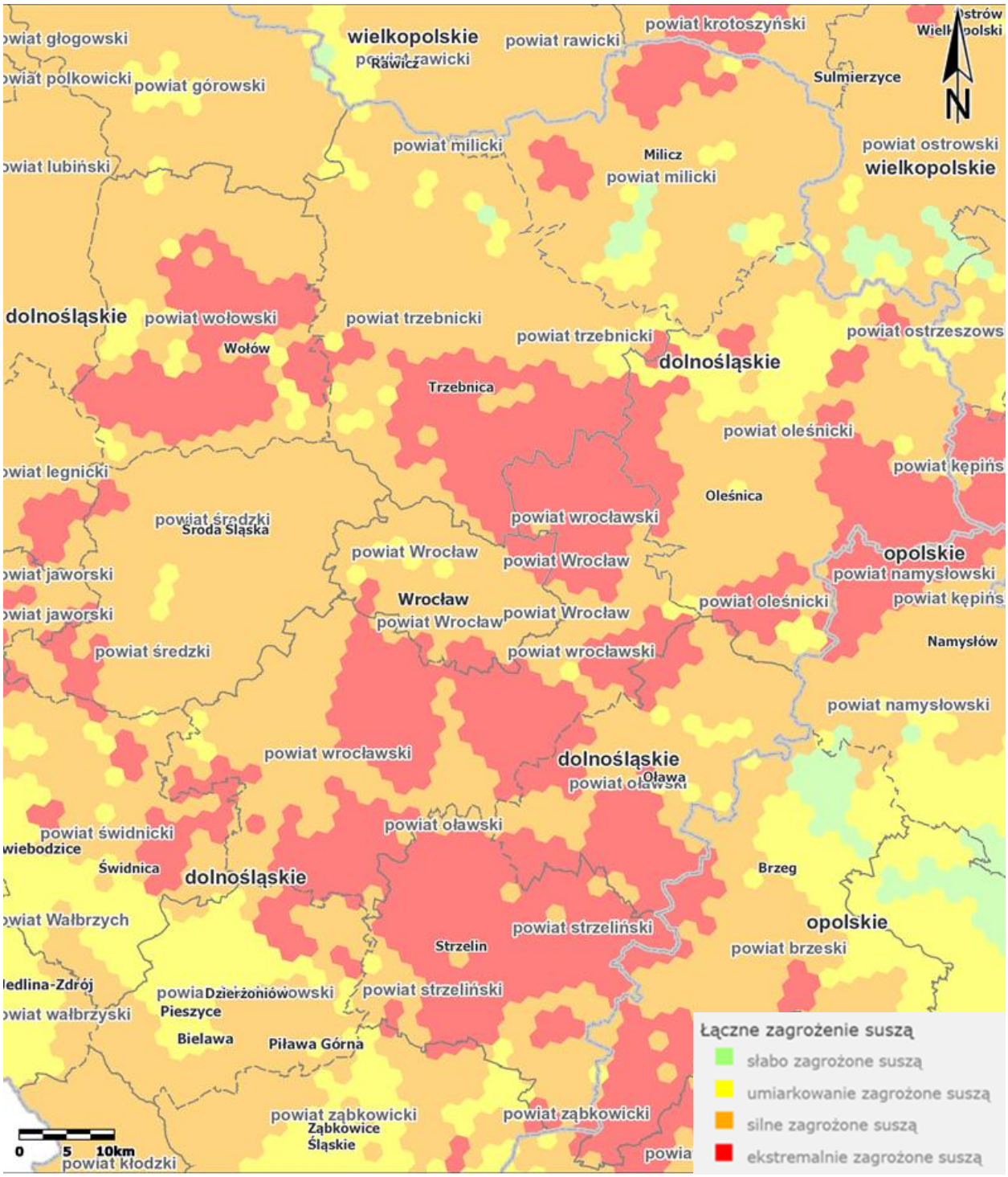
Przeciwdziałanie suszy prowadzi się zgodnie z Planem przeciwdziałania skutkom suszy. Plan ten, zgodnie z art. 184 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. 2021 poz. 624 z późn. zm.) zawiera:

a) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych,
b) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych,
c) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji,
d) katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Plan przeciwdziałania skutkom suszy uwzględnia podział kraju na obszary dorzeczy. Subregion Wrocławski został w nim zakwalifikowany do obszaru dorzecza Odry.

Ocenę łącznego zagrożenia suszą w dokumencie uzyskano poprzez zsumowanie wyników zagrożenia uzyskanych kolejno dla suszy rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej. W obszarze dorzecza Odry zasięg terenów ekstremalnego i silnego zagrożenia suszą stanowi 71,45%. Skala zagrożenia zjawiska suszy zarówno w podziale na jej typy, jak i w ujęciu sumarycznym wskazuje na silną potrzebę realizacji działań zmierzających do obniżania potencjału jej ryzyka.

Poniższa mapa prezentuje ocenę zagrożenia suszą przez wszystkie analizowane typy suszy na terenie Subregionu Wrocławskiego i pozwala na podjęcie optymalnych racjonalnych decyzji przez odpowiednie organy i ośrodki decyzyjne w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy, w tym na podstawie zapisów katalogu działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy dla efektywnego wdrażania poszczególnych działań.

Rysunek 15. Plan przeciwdziałania skutkom suszy – łączne zagrożenie suszą

Źródło: Hydroportal Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie [dostęp: 15 listopada 2022].

Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych

Na terenie Subregionu zlokalizowane są cenne obszary przyrodnicze, w tym również obszary objęte programem Natura 2000. Łączna powierzchnia obszarów prawnie chronionych[6] (bez Obszarów Natura 2000) wynosiła w 2021 r. 100 318,27 ha, co stanowiło ok. 27,0% ogółu obszarów prawnie chronionych na Dolnym Śląsku.

Tabela 25. Obszary prawnie chronione w 2014 i 2021 r.

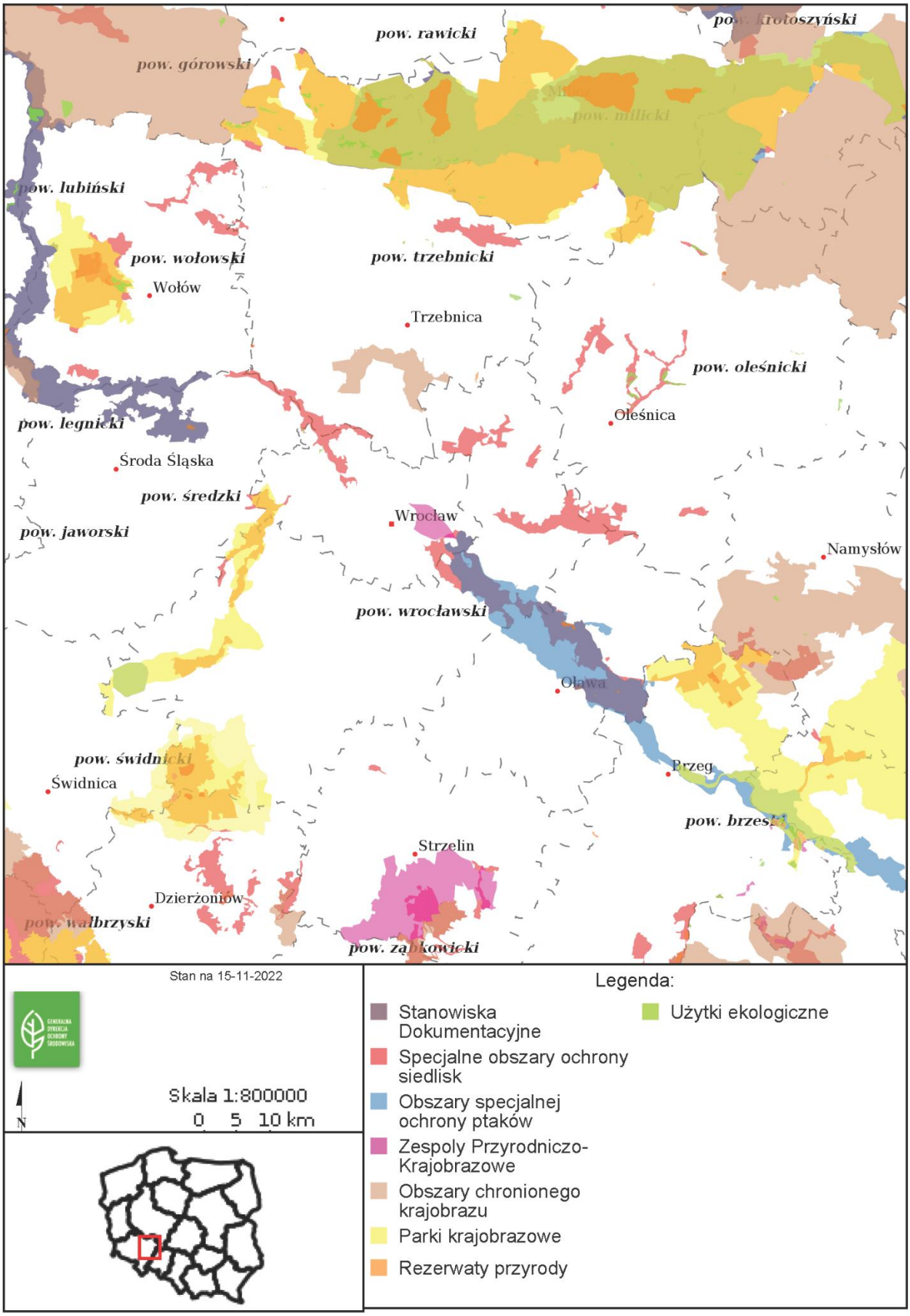
Jednostka terytorialna	2014	2021	2014=100
Bierutów	0,00	0,00	-
Borów	0,00	0,00	-
Brzeg Dolny	1,94	1,98	102,1
Cieszków	1 497,60	1 497,57	100,0
Domaniów	0,00	0,00	-
Dziadowa Kłoda	34,90	34,83	99,8
Jordanów Śląski	540,00	540,00	100,0
Kondratowice	0,00	0,73	-
Kostomłoty	0,00	0,00	-
Krośnice	12 315,90	12 317,72	100,0
Malczyce	0,00	0,00	-
Mietków	3 188,00	3 188,00	100,0
Międzybórz	8 800,00	8 800,00	100,0
Milicz	34 624,80	34 624,85	100,0
Prusice	520,00	520,00	100,0
Przeworno	1 775,10	1 775,64	100,0
Strzelin	7 330,00	7 330,00	100,0
Syców	609,60	609,65	100,0
Środa Śląska	0,00	0,00	-
Twardogóra	1 346,72	1 342,67	99,7
Udanin	0,00	0,00	-
Wiązów	0,00	3,39	-
Wińsko	1 591,60	1 591,64	100,0
Wołów	6 366,26	6 366,60	100,0
Żmigród	19 773,00	19 773,00	100,0
Subregion Wrocławski	100 315,42	100 318,27	100,0
Dolny Śląsk	371 093,36	371 170,00	100,0

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Najwięcej obszarów prawnie chronionych znajdowało się w gminach: Milicz, Żmigród i Krośnice. Na obszarze Subregionu Wrocławskiego znajdują się cztery parki krajobrazowe, a mianowicie:

- Park Krajobrazowy „Dolina Baryczy" – gminy: Cieszków, Krośnice, Milicz, Prusice, Twardogóra, Żmigród,
- Park Krajobrazowy „Dolina Bystrzycy" – gmina Mietków,
- Park Krajobrazowy „Dolina Jezierzycy" – gminy Wołów i Wińsko,
- Ślężański Park Krajobrazowy – gmina Jordanów Śląski.

[6] Obszary prawnie chronione zgodnie z definicją BDL nie obejmują: Obszarów Natura 2000, rezerwatów przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych położonych w granicach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

Rysunek 16. Formy ochrony przyrody

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl [dostęp: 3 października 2022].

Stan i jakość powietrza

Analizę stanu i jakości powietrza oparto na wynikach pomiarów przeprowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Warto przy tym podkreślić, że uwzględnienie w analizie stężenia pyłu zawieszonego PM10 oraz ozonu odpowiada wytycznym PN-ISO 37120 „Zrównoważony rozwój społeczny. Wskaźniki usług miejskich i jakości życia".

Subregion Wrocławski zgodnie z kryterium przyjętym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu zaliczany jest do strefy dolnośląskiej.

Na analizowanym Obszarze w 2021 r. występowały problemy z przekroczeniami norm jakości powietrza, w przypadku:

- BaP (PM10) śr. roczna – Bierutów, Borów, Brzeg Dolny, Cieszków, Domaniów, Jordanów Śląski, Kondratowice, Kostomłoty, Krośnice, Malczyce, Mietków, Międzybórz, Milicz, Prusice, Przeworno, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Udanin, Wiązów, Wińsko, Wołów, Żmigród,
- O_3 śr. 8-godz. – cały obszar Subregionu Wrocławskiego,
- PM10 śr. 24-godz. – Środa Śląska,
- PM2.5 śr. roczna – Milicz, Środa Śląska.

Jak wynika z informacji przekazanych przez gminy do miejscowości najbardziej zagrożonych zanieczyszczeniem powietrza zaliczyć można:

- w gminie Bierutów – Bierutów i Sokolniki Wielkie – niska emisja z budynków mieszkalnych oraz ruch kołowy (obie miejscowości położone są przy drodze wojewódzkiej),
- w gminie Borów – Michałowice, Borek Strzeliński, Świnobród, Zielenice, Uniszów, Mańczyce, Piotrków Borowski, Borów, Brzezica, Brzoza – ruch kołowy (droga wojewódzka nr 395 i droga powiatowa 3047 D),
- w gminie Brzeg Dolny – Brzeg Dolny osiedle Kręsko (bliskość Zakładów Chemicznych PCC Rokita SA, składowisk odpadów przemysłowych i Centralnej Oczyszczalni Ścieków), Stare Miasto, Osiedle Fabryczne, Osiedle Warzyń – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Cieszków – Cieszków i Dziadkowo – ruch kołowy (droga krajowa nr 15), niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Domaniów – Pełczyce, Goszczyna, Brzezimierz, Piskorzów, Wierzbno – ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych, dodatkowo w przypadku Pełczyc na zanieczyszczenie powietrza wpływają suszarnie zbożowe zlokalizowane w tej miejscowości. Należy również dodać, że pomiędzy Brzezimierzem a Pełczycami zlokalizowana jest wytwórnia mas bitumicznych, która również przyczynia się do pogorszenia jakości powietrza,
- w gminie Dziadowa Kłoda – Dziadowa Kłoda, Dalborowice, Stradomia Dolna – ruch kołowy,
- w gminie Jordanów Śląski – wszystkie miejscowości – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Kondratowice – Kondratowice, Prusy, Księginice Wielkie, Góra Sobocka, Gołostowice – ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych, w przypadku dwóch ostatnich miejscowości wpływ na stan powietrza ma sąsiedztwo kopalni granitu,
- w gminie Kostomłoty - Kostomłoty, Wichrów, Osiek, Paździorno, Piotrowice – ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych,

- w gminie Malczyce - Chomiąża, Malczyce, Rachów, Rusko, Mazurowice, Wilczków, Kwietno, Dębice, Chełm, Zawadka – ruch kołowy,
- w gminie Mietków – wszystkie miejscowości – niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy,
- w gminie Międzybórz – Międzybórz – ruch kołowy (droga krajowa nr 25),
- w gminie Milicz – Milicz, Sułów - niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy,
- w gminie Prusice - Prusice, Skokowa, Strupina, Piotrkowice, Krościna Wielka, Dębnica, Pększyn, Wszemirów, Pawłów Trzebnicki – ruch kołowy, niska emisja z budynków mieszkalnych, przemysł,
- w gminie Przeworno – Przeworno, Jegłowa – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Strzelin – Strzelin (ruch kołowy, niska emisja i przemysł), Mikoszów (niska emisja, ruch kołowy i przerób kamienia), Kuropatnik (ukształtowanie terenu i niska emisja, ruch kołowy) Gościęcice i Gęsiniec (ukształtowanie terenu, wpływ przemysłu i niska emisja - także przenoszona z terenu miasta),
- w gminie Syców – Syców (niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy, przemysł), Stradomia Wierzchnia (przemysł), Wioska (przemysł), Działosza (przemysł),
- w gminie Środa Śląska – Środa Śląska (niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy, przemysł), Komorniki, Juszczyn, Święte (ruch kołowy, przemysł),
- w gminie Twardogóra – Twardogóra – niska emisja z budynków mieszkalnych, ruch kołowy, przemysł,
- w gminie Udanin - Sokolniki, Jarosław, Jarostów, Pichorowice, Łagiewniki Średzkie – ruch kołowy (autostrada A4),
- w gminie Wińsko – cała gmina – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Wołów – Wołów – niska emisja z budynków mieszkalnych,
- w gminie Żmigród – miejscowości położone w sąsiedztwie drogi ekspresowej S5.

Na podstawie przedstawionych danych można uznać, że Subregion zmaga się z problemami związanymi z zanieczyszczeniem powietrza. Warto również wspomnieć, że przedstawione dane z uwagi na małą liczbę stacji pomiarowych mogą nie do końca obrazować faktyczną skalę problemów.

III. Synteza diagnozy obszaru IIT SW

Syntezę diagnozy Subregionu Wrocławskiego przeprowadzono przy użyciu analizy SWOT, która stanowi podsumowanie przeprowadzonych badań i zawiera najważniejsze czynniki wzmacniające lub spowalniające wielowymiarowy rozwój analizowanego Obszaru (jest to zgodne z zaleceniami dokumentu pn. Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027)[7]. Analiza SWOT jest efektywną metodą pozwalającą na identyfikację silnych i słabych stron Subregionu oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją.

Analiza SWOT składa się z czterech grup czynników:

- **mocnych stron** – uwarunkowań wewnętrznych, które stanową silne strony Subregionu i które należycie wykorzystane sprzyjać będą jego rozwojowi,
- **słabych stron** – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony Subregionu i które nie wyeliminowane utrudniać będą jego rozwój,
- **szans** – uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności Subregionu, ale przy odpowiednio podjętych przez działaniach, mogą sprzyjać jego rozwojowi,
- **zagrożeń** – uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności Subregionu, ale które mogą stanowić zagrożenia dla jego rozwoju.

W rezultacie analiza SWOT jest użytecznym instrumentem pozwalającym na wielowymiarową ocenę aktualnego stanu Subregionu Wrocławskiego i stanowi adekwatny punkt wyjścia do definiowania pożądanych kierunków rozwoju.

W ten sposób przedmiotowa analiza ujawnia również obszary wymagające poprawy w funkcjonowaniu Obszaru, a także wskazuje na niezbędne działania, których podjęcie pomoże osiągnąć ustalone priorytety.

Zaprezentowane w poniższej tabeli wyniki przeprowadzonej analizy SWOT stanowią punkt wyjścia do definiowania priorytetów i działań. W ten sposób przedmiotowa analiza ujawnia również obszary wymagające poprawy w funkcjonowaniu Subregionu Wrocławskiego.

Na dalszych etapach prac analiza SWOT zostanie poddana weryfikacji w związku z procesem uspołecznienia dokumentu co umożliwi korektę stwierdzonych zjawisk, szczególnie w zakresie oceny jakościowej.

[7] https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027, [dostęp: październik 2022 r.].

Tabela 26. Analiza SWOT

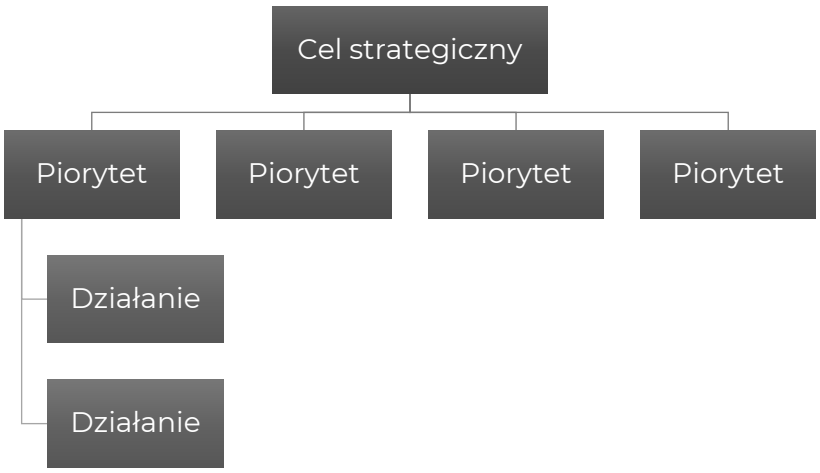
SILNE STRONY (S)	SŁABE STRONY (W)
S.1. Wysoka ocena atrakcyjności inwestycyjnej gmin: Brzeg Dolny, Krośnice, Mietków, Milicz, Strzelin, Syców, Środa Śląska, Twardogóra, Wołów i Żmigród	W.1. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości
S.2. Rozpoznawalne marki produktów np. Karp Milicki	W.2. Niezadawalający poziom innowacyjności przedsiębiorstw
S.3. Bezpośredni dostęp do autostrady A4 i dróg ekspresowych	W.3. Negatywne trendy demograficzne, ujemne saldo migracji i ujemny przyrost naturalny
S.4. Duży potencjał do rozwoju turystyki, w tym ekoturystyki	W.4. Niski poziom aktywności społecznej
S.5. Potencjał sieci dróg/ścieżek rowerowych	W.5. Ograniczony dostęp w zakresie opieki nad dziećmi do lat trzech
S.6. Relatywnie korzystna sytuacja demograficzna	W.6. Ograniczony dostęp do wychowania przedszkolnego zwłaszcza na obszarach wiejskich
S.7. Cenne przyrodniczo obszary chronione	W.7. Niezadawalające wyniki z egzaminu ósmoklasisty
	W.8. Regres szkolnictwa zawodowego
	W.9. Niezadawalająca jakość i dostępność usług społecznych, w tym utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów.
	W.10. Braki w infrastrukturze kulturalnej i rekreacyjno-sportowej oraz niezadawalający stan części obiektów
	W. 11. Niezadawalający stan techniczny infrastruktury drogowej i kolejowej
	W.12. Problemy z funkcjonowaniem transportu publicznego oraz infrastruktury wspierającej np. P&R, B&R, ścieżki rowerowe
	W.13. Niezadawalająca jakość i dostępność usług społecznych.
	W.13. Niezadawalający stopień pokrycia Obszaru infrastrukturą sieciową (kanalizacyjną, wodną i gazową)
	W.14. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowli znajdujących się w zasobie komunalnym
	W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza

SZANSE (O)	ZAGROŻENIA (T)
O.1. Dostępność funduszy unijnych wspierających przedsiębiorczość O.2. Wzrost znaczenia turystyki jednodniowej i weekendowej O.3. Realizacja polityki prorodzinnej państwa O.4. Rozbudowa infrastruktury drogowej O.5. Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej we wszystkich sektorach O.6. Budowa spójnej sieci transportowej O.7. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców	T.1. Większa atrakcyjność inwestycyjna gmin wchodzących w skład Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego T.2. Mała ilość programów wsparcia dla beneficjentów na rozwój OZE T.3. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa T.4. Wysokie koszty ogrzewania ekologicznymi nośnikami energii T.5. Wysokie koszty budowy infrastruktury sieciowej T.6. Spadek dochodów własnych JST przy wzrastających obciążeniach finansowych T.7. Zjawisko migracji zarobkowych T.8. Degradacja środowiska naturalnego przy braku działań zapobiegawczych T.9. Deficyt zasobów wodnych odpowiednich dla zaopatrzenia ludności i rolnictwa T.10. Postępujące wykluczenie transportowe terenów peryferyjnych T.11. Negatywne zjawiska klimatyczne

Źródło: opracowanie własne.

IV. Cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu

Zintegrowane podejście do stwierdzonych potrzeb rozwojowych i potencjałów realizowane będzie według następującej struktury

W poniższych tabelach przedstawiono strukturę Celu, Priorytetów i Działań Strategii IIT SW oraz macierz wzajemnego oddziaływania efektów realizacji IIT SW.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że ze względu na dostępność środków programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 wdrażane będą tylko te działania, na których realizację Zarząd Województwa Dolnośląskiego zabezpieczył środki w FEDS 2021-2027. Działania te zostały oznaczone symbolem DF.X.X.

IIT SW będzie pozyskiwał środki zewnętrzne na realizację pozostałych działań, które w treści Strategii zostały oznaczone D.X.X.

Tabela 27. Cel, Priorytety i Działania Strategii IIT SW

Cel strategiczny: Konkurencyjny Subregion Wrocławski atrakcyjny dla mieszkańców, inwestorów i turystów	
Priorytet (P1) Subregion Wrocławski – atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej	**Działanie (DF.1.1) Rozwój potencjału edukacyjnego Subregionu Wrocławskiego** **Działanie (DF.1.2) Wielokierunkowy rozwój i modernizacja usług i infrastruktury społecznej** Działanie (D.1.3) Wspieranie przedsiębiorczości w Subregionie Wrocławskim **Działanie (DF.1.4) Rozwój infrastruktury i usług z zakresu turystyki i kultury**
Priorytet (P2) Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego na obszarze Subregionu Wrocławskiego	**Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej oraz odnawialnych źródeł energii** **Działanie (DF.2.2) Rozwój infrastruktury środowiskowej i ochrona przyrody**
Priorytet (P3) Spójny przestrzennie i bezpieczny Subregion Wrocławski	Działanie (D.3.1) Budowa/przebudowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą **Działanie (DF.3.2) Wzmocnienie mobilności mieszkańców i turystów** **Działanie (DF.3.3) Sanacja przestrzeni publicznej i prywatnej oraz wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców**

Źródło: opracowanie własne.

Dla weryfikacji zintegrowanego oddziaływania realizacji Strategii IIT SW przeprowadzono analizę powiązania spodziewanych efektów realizacji Strategii IIT SW z zaplanowaną strategiczną interwencją. Podsumowanie analizy zaprezentowano w poniżej tabeli w formie matrycy efektów realizacji i priorytetów Strategii IIT SW.

Tabela 28. Macierz zintegrowanego odziaływania efektów realizacji Strategii IIT SW[8]

PRIORYTET / OCZEKIWANE EFEKTY	P1	P2	P3
Priorytet (P1) Subregion Wrocławski – atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej			
- Wzrost liczby MSP	x		x
- Poprawa atrakcyjności turystycznej i wzrost liczby turystów	x		x
- Wzrost liczby atrakcyjnych miejsc pracy	x		
- Poprawa jakości usług edukacyjnych	x	x	x
- Zahamowanie odpływu wykwalifikowanych zasobów ludzkich	x		x
Priorytet (P2) Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego na obszarze Subregionu Wrocławskiego			
- Poprawa czystości powietrza	x	x	x
- Zmniejszenie energochłonności infrastruktury	x	x	x

[8] Przy każdym z Priorytetów wskazano najważniejsze oczekiwane efekty jego realizacji oraz oznaczono ich oddziaływanie na inne priorytety Strategii IIT SW (P1 – Priorytet 1, P2- Priorytet 2, P3 – Priorytet 3).

PRIORYTET / OCZEKIWANE EFEKTY	P1	P2	P3
- Zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych	x	x	
- Poprawa dostępności do wysokiej jakości infrastruktury ochrony środowiska	x	x	x
- Utrzymanie i poprawa stanu środowiska naturalnego		x	x
Priorytet (P3) Spójny przestrzennie i bezpieczny Subregion Wrocławski			
- Skrócenie czasu przejazdu dzięki udoskonalonej inf. drogowej	x	x	x
- Wzrost liczby użytkowników komunikacji zbiorowej		x	x
- Zmniejszenie liczby osób korzystających z indywidualnego transportu samochodowego		x	x
- Zmniejszenie liczby obszarów zdegradowanych	x	x	x

Źródło: opracowanie własne.

Opis zintegrowanego podejścia

Cel strategiczny – konkurencyjny Subregion Wrocławski atrakcyjny dla mieszkańców, inwestorów i turystów

Subregion Wrocławski z uwagi na swoje położenie i potencjał społeczno-gospodarczy predysponowany jest do ogrywania ważnej roli w rozwoju całego województwa dolnośląskiego. Jednocześnie powinien on być miejscem atrakcyjnym dla mieszkańców, inwestorów i turystów. Jednak aktualnie jest on silnie zróżnicowany, co osłabia jego pozycję konkurencyjną względem gmin wchodzących w skład Aglomeracji Wrocławskiej.

Przyszłość Subregionu Wrocławskiego zależy więc od podjęcia zintegrowanych działań wzmacniających jego spójność, konkurencyjność i atrakcyjność.

Siłą Subregionu będzie efektywna i konkurencyjna gospodarka. Pobudzeniu przedsiębiorczości wśród mieszkańców, jak również pozyskiwaniu inwestorów zewnętrznych sprzyjać będą inwestycje w rozwój infrastruktury gospodarczej. Nowoczesna gospodarka generować będzie wysokiej jakości miejsca pracy, co stanowić będzie ważny czynnik decydujący o wyborze Subregionu jako miejsca zamieszkania.

W sferze społecznej realizowane będą wielokierunkowe inwestycje w rozwój infrastruktury, które przyczynią się do poprawy dostępności i jakości oferowanych usług, a tym samym wzmocnią atrakcyjność Subregionu, jako miejsca do życia. Wzrostowi jakości życia mieszkańców sprzyjać będzie również rewitalizacja przestrzeni publicznej i prywatnej. Działania te jednocześnie poprawią bezpieczeństwo mieszkańców.

Inwestycje zmierzające do rozbudowy i modernizacji infrastruktury drogowej poprawią zewnętrzną i wewnętrzną dostępność komunikacyjną Subregionu. Spójność Subregionu wzrośnie również w wyniku budowy dróg/ścieżek rowerowych. Wzmocnieniu ulegnie również funkcjonowanie transportu publicznego, który docelowo realizowany będzie przez nowoczesny i proekologiczny tabor.

Wszystkie działania prowadzone będą z poszanowaniem środowiska naturalnego. Rozbudowa infrastruktury sieciowej, termomodernizacja budynków i zastosowanie OZE przyczyni się do ograniczenia zjawiska niskiej emisji oraz sprawi, że Subregion Wrocławski będzie miejscem przyjaznym mieszkańcom, przedsiębiorcom i odwiedzającym.

Priorytet (P1)
Subregion Wrocławski – atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej

Subregion Wrocławski ma duży potencjał, aby stać się bardzo atrakcyjnym miejscem do życia i prowadzenia działalności gospodarczej. Jednak wymaga to realizacji wielokierunkowych inwestycji zmierzających do rozwoju infrastruktury społecznej i gospodarczej.

W ramach niniejszego priorytetu w pierwszej kolejności prowadzone będą inwestycje infrastrukturalne zmierzające do rozwoju kapitału ludzkiego. Inwestycje te obejmować będą budowę/rozbudowę/modernizację infrastruktury związanej z opieką nad dziećmi, wychowaniem oraz edukacją na różnych jej szczeblach. Ważne znaczenie przypisane zostanie działaniom zmierzającym do tworzenia nowych oraz doposażenia istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. Jednocześnie zostanie położony nacisk na budowę i modernizację infrastruktury przedszkolnej i szkolnej oraz działania inne niż infrastrukturalne np. dot.: tworzenia nowych oddziałów w przedszkolach, poprawy jakości funkcjonowania przedszkoli, lepszego dostosowania kształcenia zawodowego do wymagań rynku.

W ramach przedmiotowego priorytetu istotne będą również inwestycje związane z doposażeniem istniejących obiektów oświatowych, w tym pracowni przedmiotowych.

Inwestycjom w budowę/rozbudowę/modernizację infrastruktury opiekuńczej i edukacyjnej towarzyszyć powinny działania związane z budową i modernizacją przyszkolnej infrastruktury sportowej takiej jak: boiska sportowe, place zabaw, hale sportowe czy też baseny.

Powyższe inwestycje infrastrukturalne winny pozytywnie wpłynąć na poziom edukacji, a w przyszłości również zapewnić dopływ wykwalifikowanych pracowników na lokalny rynek pracy.

Poprawie atrakcyjności Subregionu Wrocławskiego jako miejsca do życia i prowadzenia działalności gospodarczej sprzyjać będzie także rozwój e-usług publicznych, który pozwoli usprawnić obsługę administracyjną zarówno mieszkańców, jak i przedsiębiorców i inwestorów.

W ramach niniejszego priorytetu prowadzone będą również inwestycje związane z zapewnieniem godnego życia osobom defaworyzowanym, w tym poprzez rozwój budownictwa socjalnego i wspomaganego. Pamiętać przy tym należy, że standard i lokalizacja mieszkań powinny zapewnić warunki samodzielnego funkcjonowania oraz sprzyjać integracji ze społecznością lokalną. Włączeniu społecznemu sprzyjać powinien także rozwój infrastruktury zorientowanej na aktywizację i integrację lokalnej społeczności.

Ważne jest również, zwłaszcza w kontekście zachodzących zmian demograficznych, zapewnienie godnego życia osobom niesamodzielnym. Przyjęte rozwiązania powinny

zmierzać do rozwoju systemu opieki nad osobami niesamodzielnymi. Rozwój ten powinien m.in. obejmować inwestycje związane z budową domów opieki i zakładów opiekuńczo-leczniczych.

Istotnym zadaniem będzie zapewnienie mieszkańcom Subregionu Wrocławskiego dostępu do usług medycznych. W tym celu realizowane będą inwestycje związane z budową nowych placówek podstawowej opieki medycznej oraz doposażeniem w sprzęt medyczny placówek już istniejących. W rezultacie poprawie powinny ulec standardy świadczenia usług medycznych.

Niniejszy priorytet realizowany będzie również poprzez budowę i modernizację szeroko rozumianej infrastruktury kulturalnej. Inwestycje infrastrukturalne winny ułatwić funkcjonowanie instytucjom kultury i umożliwić im rozwój oferty skierowanej do różnych odbiorców.

Równie istotna będzie dbałość o posiadane dziedzictwo kulturowe. Zadbane i wyeksponowane zabytki przyciągają turystów. Aby wykorzystać potencjał tkwiący w licznych zabytkach należy podjąć działania zmierzające do ich renowacji i przywrócenia lub nadania im nowych funkcji, w tym turystycznych. Istotna w tym zakresie będzie ścisła współpraca z instytucjami publicznymi oraz z organizacjami pozarządowymi.

Gwarantem atrakcyjności Subregionu Wrocławskiego jako miejsca do życia jest silna gospodarka. Aktualnie gospodarka Subregionu wymaga wzmocnienia co można osiągnąć poprzez aktywizację lokalnej przedsiębiorczości i pozyskanie inwestorów zewnętrznych. Realizacji powyższych celów sprzyjać będzie rozwój infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość.

W pierwszej kolejności należy zwiększyć podaż terenów inwestycyjnych. Powinny to być jednak przede wszystkim tereny o wysokim standardzie tzn. uzbrojone i zaopatrzone w infrastrukturę pozwalającą na prawidłowe i efektywne korzystanie z nich. Pamiętać należy, że tylko podaż terenów inwestycyjnych wysokiej jakości pozwoli Subregionowi Wrocławskiemu skutecznie konkurować o inwestorów z Wrocławskim Obszarem Funkcjonalnym.

Równocześnie należy w miarę posiadanych środków realizować inwestycje, których celem będzie dostarczenie przedsiębiorcom powierzchni biurowych oraz innych obiektów mogących pełnić funkcję inkubatorów przedsiębiorczości.

Jednocześnie warto podkreślić, że Subregion Wrocławski posiada potencjał do rozwoju turystyki i rekreacji. W szczególności należy zaznaczyć, że liczne cenne przyrodniczo obszary stanowią atrakcję przyciągającą aktywnych turystów, zwłaszcza z dużych miast, w tym z Wrocławia. Wykorzystanie powyższego potencjału wymaga kompleksowych działań obejmujących zarówno wcześniej wspomnianą renowację obiektów dziedzictwa materialnego, jak i rewitalizację i dostosowanie do potrzeb turystów obszarów atrakcyjnych przyrodniczo. Inwestycjom tym powinny towarzyszyć działania zmierzające do rozbudowy infrastruktury umożliwiającej efektywne korzystanie z zasobów turystycznych. Docelowo działania te powinny stanowić impuls do rozwoju podmiotów prywatnych zorientowanych na zaspokajanie potrzeb turystów.

Tabela 29. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[9]
Działanie (DF.1.1) Rozwój potencjału edukacyjnego Subregionu Wrocławskiego	**1. Logika interwencji** Realizacja Działania DF.1.1 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: – <u>w zakresie edukacji przedszkolnej:</u> W.1. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości, W.6. Ograniczony dostęp do wychowania przedszkolnego zwłaszcza na obszarach wiejskich, W.4. Niski poziom aktywności społecznej, <u>– w zakresie edukacji zawodowej:</u> W.1. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości, W.2. Niezadawalający poziom innowacyjności przedsiębiorstw W.8. Regres szkolnictwa zawodowego. **2. Zakres interwencji:** <u>148. Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)</u> Interwencja w ramach działań będzie związana z upowszechnianiem dostępu do edukacji przedszkolnej poprzez tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, dodatkowe zajęcia edukacyjne, wczesne wspomaganie rozwoju i pomoc psychologiczno-pedagogiczną, doskonalenie kadry pedagogicznej i zarządzającej; <u>149. Wsparcie na rzecz edukacji na poziomie podstawowym i średnim (z wyłączeniem infrastruktury)</u> Interwencja w ramach działań będzie związana z wsparciem kształcenia zawodowego oraz dostosowanie jego kierunków do uwarunkowań rynku pracy, gospodarki i wymogów ochrony klimatu, np. poprzez kształtowanie umiejętności zawodowych uczniów, w szczególności w formach praktycznych, nabywanie przez nich dodatkowych umiejętności zawodowych, uprawnień zawodowych i kwalifikacji rynkowych zwiększających ich szanse na rynku pracy, staże i praktyki zagraniczne dla uczniów i kadry zawodowego szkolnictwa średniego, w szczególności w zakresie podnoszenia umiejętności w obszarze zielonej i cyfrowej transformacji, tworzenie nowych kierunków kształcenia, tworzenie klas patronackich, zapewnienie aktywnego udziału pracodawców w procesie edukacyjnym, doradztwo edukacyjno-zawodowe, poprawę bazy dydaktycznej szkół zawodowych, szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe do potrzeb nowoczesnego nauczania, doskonalenie kadr pedagogicznych i zarządzających, programy pomocy stypendialnej). **3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:** Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie D.1.3. w związku z umożliwieniem osobom młodym opiekującym się dziećmi podejmowania aktywności zawodowej lub działalności gospodarczej. Ponadto w związku z rozwojem kwalifikacji zawodowych zmniejszeniu ulegnie wykluczenie społeczne mieszkańców co będzie korzystnie oddziaływało na realizację Działania D.1.2. **4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):** a. <u>Produkt:</u> Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego 146,00 (szt.), Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich 170,00 (osoby), Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem 109,00 (osoby), Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej 916,00 (osoby),

[9] Dotyczy działań opisanych symbolem DF.

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[9]
	Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem 220,00 (osoby). Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem 200,00 (osoby) Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego 1 869,00 (osoby) b. <u>Rezultat:</u> Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub umiejętności po opuszczeniu programu 411,00 (osoby), Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują przez co najmniej 24 miesiące po zakończeniu projektu 55,00 (osoby). **5. Spójność z FEDS 2021-2027:** 2.1.1.1. Cel szczegółowy: ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób niepełnosprawnościami.
Działanie (DF.1.2) Wielokierunkowy rozwój i modernizacja usług i infrastruktury społecznej	**1. Logika interwencji** Realizacja Działania DF.2.3 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.3. Negatywne trendy demograficzne, ujemne saldo migracji i ujemny przyrost naturalny, W.4. Niski poziom aktywności społecznej, W.9. Niezadawalająca jakość i dostępność usług społecznych, w tym utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów. **2. <u>Zakres interwencji:</u>** <u>158. Działania na rzecz poprawy równego i szybkiego dostępu do stabilnych i przystępnych cenowo usług wysokiej jakości</u> Interwencja w ramach działań będzie związana z wsparcie usług społecznych i zdrowotnych takich jak: – rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej, w szczególności usług asystencji osobistej oraz opiekuńczych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu wraz ze wsparciem towarzyszącym zwiększającym szanse na niezależne życie (w tym wsparcie psychologiczne). Dopuszcza się możliwość świadczenia tych działań w formie e-usług; – tworzenie miejsc i świadczenie usług opiekuńczych w społeczności lokalnej, w tym specjalistycznych świadczonych w ramach placówek zapewniających dzienną i całodobową opiekę nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; – wsparcie dla opiekunów faktycznych w tym opieka wytchnieniowa; – kształcenie kandydatów oraz kadr świadczących usługi społeczne, w tym opiekuńcze i asystentów oraz opiekunów faktycznych w zakresie świadczenia usług w społeczności lokalnej; – tworzenie centrów usług społecznych i rozwój dostarczanych przez nie usług; – rozwój mieszkalnictwa wspomaganego, mieszkań chronionych, wytchnieniowych, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań – wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym., polegające na rozwoju nierezydencjalnych i nieizolowanych form wsparcia dziennego, środowiskowego, wsparcia wytchnieniowego, wspomagania w domu oraz

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[9]
	tworzenia partnerstw z innymi dostawcami usług w celu deinstytucjonalizacji; – wsparcie procesu usamodzielnienia osób przebywających w placówkach całodobowych; – wsparcie działań zapobiegających umieszczaniu osób wymagających wsparcia w placówkach całodobowych długoterminowych; – upowszechnianie form wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych oraz form zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów w mieszkaniach osób wymagających wsparcia wraz z niezbędnymi usługami, a także rodzinne domy pomocy. Wsparcie to musi zapewniać odbiorcom możliwość niezależnego życia i włączenia społecznego zgodnie z artykułem 19 Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, Komentarzem ogólnym nr 5 do tej Konwencji i Uwagami Podsumowującymi Komitetu do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ; – wsparcie usług społecznych świadczonych w ramach gospodarstw opiekuńczych. Działania z zakresu deinstytucjonalizacji opieki będą ukierunkowane na realizację usług dostarczanych w środowisku zamieszkania odbiorców. Jednocześnie finansowane będą działania dotyczące wsparcia dialogu obywatelskiego, tj. budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Powyższe działania mogą być realizowane poprzez budowę i rozwój sieci współpracy organizacji społeczeństwa obywatelskiego. **3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:** Realizacja działania DF.1.2 będzie spójna z wdrażaniem wszystkich działań związanych z budową/modernizacją infrastruktury oraz rozwojem usług oraz uwzględnieniem konieczności poprawy dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze). W szczególności dotyczyć to będzie działań: DF.1.4, DF.3.2, DF.3.3. **4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):** a. <u>Produkt:</u> Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie 540,00 (osoby), Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego 808,00 (osoby). b. <u>Rezultat:</u> Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług 18,00 (podmioty), Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej 105,00 (sztuki). **5. Spójność z FEDS 2021-2027:** Cel szczegółowy: ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.
Działanie (D.1.3) Wspieranie przedsiębiorczości w Subregionie Wrocławskim	
Działanie (DF.1.4) Rozwój	**1. Logika interwencji**

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[9]
infrastruktury i usług z zakresu turystyki i kultury	Realizacja Działania DF.1.4 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.1. Niski na tle regionu wskaźnik przedsiębiorczości, W.10. Braki w infrastrukturze kulturalnej i rekreacyjno-sportowej oraz niezadawalający stan części obiektów, S.4. Duży potencjał do rozwoju turystyki, w tym ekoturystyki, S.7. Cenne przyrodniczo obszary chronione, S.3. Bezpośredni dostęp do autostrady A4 i dróg ekspresowych **2. Zakres interwencji:** 165. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych Wsparcie uzyskają projekty zrównoważonej turystyki jak również dot. rozwoju i promowaniu publicznych walorów turystycznych. Wsparcie uzyskają między innymi szlaki turystyczne np. związane z infrastrukturą rowerową oraz niezbędnymi elementami towarzyszącymi takim inwestycjom, jak np. toalety, stojaki dla rowerów, elementy zapewniające bezpieczeństwo. 166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury Interwencja w ramach celu szczegółowego będzie skupiała się na promowaniu i ochronie materialnego dziedzictwa kulturowego i rozwoju instytucji kultury. Projekty w zakresie kultury i infrastruktury dziedzictwa kulturowego powinny być zgodne z dokumentem „Europejskie zasady jakości interwencji finansowanych przez UE o potencjalnym wpływie na dziedzictwo kulturowe" opracowanym przez ICOMOS. **3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:** Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie D.1.3. poprzez poprawę oferty obszaru dla turystów. Ponadto w związku z działaniami dot. infrastruktury kultury nastąpi polepszenie jakości przestrzeni publicznych co będzie miało związek z realizacją Działania DF.3.3. Lepsza oferta kulturalna będzie istotna w kontekście realizacji DF.1.2, w związku z potrzebami w tym zakresie osób objętych opieką społeczną. **4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):** a. Produkt: Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem 30,00 (obiekty kulturalne i turystyczne.), Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego 295 271,00 (osoby). b. Rezultat: Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem 241 008,00 (osoby odwiedzające/rok). **5. Spójność z FEDS 2021-2027:** 2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 30. Zgodność Działań Priorytetu (P1) z celami SRWD 2030

Priorytet IIT SW (P1) Subregion Wrocławski – atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej	**Cel strategiczny 1. SRWD 2030** Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu	**Cel strategiczny 2. SRWD 2030** Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	**Cel strategiczny 3. SRWD 2030** Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego	**Cel strategiczny 4. SRWD 2030** Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	**Cel strategiczny 5. SRWD 2030** Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu
Działanie IIT SW (DF.1.1) Rozwój potencjału edukacyjnego Subregionu Wrocławskiego		**Cel operacyjny 2.2** Rozwój i modernizacja regionalnej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami i starszych	**Cel operacyjny 3.4** Poprawa efektywności kształcenia **Cel operacyjny 3.6** Kształtowanie postaw prozdrowotnych, prosportowych i proekologicznych		
Działanie IIT SW (DF.1.2) Wielokierunkowy rozwój i modernizacja usług i infrastruktury społecznej		**Cel operacyjny 2.2** Rozwój i modernizacja regionalnej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami i starszych **Cel operacyjny 2.3** Rozwój i doskonalenie usług publicznych			
Działanie IIT SW (D.1.3) Wspieranie przedsiębiorczości w Subregionie Wrocławskim	**Cel operacyjny 1.2** Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki				
Działanie IIT SW (DF.1.4) Rozwój infrastruktury i usług z zakresu turystyki i kultury	**Cel operacyjny 1.1** Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów	**Cel operacyjny 2.3** Rozwój i doskonalenie usług publicznych		**Cel operacyjny 4.2** Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska **Cel operacyjny 4.5** Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego	

Źródło: opracowanie własne.

Priorytet (P2)
Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego na obszarze Subregionu Wrocławskiego

Atrakcyjność Subregionu Wrocławskiego jako miejsca do życia zależy m.in. od jakości środowiska naturalnego. Jednocześnie odpowiedzialne gospodarowanie zasobami środowiska staje się koniecznością, zwłaszcza w kontekście zachodzących zmian klimatycznych.

W pierwszej kolejności realizacja niniejszego priorytetu wymaga podjęcia działań zmierzających do poprawy efektywności energetycznej budynków oraz wymiany tradycyjnych źródeł ciepła wykorzystywanych do ogrzewania budynków publicznych, mieszkań i domów. Należy zatem dążyć do termomodernizacji budynków oraz podejmować, wspierać i promować działania zmierzające do zastosowania nowoczesnych i proekologicznych systemów grzewczych.

Równocześnie z uwagi na zachodzące zmiany klimatyczne, jak również realizowaną przez Unię Europejską politykę dekarbonizacji wskazane jest także wspieranie oraz promowanie działań zmierzających do szerszego wykorzystywania odnawialnych źródeł energii. Działania te pozwolą ograniczyć zjawisko niskiej emisji oraz będą wyrazem troski o stan środowiska naturalnego. Redukcji zjawiska emisji CO2 sprzyjać będzie także modernizacja oświetlenia ulicznego.

Należy również podkreślić, że na terenie Subregionu Wrocławskiego występują obszary zagrożone suszą i borykające się z problemem dostępności do wody pitnej, dlatego też należy wspierać działania zmierzające do pozyskania nowych ujęć wody oraz budowy i modernizacji infrastruktury wodociągowej. Wskazana jest także realizacja przedsięwzięć zmierzających do ochrony zasobów wody, w tym poprzez wspieranie działań w zakresie utrzymania urządzeń melioracji wodnej oraz działania związane ze zwiększeniem retencji wód.

Poprawa stanu środowiska naturalnego na terenie Subregionu Wrocławskiego wymaga także rozbudowy i modernizacji infrastruktury związanej z odbieraniem i oczyszczaniem ścieków i rozwoju infrastruktury kanalizacji deszczowej. Jednocześnie w miejscach, w których z przyczyn ekonomicznych (np. rozproszona zabudowa) budowa sieci kanalizacyjnej będzie nieuzasadniona, należy wspierać budowę indywidualnych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych.

Równocześnie realizacja niniejszego priorytetu wymaga także wzmocnienia i uporządkowania gospodarki odpadami. Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez budowę nowych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz doposażenie podmiotów odpowiedzialnych za odbiór i przetwarzanie odpadów z gospodarstw domowych. Docelowo działania powyższe powinny zminimalizować liczbę odpadów deponowanych na składowiskach.

Ważnym zadaniem będzie również odnowa istniejących terenów zieleni i parków, jako istotnych elementów dziedzictwa przyrodniczego Subregionu Wrocławskiego.

Tabela 31. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[10]
Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla	**1. Logika interwencji**

[10] Dotyczy działań opisanych symbolem DF.

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[10]
gospodarki niskoemisyjnej oraz odnawialnych źródeł energii	Realizacja Działania DF.2.1. będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.14. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowli znajdujących się w zasobie komunalnym, W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza, W.10. Braki w infrastrukturze kulturalnej i rekreacyjno-sportowej oraz niezadawalający stan części obiektów. **2. Zakres interwencji:** <u>045. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej</u> Wsparciem zostanie objęta wyłącznie kompleksowa modernizacja energetyczna ww. budynków obejmująca także instalacje grzewcze/ chłodzące ze źródłami ciepła (bez możliwości projektów polegających na wymianie tylko źródeł ciepła), w tym także m.in. OZE, systemy wentylacji, systemy zarządzania i magazynowania energii. Działania w ramach celu szczegółowego będą finansowane zgodnie z następującą hierarchią – w pierwszej kolejności, priorytetowo wspierana będzie kompleksowa termomodernizacja, w tym z wymianą źródła ciepła, w szczególności z wykorzystaniem OZE, następnie termomodernizacja wraz z wykorzystaniem i podłączeniem do źródła ciepła sieciowego, natomiast gdy powyższe będzie niemożliwe lub nieuzasadnione technicznie lub ekonomicznie, możliwa będzie wymiana źródeł ciepła na wykorzystujące paliwo gazowe. Wykluczone z możliwości wsparcia będą inwestycje polegające na wymianie starszych urządzeń zasilanych paliwami gazowymi na nowsze. Ponadto niedopuszczone jest stosowanie kotłów biomasowych umożliwiających zamontowanie awaryjnego rusztu oraz pieców bez automatycznego podajnika paliwa. Działania edukacyjne/doradcze w zakresie ekologii, adaptacji do zmian klimatu i budowania świadomości na temat gospodarki niskoemisyjnej mogą być prowadzone wyłącznie jako element uzupełniający w projekcie. Preferowane będą projekty skutkujące znaczną redukcją emisji gazów cieplarnianych w odniesieniu do istniejących instalacji, a także przyczyniać się do zmniejszenia emisji takich zanieczyszczeń powietrza, jak pył PM 10, pył PM 2,5 oraz benzo(a)piren, jak również do znacznego zwiększenia oszczędności energii. Ponadto premiowane będzie jak największa oszczędność kosztowa projektów oraz redukcja ubóstwa energetycznego. Prace termomodernizacyjne powinny być wykonane z uwzględnieniem zachowania trwałych warunków siedliskowych dla ptaków i/lub nietoperzy zamieszkających dany obiekt. Finansowane będą także działania dotyczące budowy nowych budynków w zakresie budynków publicznych należących do jst, np. jako projekty pilotażowe, zawierające m.in. elementy edukacyjne. Budowa nowych budynków (zapotrzebowanie na ciepło EPh+W nie więcej niż 15 kWh/m2/rok) jako nowych obiektów nie może naruszać zapisów Programu odnoszących się do wyłączenia i ograniczeń co do budowy niektórych typów budynków określonych w innych celach szczegółowych FEDS 2021-2027 lub UP. **3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:** W związku z poprawą stanu środowiska naturalnego działanie będzie wpływać pozytywnie na Działanie DF.2.2. Zmodernizowane budynki poprawią atrakcyjność przestrzeni publicznej, co wpłynie korzystnie na Działanie D.F.3.3. **4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):** a. <u>Produkt:</u> Budynki publiczne o lepszej charakterystyce energetycznej 36 056,54 (metry kwadratowe). Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego 65 779,00 (osoby)

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[10]
	b. <u>Rezultat:</u> Szacowana emisja gazów cieplarnianych 153 417,61 (wartość bazowa 219 587,34) (tony ekwiwalentu dwutlenku węgla/rok). **5. Spójność z FEDS 2021-2027:** 2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.
Działanie (DF.2.2) Rozwój infrastruktury środowiskowej i ochrona przyrody	**1. Logika interwencji** Realizacja Działania DF.2.2 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.13. Niezadawalający stopień pokrycia Obszaru infrastrukturą sieciową (kanalizacyjną, wodną i gazową), W.16. Niezadawalający stan przestrzeni publicznych, w tym zakresie niebiesko – zielonej infrastruktury, W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza, S.7. Cenne przyrodniczo obszary chronione, S.4. Duży potencjał do rozwoju turystyki, w tym ekoturystyki. **2. Zakres interwencji:** a. <u>W części dot. gospodarki wodno-ściekowej:</u> <u>065. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków</u> Wsparcie będą mogły uzyskać projekty w zakresie budowy, rozbudowy i modernizacji zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych w aglomeracjach wskazanych w KPOŚK od 2 do 15 tys. RLM niespełniających wymogów dyrektywy ściekowej, w tym m.in. oczyszczalnie ścieków komunalnych, sieć kanalizacji sanitarnej, zagospodarowanie osadów ściekowych, monitoring. W przypadku zmiany wielkości aglomeracji np. przekroczenia 15 tys. RLM podstawowym kryterium kwalifikacji do wsparcia będzie KPOŚK. Wsparcie zostanie zapewnione przede wszystkim na inwestycje w aglomeracjach od 10 tys. do 15 tys. RLM, dla których zostanie wydzielona osobna alokacja dająca możliwość realizacji projektów wskazanych w KPOŚK. Jednak inwestycje te nie będą traktowane priorytetowo. Aglomeracje o RLM od 2 tys. do 10 tys. będą mogły uzyskać wsparcie w ramach pozostałej alokacji nieprzeznaczonej na aglomeracje od 10 tys. do 15 tys. RLM. Na obszarach, gdzie zapewniony jest sposób zagospodarowania ścieków zgodny z Dyrektywą Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych (bądź taka zgodność zostanie uzyskana w wyniku zakończenia realizowanych już projektów) możliwe będzie wsparcie na realizację samodzielnych projektów dot. systemów zaopatrzenia w wodę. b. <u>W części dot. ochrony przyrody i klimatu:</u> <u>079. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby, zielona i błękitna infrastruktura</u> Interwencja w ramach działania będzie dotyczyła projektów z zakresu ochrony i udostępniania zasobów przyrodniczych, racjonalnego wykorzystania zasobów glebowych i leśnych, wspierania racjonalnej gospodarki zasobami wód termalnych i leczniczych w regionie, w tym także wspierane będą projekty w zakresie czynnej ochrony przyrody, w tym działania służące zachowaniu i odtworzeniu siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków. Możliwe będzie również wspieranie zielonej i niebieskiej infrastruktury[11] (w tym zielonych dachów) na terenach miejskich i ich obszarach funkcjonalnych. Dofinansowanie będą mogły otrzymać także projekty w zakresie efektywnej ochrony wartości krajobrazu oraz tworzenia i rozwoju centrów ochrony różnorodności biologicznej głównie w oparciu o gatunki rodzime, np. banki genowe, obszary chronione, parki, ogrody botaniczne, ogrody terapeutyczne, parki rehabilitacyjno-terapeutyczne, ekoparki, ogrody zoologiczne. Wsparcie uzyskają również

[11] Linia demarkacyjna, Podział interwencji i zasad wdrażania programów krajowych i regionalnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Departament Programów Regionalnych, wrzesień 2022 r.

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[10]
	inwestycje ograniczające antropopresję w celu ochrony terenów cennych przyrodniczo w zakresie budowy i rozwoju infrastruktury rowerowej oraz turystycznej. Na wsparcie projektów infrastrukturalnych nie związanych bezpośrednio z ochroną siedlisk i gatunków chronionych, takich jak np.: infrastruktura związana z kanalizowaniem ruchu turystycznego zostanie przekazane maksymalnie 30% alokacji IIT SW. **3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:** Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie D.1.3 w związku z lepszą dostępnością infrastruktury wodno-kanalizacyjnej dla przedsiębiorców. Ponadto w wyniku poprawy stanu środowiska naturalnego przestrzeń publiczna stanie się bardziej atrakcyjna dla mieszkańców i turystów, co z kolei będzie pozytywnie oddziaływać na realizację działań DF.3.3 i DF.1.4. **4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):** a. <u>Produkt:</u> Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków 14,60 (km), Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu 64,17 (hektary), Liczba wspartych form ochrony przyrody 13 (szt.), Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego 90 519,00 (osoby). b. <u>Rezultat:</u> Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia 1 840,00 (osoby), Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury 109 593,00 (osoby), Powierzchnia wspartych obszarów chronionych 21,00 (ha). **5. Spójność z FEDS 2021-2027:** 2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej. 2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 32. Zgodność Działań Priorytetu (P2) z celami SRWD 2030

Priorytet IIT SW (P2) Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego na obszarze Subregionu Wrocławskiego	**Cel strategiczny 1. SRWD 2030** Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu	**Cel strategiczny 2. SRWD 2030** Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	**Cel strategiczny 3. SRWD 2030** Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego	**Cel strategiczny 4. SRWD 2030** Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	**Cel strategiczny 5. SRWD 2030** Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu
Działanie IIT SW (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej oraz odnawialnych źródeł energii				**Cel operacyjny 4.1** Poprawa stanu środowiska **Cel operacyjny 4.4** Wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz wspieranie bezpieczeństwa energetycznego	
Działanie IIT SW (DF.2.2) Rozwój infrastruktury środowiskowej i ochrona przyrody		**Cel operacyjny 2.1** Poprawa stanu i dostępności regionalnej infrastruktury technicznej		**Cel operacyjny 4.2** Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska	

Źródło: opracowanie własne.

Priorytet (P3)
Spójny przestrzennie i bezpieczny Subregion Wrocławski

Jak wykazała diagnoza Subregion Wrocławski jest silnie zróżnicowany. Jego przyszłość w dużej mierze zależy od tego, czy uda się poprawić jego spójność przestrzenną, tak aby mógł on faktycznie stanowić jedną całość i wspólnie reprezentować swoje interesy wobec podmiotów zewnętrznych. Osiągnięcie powyższego celu wymaga nie tylko podjęcia działań zmierzających do poprawy spójności komunikacyjnej Subregionu, ale również podjęcia działań, które wzmocnią spójność przestrzeni publicznej, a tym samym korzystnie wpłyną na bezpieczeństwo mieszkańców.

Przyszły rozwój Subregionu Wrocławskiego w dużej mierze zależy od jego zewnętrznego i wewnętrznego skomunikowania. Lokalizacja Subregionu sprawia, że kluczowe znaczenie dla jego funkcjonowania ma połączenie komunikacyjne z najważniejszym ośrodkiem wzrostu w regionie tj. Wrocławiem. Dlatego też inwestycje drogowe winny być prowadzone dwutorowo. Z jednej strony powinny one dążyć do poprawy komunikacji Subregionu z Wrocławiem, a z drugiej strony muszą one wzmacniać wewnętrzną spójność komunikacyjną Subregionu.

Priorytetowo należy więc traktować inwestycje drogowe poprawiające łączność poszczególnych gmin z siecią dróg krajowych i wojewódzkich. Równocześnie należy prowadzić inwestycje zmierzające do budowy nowych oraz poprawy stanu technicznego pozostałych dróg. Budowie/modernizacji dróg towarzyszyć powinna budowa/modernizacja infrastruktury towarzyszącej, w tym chodników i parkingów.

Jednocześnie realizacja niniejszego priorytetu wymaga wzmocnienia transportu zbiorowego. Docelowo usługi transportowe powinny być świadczone za pomocą ekologicznego i dostosowanego do potrzeb osób z ograniczeniami ruchowymi taboru. Ponadto należy dążyć do ograniczenia niskiej emisji, której źródłem jest indywidualny transport samochodowy. Służyć temu może budowa parkingów typu Park&Ride i Bike&Ride.

Ważne znaczenie zarówno z punktu widzenia zewnętrznej i wewnętrznej dostępności Subregionu Wrocławskiego, jak również redukcji zjawiska niskiej emisji ma rozbudowa sieci dróg/ścieżek rowerowych. Nowe drogi powinny łączyć poszczególne miejscowości oraz umożliwiać dotarcie do miejsc o szczególnych walorach przyrodniczych i historycznych. Rozbudowa dróg rowerowych winna być połączona z budową obiektów małej architektury służącej rowerzystom.

Jak już wspomniano Subregion Wrocławski wymaga poprawy spójności przestrzeni publicznej. Jednocześnie pamiętać należy, że kompleksowa sanacja przestrzeni publicznej i prywatnej powinna doprowadzić do poprawy bezpieczeństwa na terenie Subregionu.

Działania te powinny zmierzać do renowacji i modernizacji zdegradowanych budynków mieszkalnych, budynków instytucji publicznych, obiektów sportowych i rekreacyjnych oraz obiektów poprzemysłowych. Realizacja niniejszego działania wymaga m.in. kompleksowej modernizacji istniejącej tkanki mieszkaniowej. Modernizacji budynków towarzyszyć powinien remont podwórek. Jednocześnie wskazana jest również modernizacja budynków użyteczności publicznej. Należy także o ile istnieje taka możliwość podejmować działania zmierzające do kreowania nowych obszarów przestrzeni publicznej.

Docelowo powyższe inwestycje powinny doprowadzić do sytuacji, w której zarówno budynki, jak i cała przestrzeń będą dostosowane do potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Wybór obszarów podlegających interwencji powinien wynikać z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Negatywnie na bezpieczeństwo mieszkańców wpływają również czynniki naturalne (np. powodzie, pożary). Konieczne są zatem inwestycje wspierające służby monitorujące zagrożenia naturalne i reagujące w przypadku wystąpienia zagrożenia. Inwestycje powinny być ukierunkowane zarówno na prewencję zagrożeń, jak i na skuteczne działanie w przypadku ich wystąpienia.

Tabela 33. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[12]
Działanie (D.3.1) Budowa/przebudowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą	
Działanie (DF.3.2) Wzmocnienie mobilności mieszkańców i turystów	**1. Logika interwencji** Realizacja Działania DF.3.2 będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.12. Problemy z funkcjonowaniem transportu publicznego oraz infrastruktury wspierającej np. P&R, B&R, ścieżki rowerowe, W. 11. Niezadawalający stan techniczny infrastruktury drogowej i kolejowej, W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza, S.1. Wysoka ocena atrakcyjności inwestycyjnej gmin: Brzeg Dolny, Krośnice, Mietków, Milicz, Strzelin, Syców,

[12] Dotyczy działań opisanych symbolem DF.

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[12]
	Środa Śląska, Twardogóra, Wołów i Żmigród, S.5. Rozwinięta sieć dróg/ścieżek rowerowych **2. Zakres interwencji:** 077 - Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu 081. Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego, 082. Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego, 083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów. Wsparciu podlegać będą działania związane z zakupem oraz modernizacją zeroemisyjnego (elektrycznego, wodorowego) lub niskoemisyjnego (PHEV, LNG, CNG, LPG - gdy zakup taboru bezemisyjnego nie jest uzasadniony względami operacyjnymi lub technicznymi) taboru autobusowego dla połączeń w obszarach funkcjonalnych miast, spełniającego wymogi dla „ekologicznie czystych pojazdów" w rozumieniu dyrektywy 2009/33/WE. Wspierane będą także projekty związane z budową lub modernizacją niezbędnej infrastruktury, np. bazy sprzętowe, zaplecze techniczne do obsługi taboru autobusowego, stacje ładowania pojazdów elektrycznych, stacje ładowania i tankowania paliw dla pojazdów zeroemisyjnych - na potrzeby taboru komunikacji publicznej. Wsparciem będzie również objęta budowa infrastruktury ładowania lub tankowania samochodów zeroemisyjnych, spełniającej wymogi Dyrektywy 2014/94/UE oraz zapewniającej niedyskryminacyjny dostęp dla wszystkich użytkowników – jeżeli nie ma możliwości finansowania inwestycji ze źródeł prywatnych lub z pomocy zwrotnej, a inwestycja uzasadniona jest odpowiednią analizą popytu i potrzeb. Finansowane będą także zadania związane z budową i przebudową infrastruktury transportu publicznego - infrastruktura punktowa: przystanki, wysepki, pętle, zatoki, także na drogach lokalnych w ramach połączeń aglomeracyjnych, centra przesiadkowe, węzły multimodalne, obiekty P&R, B&R, wspólny bilet, systemy informatyczne integrujące obiekty P&R z komunikacją publiczną a także infrastruktura liniowa: wydzielone trasy autobusowe wraz z ww. infrastrukturą punktową. Lokalizacja obiektów „Park&Ride" objętych wsparciem będzie zapewniała integrację z publicznym transportem zbiorowym. W miastach na prawach powiatu wsparcie dla tych obiektów będzie możliwe pod warunkiem ich zlokalizowania poza obszarem funkcjonalnego śródmieścia, wyznaczonym w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Działania realizowane będą również poprzez wsparcie inwestycji ograniczających indywidualny ruch zmotoryzowany na terenie miast i ich obszarów funkcjonalnych m.in. poprzez zastosowanie odpowiednich systemów, elementów uspokajania ruchu, budowy stacji i parkingów rowerowych a także dróg dla rowerów. Uzupełniająco możliwe będą także do dofinansowania inwestycje związane z systemami zarządzania ruchem (ITS). Wsparciem nie będą objęte inwestycje w infrastrukturę drogową wykorzystywaną do ruchu pojazdów samochodowych nie wykorzystywanych w transporcie publicznym, z wyjątkiem narzędzi cyfrowych, obiektów „Park&Ride" i środków ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa niechronionych użytkowników dróg (w tym pieszych i rowerzystów). Preferowane będą projekty powiązane z integracją taryfową oraz wdrażaniem koncepcji „Mobilność jako Usługa". **3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:** Realizacja działania będzie pozytywnie oddziaływać na Działanie DF.1.3 w związku z poprawą mobilności publicznymi środkami transportu dla turystów oraz poprawą dostępności ścieżek rowerowych. Zmniejszenie natężenia ruchu samochodowego pozytywnie wpłynie również na stan środowiska naturalnego co będzie korzystnie oddziaływało na realizację Działania DF.2.1.

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[12]
	4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027): a. <u>Produkt:</u> Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego 544,00 (pasażerowie), Wspierana infrastruktura rowerowa 80,96 (km). b. <u>Rezultat:</u> Szacowana emisja gazów cieplarnianych 74 785,000 (wartość bazowa 94 127,000) (tony ekwiwalentu dwutlenku węgla/rok), Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego 639 869,00 (wartość bazowa 102 695,00)(użytkownicy/rok), Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej 61 061,00 (wartość bazowa 13650,00) (użytkownicy/rok). **5. Spójność z FEDS 2021-2027:** Cel szczegółowy: RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej (EFRR).
Działanie (DF.3.3) Sanacja przestrzeni publicznej i prywatnej oraz wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców	**1. Logika interwencji** Realizacja Działania DF.3.3 Działania będzie zmierzała do minimalizacji problemów i wzmacniania silnych stron, które zostały zidentyfikowane w analizie SWOT (podsumowaniu diagnozy) tj.: W.10. Braki w infrastrukturze kulturalnej i rekreacyjno-sportowej oraz niezadawalający stan części obiektów, W.14. Niezadawalający stan techniczny budynków i budowli znajdujących się w zasobie komunalnym, W.15. Występujące problemy z jakością środowiska, w szczególności w zakresie stanu powietrza, W.16. Niezadawalający stan przestrzeni publicznych, w tym zakresie niebiesko-zielonej infrastruktury. **2. Zakres interwencji:** <u>121. Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem</u> <u>168. Fizyczna regeneracja i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych</u> <u>170. Zwiększenie zdolności instytucji programu oraz podmiotów związanych z wdrażaniem Funduszy</u> Interwencja w ramach działania będzie dotyczyła projektów fizycznej odnowy i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej, m.in. zagospodarowanie przestrzeni międzyblokowych, deptaków, parków, rynków, skwerów. Działania te mogą dotyczyć adaptacji do zmian klimatu, jak również poprawy funkcjonalności tych przestrzeni czy bezpieczeństwa. Budowa/modernizacja energooszczędnego oświetlenia ulicznego będzie możliwa jako element wyżej wskazanych projektów. Nie będzie możliwy remont/modernizacja budynków mieszkalnych oraz publicznych administracyjnych. Realizowane będą również przedsięwzięcia dot. zachowania i rozwoju zielonej i niebieskiej infrastruktury, służące ekologii a także działania na rzecz zwiększania powierzchni czynnych biologicznie oraz projekty związane z ·poprawą kondycji psychofizycznej mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej. Inwestycje drogowe będą możliwe do realizacji pod warunkiem, że będą stanowiły nieodłączny element większego projektu (nie są one dominującym elementem tego projektu), a ich koszt nie przekracza 15% kosztów kwalifikowalnych operacji. Interwencja będzie także dotyczyła przygotowania i monitorowania strategii/planów działań IIT dla podmiotu reprezentującego i koordynującego prace IIT oraz działania na rzecz zwiększenia jego zdolności. **3. Wykorzystanie podejścia zintegrowanego:** Realizacja działania przyczyni się do poprawy stanu środowiska poprzez zastosowanie energooszczędnych technologii (np. oświetlenie publiczne, termomodernizacja) co będzie oddziaływało pozytywnie na Działanie DF.2.1 oraz DF.2.2. Ponadto w związku ze zmianą jakości przestrzeni, a w

Działanie	Opis wdrażania działań w ramach FEDS 2021 – 2027[12]
	konsekwencji poprawą wizerunku obszaru realizacja niniejszego działania wspierać będzie wdrażanie działania DF.1.4. i D.1.3. **4. Wskaźniki monitoringu Działania (w powiązaniu z FEDS 2021-2027):** a. <u>Produkt:</u> Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem 32,00 (obiekty kulturalne i turystyczne), Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich 528 432,27 (metry kwadratowe). b. <u>Rezultat:</u> Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem 249 008,00 (wartość bazowa 107 887,00) (osoby odwiedzające/rok), **5. Spójność z FEDS 2021-2027:** 2.1.1.1. Cel szczegółowy: RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 34. Zgodność Działań Priorytetu (P3) z celami SRWD 2030

Priorytet IIT SW (P3) Spójny przestrzennie i bezpieczny Subregion Wrocławski	**Cel strategiczny 1. SRWD 2030** Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu	**Cel strategiczny 2. SRWD 2030** Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	**Cel strategiczny 3. SRWD 2030** Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego	**Cel strategiczny 4. SRWD 2030** Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	**Cel strategiczny 5 SRWD 2030.** Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu
Działanie IIT SW (D.3.1) Budowa /przebudowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą					**Cel operacyjny 5.1** Rozwój regionalnej sieci transportowej
Działanie IIT SW (DF.3.2) Wzmocnienie mobilności mieszkańców i turystów					**Cel operacyjny 5.1** Rozwój regionalnej sieci transportowej
Działanie IIT SW (DF.3.3) Sanacja przestrzeni publicznej i prywatnej oraz wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców	**Cel operacyjny 1.4** Wspieranie rozwoju i rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich i miejskich	**Cel operacyjny 2.3** Rozwój i doskonalenie usług publicznych		**Cel operacyjny 4.5** Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego	

Źródło: opracowanie własne.

V. Budżet Strategii IIT SW[13]

Alokacja środków FEDS 2021-2027 przeznaczonych na współfinansowanie Strategii IIT SW została przyjęta na podstawie Uchwały ZWD nr 4197/VII/26 z 5 maja 2026 r. wg kursu euro 4,3653 PLN. Budżet Strategii IIT SW może podlegać dalszym korektom wynikającym w szczególności ze zmian listy projektów, przebiegu ich oceny i realizacji oraz zmian kursu euro uzgodnionego z IZ FEDS 2021–2027.

Tabela 35. Budżet Strategii IIT SW w zakresie współfinansowania środkami FEDS 2021-2027

Wyszczególnienie		Wkład FEDS 2021-2027 (tys. euro)	Wkład FEDS 2021-2027 (tys. zł)	Wkład krajowy (tys. zł)	Razem (tys. zł)
Priorytet (P1) Subregion Wrocławski – atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej	Działanie (DF.1.1) Rozwój potencjału edukacyjnego Subregionu Wrocławskiego	2 800,000	12 222,840	5 238,360	17 461,200
	148. Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)	1 930,076	8 425,361	3 610,869	12 036,230
	149. Wsparcie na rzecz edukacji na poziomie podstawowym i średnim (z wyłączeniem infrastruktury)	869,924	3 797,479	1 627,491	5 424,970
	Działanie (DF.1.2) Wielokierunkowy rozwój i modernizacja usług i infrastruktury społecznej	2 000,000	8 730,600	3 741,686	12 472,286
	158. Działania na rzecz poprawy równego i szybkiego dostępu do stabilnych i przystępnych cenowo usług wysokiej jakości	2 000,000	8 730,600	3 741,686	12 472,286
	Działanie (DF.1.4) Rozwój infrastruktury i usług z zakresu turystyki i kultury	497,900	2 173,481	931,492	3 104,973
	165. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych 166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	497,900	2 173,481	931,492	3 104,973
Priorytet (P2) Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego na obszarze Subregionu Wrocławskiego	Działanie (DF.2.1) Wsparcie dla gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii	5 345,965	23 336,741	10 001,460	33 338,201
	045. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	5 345,965	23 336,741	10 001,460	33 338,201

[13] Dla działań, dla których brak finansowania ze środków FEDS 2021-2027 brak możliwości wskazania budżetu Strategii IIT SW.

	zgodne z kryteriami efektywności energetycznej				
	Działanie (DF.2.2) Rozwój infrastruktury środowiskowej i ochrona przyrody	6 835,712	29 839,934	12 788,543	42 628,477
	065. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	1 288,618	5 625,204	2 410,802	8 036,006
	079. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby, zielona i błękitna infrastruktura	5 547,094	24 214,729	10 377,741	34 592,471
	Działanie (DF.3.2) Wzmocnienie mobilności mieszkańców i turystów	13 792,989	60 210,535	25 804,515	86 015,050
	077 Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu, 081. Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego, 082. Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego 083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów	13 792,989	60 210,535	25 804,515	86 015,050
	Działanie (DF.3.3) Sanacja przestrzeni publicznej i prywatnej oraz wzmocnienie bezpieczeństwa mieszkańców	9 925,525	43 327,896	18 569,098	61 896,994
	121. Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem 168. Fizyczna regeneracja i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych 170. Zwiększenie zdolności instytucji programu oraz podmiotów związanych z wdrażaniem Funduszy	9 925,525	43 327,896	18 569,098	61 896,994
Pomoc techniczna (**182. <u>Wzmocnienie potencjału instytucji państwa członkowskiego, beneficjentów i odpowiednich partnerów)</u>**		428,714	1 871,465	802,057	2 673,522
RAZEM		**41 626,805**	**181 713,492**	**77 877,211**	**259 590,703**

Źródło: opracowanie własne.

VI. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii IIT SW

Najważniejsze warunki obowiązujące w realizacji Strategii IIT SW

Na podstawie art. 10 ust. 1 w związku z art. 74 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2023 r. poz. 40) zostało zawarte porozumienie (dalej Porozumienie), które konstytuuje współpracę gmin tworzących Subregion Wrocławski w ramach Innego Instrumentu Terytorialnego w rozumieniu Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz. U. poz. 1079). Na mocy porozumienia stroną reprezentującą Porozumienie gmin jest Gmina Miejska Strzelin reprezentowana przez Burmistrza Strzelina.

W związku z powyższym oraz w związku z postanowieniami art. 29 ust. 2-5 Rozporządzenia UE Nr 2021/1060, Gmina Miejska Strzelin reprezentowana przez Burmistrza Strzelina wykonywać będzie zadania związane z wdrażaniem niniejszej Strategii. Funkcje administracyjne związane z wdrażaniem Strategii pełnić będzie wydzielona jednostka organizacyjna w strukturach administracyjnych Urzędu Miejskiego Strzelina. Ponadto w systemie wdrażania IIT funkcję programową pełnić i opiniodawczą pełnić będzie Komitet Sterujący.

Poniżej zaprezentowano najważniejsze informacje dot. podmiotów zaangażowanych we wdrażanie IIT SW i ich zadań.

Lider IIT SW

Funkcję Lidera IIT SW (dalej Lider) pełni Gmina Miejska Strzelin reprezentowana przez Burmistrza Strzelina.

Najważniejsze zadania Lidera to m.in.:

- Reprezentowanie gmin IIT SW w procesie negocjacji, ustanawiania i realizacji instrumentu IIT SW.
- Zatwierdzenie Strategii IIT SW i jej zmian po uzyskaniu pozytywnej opinii Komitetu Sterującego IIT SW.
- Podpisanie w imieniu IIT SW porozumienia w sprawie finansowania Strategii IIT SW ze środków FEDS 2021-2027 lub innych środków zewnętrznych.
- Udział w wyborze do dofinansowania, o którym mowa w art. 29 ust. 3 rozporządzenia ogólnego, projektów wynikających ze strategii IIT SW, w szczególności przez umieszczenie w strategii listy projektów, które mogą ubiegać się o dofinansowanie.
- Przewodniczenie Komitetowi Sterującemu IIT SW.
- Udział w pracach Komitetu Monitorującego FEDS 2021-2027.
- Zatwierdzenie rocznych raportów monitoringowych z realizacji Strategii po uprzedniej opinii Komitetu Sterującego IIT SW.

Jednostka wdrażająca IIT SW

Funkcje administracyjne związane z wdrażaniem Strategii IIT SW prowadzić będzie wydzielona w strukturach organizacyjnych Urzędu Miejskiego Strzelina jednostka organizacyjna (dalej: Jednostka wdrażająca). Pracodawcą dla osób zatrudnionych w Jednostce wdrażającej będzie Burmistrz Strzelina. W zakresie realizacji zadań

Jednostka wdrażająca będzie stosować regulaminy wewnętrzne oraz zasady obowiązujące przy realizacji zadań współfinasowanych ze środków FEDS 2021-2027 oraz innych zewnętrznych źródeł finansowania. Koszty funkcjonowania Jednostki wdrażającej współfinansowane będą ze środków Pomocy Technicznej FEDS 2021-2027, środki cel szczegółowego RSO5.1. FEDS 2021-2027 oraz środków pochodzących z budżetów JST tworzących IIT SW.

Najważniejsze zadania Jednostki wdrażającej Strategię IIT SW to m.in.:

- Przygotowanie projektu Strategii IIT SW oraz jej zmian.
- Obsługa administracyjna Lidera IIT SW w zakresie realizacji jego zadań.
- Zadania związane z udziałem w wyborze projektów do dofinansowania, o którym mowa w art. 29 ust. 3 rozporządzenia ogólnego, projektów wynikających ze strategii IIT SW, w szczególności przez umieszczenie w strategii listy projektów, które mogą ubiegać się o dofinansowanie.
- Realizację projektów finansowanych ze środków Pomocy Technicznej FEDS 2021-2027.
- Przygotowanie i obsługa posiedzeń Komitetu Sterującego IIT SW.
- Opracowanie projektów rocznych raportów monitoringowych z realizacji IIT SW.
- Prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych,
- Współpraca z IZ FEDS 2021-2027.

Komitet Sterujący IIT SW (Komitet Sterujący)

W skład Komitetu Sterującego wchodzi po jednym przedstawicielu gmin tworzących Subregion Wrocławski oraz przedstawiciele partnerów wskazanych w Artykule 8, ust 1, pkt. b i c Rozporządzenia UE Nr 2021/1060, którzy zgłoszą udział w pracach Komitetu Sterującego[14].

Przewodniczącym Komitetu Sterującego jest Burmistrz Strzelina (lub upoważniony przez niego przedstawiciel). Szczegółowe zasady funkcjonowania Komitetu Sterującego określa Porozumienie.

Najważniejsze zadania Komitetu Sterującego to m.in.:

- Opinia dla projektu Strategii IIT SW i jej zmian.
- Udział Przewodniczącego Komitetu Sterującego w pracach Komitetu Monitorującego FEDS 2021-2027[15].
- Opiniowanie rocznego sprawozdania z realizacji IIT SW.
- Wydawanie opinii i formułowanie wniosków z własnej inicjatywy oraz na wniosek Przewodniczącego Komitetu Sterującego IIT SW

[14] Szczegółowe zasady funkcjonowania Komitetu Sterującego reguluje Porozumienie.
[15] Zarząd Województwa Dolnośląskiego Uchwałą nr 6438/VI/23 z dnia 24 stycznia 2023 r. powołał Komitet Monitorujący program Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska na lata 2021-2027.

Najważniejsze procedury obowiązujące przy realizacji Strategii IIT SW

Zarys procedury przygotowania i zatwierdzenia Strategii IIT SW

Projekt Strategii IIT SW przekazywany jest gminom tworzącym Subregion Wrocławski w celu uzgodnień, a następnie poddawany konsultacjom społecznym. Wynikające z konsultacji ustalenia wprowadzane są do dokumentu. Projekt Strategii lub jej zmiany podlega następnie procedurze wynikającej z przepisów dotyczących strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w tym – jeżeli zachodzą ustawowe przesłanki – procedurze uzgodnienia odstąpienia od jej przeprowadzenia. W przypadku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jej wyniki uwzględnia się w treści dokumentu.

Zarys procedury przygotowania i zatwierdzania rocznych sprawozdań monitoringowych

Projekt rocznego sprawozdania monitoringowego przygotowywany jest przez Jednostkę wdrażającą IIT SW i przekazywany do Komitetu Sterującego IIT SW w celu uzyskania opinii. Następie sprawozdanie zatwierdza Lider IIT SW. Jednostka wdrażająca IIT SW przekazuje zatwierdzone sprawozdanie do gmin tworzących IIT SW oraz Instytucji Zarządzającej Funduszami Europejskimi dla Dolnego Śląska 2021-2027 do dalszych prac.

Zarys procedur wdrażania

W związku z realizacją zadań Jednostki wdrażającej IIT SW wynikających z zadań związanych z udziałem w wyborze projektów do dofinansowania, o którym mowa w art. 29 ust. 3 rozporządzenia ogólnego Jednostka Wdrażająca IIT SW posługuje się procedurami ustanowionymi dla FEDS 2021-2027 lub innych środków zewnętrznych oraz regulaminami wewnętrznymi.

W związku z realizacją projektów współfinansowanych ze środków Pomocy Technicznej Jednostka wdrażająca IIT SW posługuje się procedurami ustanowionymi dla FEDS 2021-2027 i regulaminami wewnętrznymi.

Jednostka wdrażająca IIT SW realizuje działania informacyjne i promocyjne w zakresie uzgodnionym z Instytucją Zarządzającą FEDS 2021-2027, zgodnie z przepisami prawa wspólnotowego i krajowego, jak również zapisami dokumentów programowych, zasadami zawartymi w systemie realizacji Programu FEDS 2021-2027, a także wytycznymi krajowymi i programowymi oraz zaleceniami Instytucji Zarządzającej.

VII. Opis procesu zaangażowania społecznego w proces tworzenia Strategii

1. Projekt Strategii IIT SW

W dniach od 5 do 26 kwietnia 2024 r. (21 dni) odbywały się konsultacje społeczne zgodnie z zapisami art. 17 ust. 4 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo Ochrony Środowiska (Dz.U.2024.54 t.j.), w odniesieniu do art. 39 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 r., poz. 1094 t.j.), a także na podstawie art. 36 pkt 4 Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 oraz art. 8 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz porozumienia z dnia 30 marca 2023 r. *w sprawie zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji i koordynowaniu wspólnych przedsięwzięć, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego oraz powierzenie Gminie Strzelin zarządzania Innym Instrumentem Terytorialnym Subregionu Wrocławskiego* odbyły się konsultacje społeczne, których celem było zebranie uwag i opinii dotyczących projektu „Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko''.

Konsultacje skierowane były do mieszkańców gmin Subregionu Wrocławskiego, partnerów społecznych i gospodarczych.

Konsultacje społeczne zostały przeprowadzone w formie :

a. badania opinii organizacji pozarządowych i innych zainteresowanych podmiotów poprzez:
b. Udostępnienie dokumentu w formie papierowej w Urzędzie Miasta i Gminy Strzelin, w godzinach urzędowania, pokój nr 412.
c. Udostępnienie dokumentu w formie elektronicznej w Biuletynie Informacji Publicznej
   wszystkich Gmin będących członkami IIT SW.
d. Przesłanie drogą mailową informacji do przedstawicieli organizacji pozarządowych w tym środowiskowych.

Zgodnie z art. 40 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 r., poz. 1094 t.j.), uwagi i wnioski do ww. dokumentu mogły być wnoszone w formie pisemnej na adres UMiG Strzelin, ustnej do protokołu bezpośrednio w Biurze Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego, za pomocą środków komunikacji elektronicznej na adres e-mail: iitsw@strzelin.pl, na formularzu zgłaszania uwag. Uwagi i wnioski można było składać w terminie do 26 kwietnia 2024 r

W ramach przeprowadzonych konsultacji wpłynęło 15 uwag od czterech Gmin. Uwagi dotyczyły uzupełnienia i doprecyzowania Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko o elementy wskazane

w formularzu zgłaszania uwag. Wszystkie uwagi zostały uwzględnione, w tym jedna częściowo.

2. Pierwsza zmiana Strategii IIT SW

W dniach od 5 do 26 sierpnia 2025 r. odbywały się kolejne konsultacje społeczne zgodnie z zapisami art. 17 ust. 4 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo Ochrony Środowiska (Dz.U.2024.54 t.j.), w odniesieniu do art. 39 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 r., poz. 1094 t.j.), a także na podstawie art. 36 pkt 4 Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 oraz art. 8 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021r. oraz porozumienia z dnia 30 marca 2023 r. w sprawie zasad współpracy Stron Porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji i koordynowaniu wspólnych przedsięwzięć, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego oraz powierzenie Gminie Strzelin zarządzania Innym Instrumentem Terytorialnym Subregionu Wrocławskiego odbyły się konsultacje społeczne, których celem było zebranie uwag i opinii dotyczących projektu aktualizacji „Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego"

Konsultacje społeczne zostały przeprowadzone w formie :

1.badania opinii organizacji pozarządowych i innych zainteresowanych podmiotów poprzez:

a. Udostępnienie dokumentu w formie papierowej w Urzędzie Miasta i Gminy Strzelin, w godzinach urzędowania, pokój nr 412.

b. Udostępnienie dokumentu w formie elektronicznej w Biuletynie Informacji Publicznej wszystkich Gmin będących członkami IITSW.

c. Przesłanie drogą mailową informacji do przedstawicieli organizacji pozarządowych w tym środowiskowych.

Zgodnie z art. 40 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 r., poz. 1094 t.j.), uwagi i wnioski do ww. dokumentu mogły być wnoszone w formie pisemnej na adres UMiG Strzelin, ustnej do protokołu bezpośrednio w Biurze Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego, za pomocą środków komunikacji elektronicznej na adres e-mail: iitsw@strzelin.pl, na formularzu zgłaszania uwag. Uwagi i wnioski można było składać w terminie do 26 sierpnia 2025 r. (21 dni). Zgodnie z art. 41 ww. ustawy, uwagi i wnioski złożone po upływie wskazanego terminu zostaną pozostawione bez rozpatrzenia. Organem właściwym do rozpatrzenia uwag i wniosków jest Burmistrz Miasta i Gminy Strzelin.

2. W ramach przeprowadzonych konsultacji wpłynęły uwagi od Gminy Domaniów i Krośnice. Uwagi dotyczyły uzupełnienia i doprecyzowania informacji zawartych w Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego o elementy wskazane w formularzu zgłaszania uwag. Uwagi Gmin zostały uwzględnione w aktualizacji Strategii IIT SW.

3. Druga zmiana Strategii IIT SW

Projekt drugiej zmiany Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego zostaje skierowany do konsultacji społecznych w celu zapewnienia udziału partnerów społecznych i gospodarczych, mieszkańców oraz innych zainteresowanych podmiotów w procesie aktualizacji dokumentu.
Konsultacje dotyczą projektu Strategii IIT SW w wersji 3.1, obejmującego w szczególności aktualizację listy projektów, danych finansowych oraz zapisów wynikających z aktualnego etapu wdrażania Strategii.
Po zakończeniu konsultacji społecznych niniejszy rozdział zostanie uzupełniony o informacje dotyczące terminu i sposobu przeprowadzenia konsultacji, liczby i zakresu zgłoszonych uwag oraz sposobu ich rozpatrzenia. Wyniki konsultacji zostaną uwzględnione w ostatecznej wersji aktualizacji Strategii IIT SW.

VIII. Opis procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Pierwotny projekt Strategii IIT SW 2021–2027, zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. (...), został poddany strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko oraz opiniowaniu przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu i Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu. Na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 roku wystąpiono do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz do Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla sporządzenia dokumentu „Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego". Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu pismem znak: WSI.411.524.2023.HL z dnia 18 stycznia 2024 r oraz Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu pismem znak: ZNS.9022.4.130.2023. MB z dnia 22 grudnia 2023 r. uzgodnili zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w Prognozie oddziaływania na środowisko.

W ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dokument Programu został wysłany do zaopiniowania do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz do Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu. Pismem z dnia 2 kwietnia 2024 r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w we Wrocławiu zaopiniował dokumenty (znak pisma: WSI.410.83.2024.HL). Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu pismem z dnia 6 marca 2024 r. pozytywnie zaopiniował dokumenty (znak pisma: ZNS.9022.4.32.2024. MB).

Do Prognozy oddziaływania na środowisko dla „Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego" Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu zasugerował uwagę: „Jednocześnie w odniesieniu do pojawiającego się w przedłożonej prognozie pojęcia obszarów wymagających rekultywacji, bez szczegółowego wyjaśnienia zakresu planowanych działań podejmowanych na tych terenach, zwracam uwagę na prawidłowe stosowanie pojęć, zgodnie z ich ustawowymi definicjami. Pojęcie rekultywacji jest stosowane przede wszystkim w dwóch aspektach, tj. w przypadku rekultywacji składowiska odpadów w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1587 ze zm.) lub w przypadku rekultywacji gruntów w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 82). W przypadku natomiast zanieczyszczenia powierzchni ziemi należy posługiwać się pojęciem remediacji, która zgodnie z definicją zawartą w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 54) oznacza m.in. poddanie gleby, ziemi i wód gruntowych działaniom mającym na celu usunięcie lub zmniejszenie ilości substancji powodujących ryzyko. Zwracam również uwagę, iż dane przedstawione w prognozie w Tabeli 36 pt. Charakterystyka historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi na terenie Subregionu Wrocławskiego są niepełne i nieprecyzyjne w zakresie szczegółowej lokalizacji wykazanych terenów historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi. Ponadto wskazuję, iż na terenie Subregionu Wrocławskiego, oprócz terenów wpisanych do rejestru historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi, o którym mowa w art. 101c ustawy Prawo ochrony środowiska, występują również tereny wpisane do rejestru bezpośrednich zagrożeń szkodą w środowisku i szkód w środowisku, o którym mowa w art. 26a ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 2187), które winny zostać również wykazane w przedmiotowej tabeli." Zapisy zostały usunięte z Prognozy z uwagi na fakt, iż w Strategii nie zaplanowano działań związanych z ww. pojęciami.

Zgodnie z art. 39 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2023 r. poz. 1094 t.j.) zapewniono mieszkańcom Subregionu udział w tworzeniu tego opracowania poprzez poddanie go konsultacjom społecznym. Projekt „Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego" wyłożono do wglądu w dniu 5 kwietnia 2024 r. w Urzędach Gmin Subregionu Wrocławskiego, na stronach internetowych samorządów wchodzących w jego skład.

Uwagi do projektu Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko można było składać:

- w formie pisemnej na adres UMiG Strzelin,
- ustnej do protokołu bezpośrednio w Biurze Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego, za pomocą środków komunikacji
- elektronicznej na adres e-mail: iitsw@strzelin.pl, na formularzu zgłaszania uwag.

Uzyskane stanowiska oraz opinie organów wykorzystano przy konstruowaniu ostatecznej wersji Programu.

Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko

Realizacja Programu nie wywoła transgranicznego oddziaływania, stąd nie przeprowadzono postępowania, dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko projektu Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego.

Przeprowadzona analiza oraz wynikająca z niej ocena zapisów Strategii pozwala na stwierdzenie, że realizacja przedsięwzięć zawartych w w/w dokumencie wywrze pozytywny wpływ i spowoduje poprawę stanu środowiska. Wariantem alternatywnym jest brak aktualnego dokumentu Strategii skutkujący brakiem polityki środowiskowej, co rodzi zagrożenia dla ochrony środowiska.

Ustalenia dot. procedury Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko dot. pierwszej zmiany Strategii IIT SW.

Dnia 18.07.2025 r. Gmina Strzelin wystąpiła do Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego (DPWIS) oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (RDOŚ), z prośbą o uzgodnienie odstąpienia od obowiązku przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu aktualizacji pierwszej zmiany dokumentu pn.: „Strategia Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego". Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu pismem z dnia 23.07.2025 r., (znak ZNS.9022.4.55.2025.MM), wskazał, iż zmiany wprowadzone w przedmiotowym dokumencie mają charakter niewielkiej modyfikacji, co pozostaje w zgodzie z art. 48 ust. 4 pkt 1 ustawy Uooś. Aktualizacja dotyczy głównie przesunięcia środków finansowych pomiędzy zatwierdzonymi już celami, bez rozszerzenia zakresu przedsięwzięć czy zmiany ich lokalizacji. Nie nastąpi istotne przekształcenie w strukturze dokumentu. Zachowany zostanie dotychczasowy charakter i cel Strategii, polegający na kontynuacji działań ukierunkowanych na zrównoważony rozwój subregionu wrocławskiego. Nowe inicjatywy, takie jak działania z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, będą miały ograniczony zasięg i nie

spowodują nowych oddziaływań środowiskowych. Zaktualizowana Strategia nie spowoduje istotnego ryzyka dla środowiska ani zdrowia ludzi. Dokument wyznacza ramy dla tych samych rodzajów przedsięwzięć, nie wprowadzając nowych inwestycji infrastrukturalnych, których realizacja mogłaby skutkować znaczącym oddziaływaniem. Przesunięcia finansowe będą dotyczyły istniejących projektów, nie zwiększą skali ich oddziaływania i nie pociągną za sobą zagrożeń skumulowanych ani transgranicznych. Ponadto aktualizacja nie obejmie obszarów Natura 2000 ani innych terenów szczególnie chronionych. W związku z powyższym zmiany nie wpływają na środowisko przyrodnicze.

Wskazane w dokumencie cele i kierunki działań są spójne z działaniami określonymi w innych dokumentach o charakterze strategiczno-planistycznym, dotyczącymi rozwoju w powiązaniu z ochroną środowiska naturalnego. Po wdrożeniu założeń opracowania zauważyć można będzie, że przeważą skutki pozytywne realizacji postanowień zawartych w dokumencie. Związane one będą z poprawą warunków życia ludzi, skorelowaną z polepszeniem i/lub utrzymaniem jakości środowiska. Z uwagi na skalę i charakter planowanych zadań a także cechy obszaru objętego spodziewanym wpływem, realizacja działań przewidzianych w dokumencie nie spowoduje znaczącego negatywnego oddziaływania dla zdrowia ludzi i środowiska.

Biorąc powyższe pod uwagę, Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu uznał, że nie ma potrzeby przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu (RDOŚ) pismem z dnia 5.08.2025 r. (znak WSI.411.2.60.2025.AP) wskazał, że jego analiza wykazała, że wprowadzone do projektu Strategii zmiany, stanowią niewielkie modyfikacje przyjętego już dokumentu. Zmianom nie podlega zakres merytoryczny opracowania (nie rozszerza się zakresu przedsięwzięć ani lokalizacji). Bez zmian pozostają cel strategiczny, cele operacyjne oraz przyporządkowane do nich działania. Wprowadzone zmiany mają charakter porządkowy i dotyczą niewielkich modyfikacji w zakresie przesunięć środków finansowych między zatwierdzonymi celami. Przesunięcia środków dotyczą istniejących projektów, zatem projekt dokumentu nie generuje nowych oddziaływań na środowisko.

Biorąc pod uwagę powyższe, a także mając na względzie uwarunkowania, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie (...) uzgodnił odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedmiotowego projektu dokumentu, zgodnie z art. 48 wyżej cyt. ustawy.

Ustalenia dotyczące procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla drugiej zmiany Strategii IIT SW

Projekt drugiej zmiany Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego – wersja 3.1 – jest przedkładany Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz Dolnośląskiemu Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu we Wrocławiu w celu uzgodnienia możliwości odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Wystąpienie o uzgodnienie odstąpienia przygotowano z uwzględnieniem art. 48 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz uwarunkowań określonych w art. 49 tej ustawy.

Do czasu uzyskania stanowisk właściwych organów nie przesądza się o możliwości odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Po zakończeniu procedury niniejszy rozdział zostanie uzupełniony o daty i znaki uzyskanych stanowisk, rozstrzygnięcie dotyczące obowiązku przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko oraz, w przypadku uzgodnienia odstąpienia, informacje dotyczące jego uzasadnienia i podania tej informacji do publicznej wiadomości.

IX. Załącznik 1. Wykaz operacji, które mają być wspierane (lista projektów konkurencyjnych i lista projektów niekonkurencyjnych)

Lista projektów do Strategii IIT SW zawierać może projekty niekonkurencyjne (zgodnie z definicją projektów niekonkurencyjnych z „*Wytycznych dotyczących wyboru projektów na lata 2021-2027*"[16]) zgłoszone przez samorządy tworzące IIT SW.

W przypadku stwierdzenia, w toku dalszych prac, konieczności realizacji projektów konkurencyjnych zostanie dołączona lista, która zawierać będzie typy projektów konkurencyjnych.

Decyzja o umieszczeniu projektów i typów projektów na listach zostanie podjęta w ramach procedury zatwierdzania Strategii IIT SW.

Lista projektów podstawowych wybieranych w trybie niekonkurencyjnym finansowanych z FEDS 2021-2027

Lista podstawowa Celu Szczegółowego 2.1, FEDS.02.01 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Borów	Poprawa efektywności energetycznej poprzez termomodernizację trzech budynków świetlic wiejskich na terenie gminy Borów z elementami OZE	1 600 000	952 160	045	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych w Gminie Borów wpływające na poprawę jakości powietrza.	I/2025
Gmina Cieszków	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Cieszków	635 321,20	399 396,59	045	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej poprzez podjęcie działań termomodernizacyjnych, których efektem będzie oszczędności energii cieplnej oraz redukcja emisji CO2 i pyłów PM10/PM2,5	II/2025
Gmina Domaniów	Termomodernizacja budynku ochrony zdrowia wraz z wymianą źródła ciepła	3 093 768	2 165 637	045	Celem projekt jest poprawa efektywności energetycznej budynku użyteczności publicznej poprzez podjęcie działań termomodernizacyjnych, których efektem będzie oszczędności energii cieplnej oraz redukcja emisji CO2 i pyłów PM10/PM2,5.	I/2026
Gmina Kondratowice	Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy oraz Ochotniczej Straży Pożarnej w Kondratowicach	1 093 921	765 745	045	Celem projekt jest poprawa efektywności energetycznej budynku użyteczności publicznej poprzez podjęcie działań termomodernizacyjnych, których efektem będzie oszczędności energii cieplnej/elektrycznej oraz redukcja emisji CO2 i pyłów PM10/PM2,5.	I/2025
Gmina Kostomłoty	Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej Gminy Kostomłoty	3 276 259	2 293 381	045	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej poprzez podjęcie działań termomodernizacyjnych, których efektem będzie	IV/2024

[16] Wytyczne dotyczące wyboru projektów na lata 2021-2027, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, 12 października 2022 r., https://www.funduszeeuropejskie.gov.pl/media/111539/Wytyczne_dotyczace_wyboru_projektow_na_lata_2021_2027.pdf) [dostęp listopad 2022],

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					oszczędności energii cieplnej oraz redukcja emisji CO2 i pyłów PM10	
Gmina Krośnice	Termomodernizacja budynku zabytkowego użyteczności publicznej - Urzędu Gminy w Krośnicach	4 500 000	2 213 615	045	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej zabytkowego budynku użyteczności publicznej poprzez podjęcie działań termomodernizacyjnych, których efektem będzie oszczędności energii cieplnej oraz redukcja emisji CO2	III/2025
Gmina Mietków	Modernizacja energetyczna budynków szkoły podstawowej i przedszkola w Mietkowie wraz z wymianą źródła ciepła i montażem instalacji fotowoltaicznej	3 961 066	1 999 942	045	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej poprzez podjęcie działań termomodernizacyjnych, których efektem będzie oszczędności energii cieplnej oraz redukcja emisji CO2 i pyłów PM10/PM2,5.	III/2025
Gmina Przeworno	Termomodernizacja budynku oświatowego w Gminie Przeworno wraz z wymianą źródła ciepła oraz montażem systemów OZE	1 615 667	1 130 967	045	Głównym celem jest zmniejszenie emisji cieplnej do atmosfery, oraz oszczędności energii pierwotnej na poziomie nie niższym niż 30% potwierdzonym audytem energetycznym. Tym samym nastąpi zwiększenie efektywności energetycznej w budynku co przyniesie znaczne oszczędności ekonomiczne	I/2025
Gmina Przeworno	Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej w gminie Przeworno	1 350 000	945 000	045	Cele projektu: • Redukcja zużycia energii pierwotnej o minimum 30% w budynku GOK w Przewornie. • Obniżenie emisji CO_2 i innych zanieczyszczeń powietrza. • Zwiększenie komfortu użytkowania budynku. • Zmniejszenie kosztów eksploatacji obiektu. • Dostosowanie budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. • Zwiększenie dostępności usług kulturalnych dla społeczności lokalnej.	IV/2027
Gmina Wiązów	Termomodernizacja Gminnej Biblioteki Publicznej w Wiązowie	3 520 094	2 464 066	045	Głównym celem jest zmniejszenie emisji cieplnej do atmosfery, oraz oszczędności energii pierwotnej na poziomie nie niższym niż 30% potwierdzonym audytem energetycznym. Tym samym nastąpi zwiększenie efektywności energetycznej w budynku co przyniesie znaczne oszczędności ekonomiczne.	I/2026
Gmina Milicz	Efektywność energetyczna obiektów użyteczności publicznej w gminie Milicz: szkoły podstawowe w miejscowości Dunkowa oraz Wziąchowo Wielkie	15 192 503	4 848 040	045	Cele realizacji projektu: 1) osiągnięcie co najmniej 30% oszczędności energii w 2 budynkach, po roku eksploatacji inwestycji; 2) poprawa efektywności energetycznej źródła ciepła o co najmniej 30% po roku eksploatacji inwestycji; 3) zmniejszenia emisji CO2 o co najmniej 30%, po roku eksploatacji inwestycji.	I/2026
Gmina Udanin	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z wymianą źródeł ciepła oraz montażem systemów OZE	1 938 071	1 356 649	045	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej budynku użyteczności publicznej poprzez podjęcie działań termomodernizacyjnych, których efektem będzie oszczędności energii cieplnej oraz redukcja emisji CO2 i pyłów PM10/PM2,5.	IV/2026
Gmina Domaniów	Poprawa efektywności energetycznej i kompleksowa modernizacja istniejącego budynku użyteczności publicznej w Domaniowie.	7 428 571	5 200 000	045	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej budynku użyteczności publicznej poprzez podjęcie działań termomodernizacyjnych, których efektem będą oszczędności energii cieplnej/elektrycznej oraz redukcja emisji CO2 i pyłów PM10/PM2,5. Celem bezpośrednim jest adaptacja i przebudowa istniejącego budynku w Domaniowie na potrzeby publiczne. Budynek ma spełniać wymagania dot. zapotrzebowania na ciepło Eph+W nie więcej niż 15 kWh/m2/rok	I/2027

Lista podstawowa Celu Szczegółowego RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej/FEDS.02.09 Gospodarka ściekowa - IIT

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Udanin	Budowa kanalizacji w Gminie Udanin	7 380 397	5 166 277	065	Celem głównym projektu jest wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej na terenie Gminy Aglomeracji Udanin o równoważnej liczbie mieszkańców 3 728 RLM położonej na terenie województwa dolnośląskiego, w powiecie średzkim z oczyszczalnią ścieków zlokalizowaną w Piekarach (Piekary 50) poprzez budowę kanalizacji w miejscowościach znajdujących się w aglomeracji Udanin.	I/2025

Lista podstawowa Celu Szczegółowego RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia/ FEDS.02.07 Ochrona przyrody i klimatu

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Brzeg Dolny	Ochrona różnorodności biologicznej poprzez zagospodarowanie miejskiego parku w Brzegu Dolnym	2 127 011	1 488 908	079	Celem projektu jest ochrona różnorodności biologicznej na terenie Brzegu Dolnego, z wykorzystaniem lokalnych zasobów przyrodniczych oraz ochrona gatunków rzadkich na terenie parku. Istotnym celem jest również ograniczenie presji ludzkiej na siedliska i gatunki chronione poprzez wytyczenie nowych ciągów komunikacyjnych wraz z elementami małej architektury, zielonej i niebieskiej infrastruktury, propagowanie wiedzy na temat walorów przyrodniczych oraz zagrożonych gatunków zwierząt i roślin z terenów naszej gminy oraz wytyczenie interaktywnej ścieżki przyrodniczo – edukacyjnej.	III/2026
Gmina Przeworno	Ochrona bioróżnorodności na terenie Gminy Przeworno	1 200 000	840 000	079	Główny cel: przywrócenie i wzmocnienie usług ekosystemowych w Gminie Przeworno poprzez rewitalizację stawu i lasu. Cele szczegółowe: 1) odmulenie i oczyszczenie stawu z nagromadzonych osadów i śmieci, 2) usunięcie odpadów i uporządkowanie lasu otaczającego zbiornik,	III/2027
Gmina Przeworno	Stworzenie Parku Edukacji Ekologicznej w Przewornie	800 000	560 000	079	Cele projektu: • Zwiększenie powierzchni zieleni funkcjonalnej w miejscowości Przeworno. • Promowanie ochrony bioróżnorodności i naturalnych zasobów poprzez stworzenie nowych siedlisk roślin i zwierząt. • Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców dzięki przestrzeni edukacyjnej i działaniom informacyjnym. • Wspieranie adaptacji miejscowości do zmian klimatycznych (poprzez retencję wody, ograniczanie efektu miejskiej wyspy ciepła). • Zwiększenie integracji społecznej i poprawa warunków do aktywnego wypoczynku.	IV/2027

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Przeworno	Stworzenie Parku Edukacji Ekologicznej w Jegłowej	320 000	224 000	079	Cele projektu: • Poprawa jakości życia mieszkańców Jegłowej poprzez stworzenie ogólnodostępnej, zielonej przestrzeni publicznej. • Zwiększenie bioróżnorodności i poprawa warunków siedliskowych dla owadów zapylających i drobnych zwierząt. • Redukcja powierzchni nieprzepuszczalnych i poprawa retencji wodnej.	IV/2026
Gmina Syców	Ochrona bioróżnorodności Parku Miejskiego w Sycowie	4 152 384	2 906 668	079	Celem projektu jest wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury na obszarze zabytkowego Parku Miejskiego w Sycowie oraz ograniczanie presji ludzkiej na siedliska i gatunki chronione występujące na jego terenie. W długoterminowej perspektywie projekt przyczynia się do poprawy warunków społeczno- ekonomicznych szerszej grupy społecznej realizując cele ogólne: - ochrona i zachowanie cennych zasobów przyrodniczych na terenie Sycowa - aktywizacja społeczna poprzez umożliwienie spędzania czasu wolnego w oparciu o kontakt z unikalną przyrodą miejską - edukacja ekologiczna społeczeństwa i propagowanie wiedzy na temat walorów przyrodniczych oraz zagrożonych gatunków zwierząt i roślin z terenów Gminy Syców - poprawa wizerunku Gminy Syców pod katem turystyki przyrodniczej - umożliwienie zwiedzania Parku osobom w niekorzystnej sytuacji (z niepełnosprawnościami, starszym, o ograniczonych możliwościach poruszania się)	II/2025
Gmina Wiązów	Rozwój ogólnodostępnych terenów zielonych w Wiązowie	3 158 585	1 918 829	079	Celem projektu jest - zwiększenie funkcjonalności przestrzeni publicznej oraz modernizacja przestrzeni w celu adaptacji do zmian klimatu, -zaprojektowanie przestrzeni zachęcającej do interakcji	I/2025
Gmina Milicz	Udostępnienie i rewaloryzacja terenów zielonych w Miliczu	2 857 143	2 000 000	079	Cele projektu: 1.poprawa stanu środowiska naturalnego; 2.udostępnienie mieszkańcom wysokiej jakości przestrzeni miejskiej w postaci urządzonych, bezpiecznych terenów zieleni miejskiej oraz zielonej infrastruktury; 3.zwiększenie różnorodności fauny i flory na obszarze objętym projektem; 4.zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez zaplanowanie kampanii info-eduk. z zachowaniem standardów dostępności, z wykorzystaniem różnorodnych form i kanałów komunikacji; 4.poprawa jakości życia mieszkańców poprzez udostępnienie nowych terenów zielonych.	IV/2025
Gmina Strzelin	Zachowanie i rozwój bioróżnorodności na terenie Gminy Strzelin	4 600 741	3 198 563	079	Cele projektu: zachowanie i rozwój bioróżnorodności poprzez stworzenie warunków bytowania dla gatunków chronionych, ograniczenie skutków zmian klimatu poprzez retencję wody opadowej, edukacja ekologiczna dzieci i pozostałych mieszkańców poprzez ustawienie tablic edukacyjnych o gatunkach bytujących na danym terenie i metodach ich ochrony, wykonanie edukacyjnego placu zabaw z możliwością prowadzenia zajęć w celu zobrazowania roli wody w środowisku naturalnym. Ustawienie ambon umożliwiających obserwację ptaków.	II/2026
Gmina Żmigród	Udostępnienie, rewaloryzacja oraz ochrona terenów zielonych w Gminie Żmigród	7 100 000	4 970 000	079	Cel projektu: 1. Poprawa stanu środowiska naturalnego; 2. Udostępnienie mieszkańcom wysokiej jakości przestrzeni miejskiej w postaci urządzonych, bezpiecznych terenów zieleni miejskiej oraz zielonej infrastruktury; 3. Zwiększenie	II/2026

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					różnorodności fauny i flory na obszarze objętym projektem; 4. Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez zaplanowanie kampanii info-eduk. z zachowaniem standardów dostępności, z wykorzystaniem różnorodnych form i kanałów komunikacji; 4. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez udostępnienie nowych terenów zielonych.	
Gmina Wołów	Budowa parku miejskiego w Wołowie przy ul. Rawickiej, o wysokich walorach przyrodniczych podnoszących różnorodność biologiczną	8 464 112	5 924 879	079	Celem projektu jest rozwój terenów zieleni miasta Wołów z uwzględnieniem funkcji ekologicznych i wypoczynkowo – rekreacyjnych na rzecz poprawy jakości środowiska naturalnego i życia mieszkańców.	II/2026
Gmina Wińsko	Ochrona bioróżnorodności poprzez zagospodarowanie terenów zielonych w Wińsku	1 500 000	1 050 000	079	1. Rewitalizacja ekosystemu: oczyszczenie naturalnego zbiornika wodnego oraz poprawa jakości wody przywróci jego funkcję hydrologiczną i ekologiczną. 2. Stworzenie przestrzeni rekreacyjnej: utworzenie strefy spacerowej oraz wypoczynkowej z wytyczonymi ścieżkami, miejscami do odpoczynku (ławki) oraz altaną. Montaż małej architektury, takiej jak ławki, kosze na śmieci, lampy solarne LED, które pozwolą mieszkańcom korzystać z przestrzeni w sposób komfortowy i przyjazny. 3. Integracja z otoczeniem leśnym: zintegrowanie terenu z istniejącym lasem, tworząc spójną przestrzeń ekologiczną. Wkomponowanie łąki kwietnej stanie się częścią szerszego ekosystemu. 4. Wspieranie bioróżnorodności: nasadzenia roślin, złożenie kwietnej łąki, montaż domków dla dzikich zwierząt – jeży, wiewiórek, owadów, ptaków – jako elementy wspierające ekosystem. 5. Edukacja ekologiczna: W ramach projektu przewiduje się także możliwość organizowania wydarzeń edukacyjnych dla mieszkańców, zwłaszcza dzieci, dotyczących ochrony środowiska oraz znaczenia bioróżnorodności.	II/2026

Lista podstawowa Celu Szczegółowego RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej (EFRR)/ FEDS.03.02 Ekotransport miejski i podmiejski - IIT

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Brzeg Dolny	Zaprojektowanie i wybudowanie systemu parkingowego typu Park&Ride w Brzegu Dolnym	4 034 000	2 599 135	081	Głównym celem projektu jest promowanie strategii niskoemisyjnych w zakresie transportu miejskiego poprzez budowę parkingu typu „Park & Ride" wraz z chodnikiem pieszo – rowerowym, przyczyniającą się do wzrostu poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i regionu oraz wzrostu jakości życia mieszkańców gminy Brzeg Dolny. Przyczyni się do poprawy mobilności mieszkańców poprzez możliwość korzystania z publicznego transportu kolejowego w celu dotarcia do szkoły i miejsc zatrudnienia. Celem pośrednim inwestycji jest ograniczenie	I/2026

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					ruchu samochodowego w mieście oraz poprawa kwestii deficytu miejsc parkingowych przy stacji PKP.	
Gmina Międzybórz	Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Międzybórz – etap I	6 302 122	4 411 485	083	Cele projektu: Projekt zwiększy możliwości zrównoważonej multimodalnej mobilności mieszkańców. Usytuowanie ścieżki rowerowej na terenie Miasta Międzybórz w kierunku miejscowości Kraszow i Niwki Książęce pozwoli na znacznie sprawniejsze i bezpieczniejsze poruszanie się mieszkańców na rowerach na danym odcinku, a także stanie się zeroemisyjną alternatywą dla mieszkańców korzystających na co dzień z tej trasy. Wybudowanie ścieżki rowerowej na tych odcinkach przede wszystkim zaspokoi potrzeby mieszkańców oraz wpłynie na bezpieczeństwo użytkowników tej trasy, z uwagi na aktualne poruszanie się po drodze dla samochodów. Celem projektu jak i jego założeniem jest głównie usprawnienie codziennego funkcjonowania mieszkańców danej miejscowości,	III/2025
Gmina Prusice	Park&Ride Skokowa	4 267 683	2 987 378	081	Cele projektu: Głównym celem projektu jest promowanie strategii niskoemisyjnych w zakresie transportu miejskiego poprzez budowę parkingu typu „Park & Ride", przyczyniającą się do wzrostu poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miejscowości i regionu oraz wzrostu jakości życia mieszkańców gminy. Nastąpi ograniczenie indywidualnego ruchu zmotoryzowanego w centrach miast, czego rezultatem będzie redukcja emisji co2, poprawa mobilności transportowej, ograniczenie hałasu oraz poprawa komfortu życia społeczności lokalnej.	IV/2024
Gmina Środa Śląska	Zakup i dostawa zeroemisyjnego taboru na potrzeby Średzkiej Komunikacji Publicznej - etap II	3 395 280	1 932 273	082	Projekt ma na celu zakup nowych, zeroemisjnych elektrobusów z ładowarkami, które będą wykorzystywane przez Średzka Komunikację Publiczną, będącą spółka komunalną ze 100% udziałem Gminy Środa Śląska, do świadczenia usługi przewozu pasażerów w gminnych przewozach pasażerskich. Planowe są do zakupu są trzy zero emisyjne elektrobusy, o długości od 7 do 10m, pojemności pasażerskiej od 35 – 65 osób osób. Nowe elektrobusy zastąpią trzy użytkowane od 2018 roku autobusy elektryczne URSUS Bus. Czwarty elektrobus umożliwi utworzenie nowej linii autobusowej relacji stacja kolejowa Środa Śląska – podstrefa LSSE Komorniki- Święte – Juszczyn z ominięciem miasta nową Północną Obwodnicą Środy Śląskiej. Zakup 3 elektrobusów pozwoli również na utrzymanie wskaźnika posiadania min. 30% autobusów zero emisyjnych, który to wskaźnik wymagany jest do uzyskania od roku 2028.	II/2026
Gmina Strzelin	Zakup zeroemisyjnego taboru autobusowego wraz z mobilną infrastrukturą jego ładowania do obsługi publicznej komunikacji zbiorowej na terenie gminy Strzelin	2 500 000	1 750 000	082	Cele projektu: Głównymi celami projektu jest rozwiązanie problemu wykluczenia mieszkańców gminy Strzelin z dostępu do środków publicznego transportu zbiorowego oraz redukcja emisji CO2 do środowiska.	IV/2025
Gmina Strzelin	Rozwój infrastruktury rowerowej w Strzelinie – Cyklostrada Dolnośląska – południowy odcinek „Trasy Złotej"	9 935 111	6 954 577	083	Głównym jego celem jest rozwój nowoczesnej, bezpiecznej i dostępnej infrastruktury rowerowej na terenie Gminy Strzelin, wspierającej zrównoważoną mobilność i transformację w kierunku gospodarki niskoemisyjnej.	IV/2026

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Środa Śląska	Rozbudowa parkingów Park&Ride wraz z przebudową ciągów komunikacyjnych ul. Stacyjnej i terenów publicznych przy stacji kolejowej Środa Śląska na linii E-30	4 122 224	2 885 556	081	Cele: Zmniejszenie emisji dwutlenku węgla oraz ograniczenie niskiej emisji poprzez obniżenie natężenia ruchu samochodów osobowych wykorzystywanych do	IV/2025
Gmina Środa Śląska	Zakup i dostawa zeroemisyjnego taboru na potrzeby Średzkiej Komunikacji Publicznej - etap I	12 062 814	8 443 969	082	Projekt ma na celu zakup nowych, zeroemisjnych elektrobusów z Budową infrastruktury ładowania autobusów zeroemisyjnych, zwaną dalej Bazą autobusową, które będą wykorzystywane przez Średzka Komunikację Publiczną, będącą spółka komunalną ze 100% udziałem Gminy Środa Śląska, do świadczenia usługi przewozu pasażerów w gminnych przewozach pasażerskich. Planowe są do zakupu są trzy zero emisyjne elektrobusy, o długości od 10,5 do 12m, pojemności pasażerskiej od 65 do 96 osób. Jeden z elektrobusów umożliwi utworzenie nowej linii autobusowej relacji stacja kolejowa Środa Śląska – podstrefa LSSE Komorniki- Święte – Juszczyn z ominięciem miasta nową Północną Obwodnicą Środy Śląskiej. Zakup 3 elektrobusów pozwoli również na utrzymanie wskaźnika posiadania min. 30% autobusów zero emisyjnych, który to wskaźnik wymagany jest do uzyskania od roku 2028.	III/2025
Gmina Krośnice	Budowa trasy rowerowej złotej na terenie Gminy Krośnice w ramach sieci tras rowerowych Dolnośląskiej Cyklostrady – etap I	3 592 948	2 515 063	083	Realizacja projektu przyczyni się do ograniczenia indywidualnego transportu samochodowego i zmniejszenia zjawiska niskiej emisji. Projekt umożliwi bezpieczne dotarcie do centrów przesiadkowych w Krośnicach i Miliczu tj. : do stacji kolejowej, z której pociągami Kolei Dolnośląskich można dojechać do Wrocławia oraz do przystanków PKS, z których można dotrzeć do miasta powiatowego I wojewódzkiego. Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, umożliwi bezpieczne dotarcie do centrów przesiadkowych i ograniczy emisję spalin. Projekt będzie miał również wpływ na zmianę nawyków transportowych mieszkańców oraz na rozwój bezpiecznej turystyki rowerowej na terenie Dolnego Śląska. Projekt jest zgodny ze Koncepcją sieci tras rowerowych Województwa Dolnośląskiego przyjętych uchwałą nr 4422/VI/2021 Zarządu Województwa Dolnośląskiego i podlega opiniowaniu zarówno przez Dolnośląską Służbę Dróg i Kolei oraz przez Instytut Rozwoju Terytorialnego	III/2026
Gmina Wińsko	Budowa Park & Ride wraz ze startem ścieżki rowerowej w Orzeszkowie i Małowicach	2 857 143	1 840 877	081	Głównym celem projektu jest promowanie strategii niskoemisyjnych w zakresie transportu miejskiego poprzez budowę parkingu typu „Park & Ride", przyczyniającą się do wzrostu poziomu rozwoju społeczno- gospodarczego miasta i regionu oraz wzrostu jakości życia mieszkańców gminy. Przyczyni się do poprawy mobilności mieszkańców poprzez możliwość korzystania z publicznego transportu kolejowego w celu dotarcia do szkoły i miejsc zatrudnienia. Celem pośrednim inwestycji jest ograniczenie ruchu samochodowego w mieście oraz	IV/2024

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Wińsko	Budowa ścieżki rowerowej na terenie Gminy Wińsko	1 617 157	1 132 010	083	• Zapewnienie bezpiecznej i komfortowej trasy rowerowej między miejscowościami. • Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury rekreacyjno-transportowej. • Wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy Wińsko. • Promowanie aktywnego trybu życia i ochrony środowiska. • Zmniejszenie natężenia ruchu samochodowego w obrębie lokalnych dróg.	III/2025
Gmina Bierutów	Rozwój infrastruktury rowerowej na terenie Miasta i Gminy Bierutów	5 127 586	3 589 310	083	Cel - poprawy mobilności mieszkańców Miasta i Gminy Bierutów w, szczególności miejscowości położonych na południowy zachód od miejscowości Bierutów tj. Kijowice, Kruszowice, Paczków - rozwoju infrastruktury rowerowej na terenie Miasta i Gminy Bierutów, - ograniczenia zmotoryzowanego transportu indywidualnego na terenie Miasta i Gminy Bierutów co wpłynie na redukcję emisji gazów cieplarniach pochodzących z transportu zmotoryzowanego, - popularyzacji postaw pro ekologicznych poprzez używanie roweru jako alternatywnego środka transportu w mieście zamiast samochodu	I/2026
Gmina Przeworno	Budowa obiektu typu P&R w miejscowości Jegłowa	486 517	340 562	077	celem projektu jest ograniczenie zużycia paliw kopalnych i ochronę środowiska naturalnego. Gmina Przeworno jest członkiem Stowarzyszenie Aglomeracja Wrocławska. Wszyscy członkowie tego stowarzyszenia opracowali SUMP – Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia. W	II/2028
Gmina Przeworno	Budowa obiektu typu P&R w miejscowości Sarby	300 000	193 291	077	celem projektu jest ograniczenie zużycia paliw kopalnych i ochronę środowiska naturalnego. Gmina Przeworno jest członkiem Stowarzyszenie Aglomeracja Wrocławska. Wszyscy członkowie tego stowarzyszenia opracowali SUMP – Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia. W opisach i załącznikach mamy w działaniach priorytetowych budowę na terenie Gminy Przeworno, w miejscowości Sarby parkingów samochodowo – rowerowych (P&R), w celu realizacji celów strategicznych SUMP. Jest to zawarte w rekomendacjach dla Gminy Przeworno w pakietach działań. Realizacja tego projektu przyczynia się do prowadzenia zrównoważonego rozwoju mobilności, działań na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców oraz działań na rzecz ochrony i polepszania stanu środowiska. Inwestycja wynika ze Strategii Innego Instrumentu Terytorialnego	II/2025
Gmina Kostomłoty	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Kostomłoty	4 162 199	1 655 799	083	Głównym celem projektu jest zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych i innych substancji szkodliwych z transportu na terenie gminy Kostomłoty poprzez budowę sieci ścieżek rowerowych. Przedsięwzięcie przyczyni się do poprawy jakości powietrza poprzez wykorzystanie przyjaznego środowisku systemu transportu rowerowego. Działania przewidziane w projekcie przyczynią się do realizacji działań na rzecz pakietu klimatyczno-energetycznego.	III/2025
Gmina Milicz	Budowa ścieżki rowerowej w Gminie Milicz na trasie Wszewilki – Godnowa	2 411 368	1 553 661	083	Cele projektu: Realizacja projektu skomunikuje województwo dolnośląskie z wielkopolskim. Poprawa infrastruktury rowerowej przyczyni się do zwiększenia zainteresowania komunikacją za pomocą roweru wśród	IV/2025

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					społeczności lokalnej. Tym samym inwestycja przyczyni się do ograniczenia ruchu zmotoryzowanego, a co za tym idzie ograniczenie emisji CO2 wpływając na poprawę jakości powietrza i ochronę środowiska naturalnego.	
Gmina Mietków	Budowa obiektu typu P&R w Mietkowie wraz z budową ścieżki pieszo-rowerowej	2 563 857	1 651 911	077	Cele projektu: Jest to bardzo potrzebna inwestycja. Przyczyni się do poprawy mobilności mieszkańców poprzez możliwość korzystania z publicznego transportu kolejowego w celu dotarcia do szkoły i miejsc zatrudnienia, zwiększenia konkurencyjności transportu niesamochodowego w codziennym	IV/2026
Gmina Malczyce	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na starym torowisku kolejowym w Gminie Malczyce	3 359 040	2 351 328	083	Cele projektu: Realizacja projektu zwiększy bezpieczeństwo pieszych, gdyż ścieżka rekreacyjna będzie oddalona od głównych dróg, gdzie się odbywa ruch samochodowy. Projekt pomoże ograniczyć zużycie paliw kopalnych i ochronę środowiska naturalnego.	IV/2025
Gmina Malczyce	Budowa Park&Ride w Malczycach	918 722	643 106	081	Celem jest stworzenie infrastruktury Park&Ride w Malczycach, która zapewni wygodny dostęp do transportu publicznego dla mieszkańców gminy oraz osób dojeżdżających z okolicznych miejscowości. Projekt umożliwi łatwe przesiadanie się z samochodów prywatnych na transport publiczny, co przyczyni się do wzrostu liczby użytkowników transportu zbiorowego.	II/2026
Gmina Jordanów Śląski	Budowa ścieżki rowerowej z miejscowości Jordanów Śląski do miejscowości Janówek	1 735 684	1 214 979	083	Cele projektu: Zwiększone zostanie bezpieczeństwo i podniesie się komfort jazdy osób niepełnosprawnych w tym na wózkach, które będą mogły pokonać drogę samodzielnie. Inwestycja będzie miała pozytywny wpływ nie tylko na mieszkańców wsi Janówek, ale także przyległych miejscowości i turystów z uwagi na atrakcyjność okolicy. Komunikacja przebiegnie w bardziej komfortowych oraz bezpieczniejszych warunkach. Realizacja projektu przyczyni się do poprawy warunków życia mieszkańców oraz działań na rzecz ochrony i polepszenia stanu środowiska.	I/2026
Gmina Cieszków	Budowa drogi pieszo-rowerowej i parkingów B&R w Gminie Cieszków	1 250 000	805 384	083	Cele projektu: Realizacja projektu przyczyni się do	III/2025
Gmina Twardogóra	Budowa ścieżki rowerowej relacji Twardogóra-Grabowno Wielkie i wypożyczalni rowerów na terenie gminy Twardogóra	5 182 427	3 339 075	083	Celem projektu jest ograniczenie zużycia paliw kopalnych i ochrona środowiska naturalnego. Ścieżka poprawi zdecydowanie bezpieczeństwo ruchu rowerzystów i pieszych korzystających z drogi gminnej i powiatowej, podniesie komfort ruchu, a także poprawi estetykę miejscowości.	II/2026
Gmina Twardogóra	Budowa ścieżki rowerowej relacji Twardogóra - Chełstówek – etap I	1 440 000	927 802	083	Celem projektu jest ograniczenie zużycia paliw kopalnych i ochrona środowiska naturalnego. Ścieżka poprawi zdecydowanie bezpieczeństwo ruchu rowerzystów i pieszych, podniesie komfort ruchu, a także poprawi estetykę miejscowości..	IV/2025
Gmina Wiązów	Zakup autobusu elektrycznego do obsługi publicznej komunikacji na terenie gminy Wiązów - etap I	1 484 535	956 496	082	Celem działania jest redukcja emisji CO2 do środowiska, poprawa mobilności, zmniejszenie ruchu samochodowego oraz poprawę jakości życia mieszkańców Gminy Wiązów. Dzięki podejmowanym działaniom nastąpi zmniejszenie ilości pojazdów w mieście, poprawa płynności ruchu, ograniczenie negatywnego wpływu środków transportu na środowisko, a także eliminacja hałasu.	IV/2026

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Borów	Budowa drogi pieszo-rowerowej i infrastruktury towarzyszącej na odcinku Piotrków Borowski-Borów-Boreczek -Borek Strzeliński - etap I Piotrków Borowski - Borów	2 407 868	1 685 507	083	**Celem** jest ograniczenie niskiej emisji transportowej w Gminie Borów oraz w centrum miast Wrocław i Strzelin poprzez ograniczenie indywidualnego ruchu zmotoryzowanego na rzecz ruchu rowerowego. Cel zostanie osiągnięty dzięki realizacji działań w zakresie budowy dróg rowerowych stanowiących istotny fragment sieci rowerowej na terenie Gminy Borów, prowadzących do stacji kolejowej w Boreczku.	III/2026
Gmina Żmigród	Budowa parkingów Park&Ride w Żmigrodzie oraz budowa ścieżki rowerowej na trasie rowerowej S5	2 642 857	1 850 000	081	Zwiększenie dostępności do transportu kolejowego i publicznego poprzez rozwój infrastruktury przesiadkowej. - Wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej i podmiejskiej. - Zmniejszenie ruchu samochodowego w centrum miasta i ograniczenie emisji CO_2. - Rozwój spójnej sieci dróg rowerowych. Celem projektu jest zwiększenie dostępności transportowej poprzez budowę infrastruktury sprzyjającej przesiadkom na transport zbiorowy oraz rozwój mobilności niskoemisyjnej. Projekt przyczyni się do redukcji zatłoczenia drogowego, poprawy jakości powietrza i podniesienia komfortu życia mieszkańców oraz podróżnych.	III/2026

Lista podstawowa Celu Szczegółowego RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich./ Działanie FEDS.06.02 Rozwój lokalny - strategie IIT

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Bierutów	Zagospodarowanie przestrzeni Parku Miejskiego w Bierutowie - Etap I	3 885 151	2 719 606	168	Celem niniejszego zadania jest poprawa jakości życia mieszkańców Miasta i Gminy Bierutów poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznej Parku Miejskiego w Bierutowie o powierzchni 18 012 m2. Projekt przewiduje zagospodarowanie przestrzeni Parku poprzez rozbudowę, modernizację i nowe zagospodarowanie w wyniku czego nastąpi poprawa jego funkcjonalności przestrzennej jak i bezpieczeństwa jego użytkowników. W projekcie założono także rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej mający na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców. W celu wzbogacenia oferty dla młodzieży planujemy utworzenie boiska do piłki plażowej. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmian klimatu w ramach projektu zadbano o rozwój nasadzeń i zwiększenie powierzchni biologicznie czynnych.	IV/2025

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Borów	Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej w centrum wsi Borów	1 530 404	653 211	168	Celem jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez fizyczna odnowę i bezpieczeństwo publicznej przestrzeni skweru w Borowie przed Urzędem Gminy w Borowie	IV/2024
Gmina Brzeg Dolny	Odnowa zdegradowanych przestrzeni publicznych w Brzegu Dolnym	3 797 057	2 441 911	168	Cele projektu: Głównym celem projektu jest regeneracja zdegradowanych obszarów Brzegu Dolnego poprzez odnowę przestrzeni publicznych, przyczyniająca się do wzrostu poziomu rozwoju społeczno- gospodarczego miasta i regionu oraz wzrostu jakości życia mieszkańców gminy Brzeg Dolny. Celem pośrednim inwestycji jest rozwiązanie problemu deficytu miejsc do wypoczynku. Nadrzędnym celem inwestycji jest wprowadzenie do przestrzeni miejskiej elementów zrównoważonego rozwoju w postaci rozwiązań architektonicznych, rodzaju materiałów oraz funkcji społecznych.	IV/2025
Gmina Cieszków	Tworzenie infrastruktury sprzyjającej integracji społecznej w gminie Cieszków	641 428	448 999	168	Celem projektu jest rozwój oferty kulturalnej Gminy Cieszków poprzez zapewnienie odpowiednich warunków lokalowych dla spotkań wiejskich w świetlicach.	IV/2024
Gmina Cieszków	Odnowa cennych przyrodniczo i zabytkowych miejsc w Cieszkowie	970 000	623 813	168	Głównym celem zadania jest regeneracja zdegradowanego obszaru poprzez odnowę przestrzeni publicznej, przyczyniająca się do wzrostu poziomu życia mieszkańców.	III/2025
Gmina Cieszków	Przebudowa z rozbudową sali sportowej szkoły podstawowej i klubu sportowego w Cieszkowie	734 978	514 484	168	Cele projektu: inwestycja umożliwi organizowanie spotkań grup społecznych, kibiców oraz uczestników zawodów sportowych. Wpłynie to na powstanie możliwości tworzenia integracji społecznych.	IV/2024
Gmina Dziadowa Kłoda	Modernizacja parku „Małpi Gaj" w Dziadowej Kłodzie	2 474 486	1 591 356	168	Celem projektu jest podniesienie atrakcyjności parku, który ma być miejscem spotkań i wypoczynku dla całych rodzin.	IV/2024
Gmina Jordanów Śląski	Odnowa oraz poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznej w Jordanowie Śląskim	1 932 105	1 352 474	168	Głównym celem zadania jest regeneracja zdegradowanego obszaru poprzez odnowę przestrzeni publicznej, przyczyniająca się do wzrostu poziomu życia mieszkańców.	II/2025
Gmina Kostomłoty	Przebudowa sali widowiskowej i pomieszczeń Gminnego Ośrodka Kultury w Kostomłotach wraz z zagospodarowaniem terenu	2 979 800	1 916 327	168	Celem projektu jest rozwój oferty kulturalnej Gminy Kostomłoty poprzez zapewnienie odpowiednich warunków technicznych do organizacji imprez w Gminnym Ośrodku Kultury w Kostomłotach. Powstała w ramach projektu infrastruktura będzie udostępniana mieszkańcom i osobom zainteresowanym bez pobierania jakichkolwiek opłat. Po zakończeniu projektu społeczność lokalna będzie uczestniczyć w imprezach i inicjatywach realizowanych na terenie GOK bezpłatnie .	IV/2024
Gmina Krośnice	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej na terenie zespołu pałacowo – parkowego Krośnice – Wierzchowice	2 976 987	2 083 891	168	Celem projektu jest poprawa życia mieszkańców gminy, ochrona dziedzictwa kulturowego oraz rozwój publicznych walorów turystycznych poprzez rozbudowę i modernizację istniejącej infrastruktury turystycznej na terenie zespołu pałacowo-parkowego Krośnice – Wierzchowice w celu	IV/2025
Gmina Malczyce	Utworzenie EKO Parku przy kanale rzeki Odry	1 382 787	967 950	168	Celem projektu jest fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej poprzez utworzenie EKO Parku przy kanale rzeki Odry. Projekt ma połączyć przestrzeń wypoczynkową z działalnością edukacyjną.	IV/2025
Gmina Mietków	Utworzenie nowoczesnego obiektu sportowo - rekreacyjnego w Mietkowie	1 830 831	1 281 582	168	Celem projektu jest poprawa kondycji psychofizycznej, aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców poprzez poprawę infrastruktury nowoczesnego obiektu sportowo rekreacyjnego.	III/2025

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Mietków	Budowa zaplecza do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych	980 000	630 243	168	Głównym celem zadania jest wsparcie służb monitorujących zagrożenia naturalne i reagujących w przypadku wystąpienia zagrożenia, ukierunkowane zarówno na prewencję zagrożeń, jak i na skuteczną interwencję w przypadku ich wystąpienia. Realizacja celu jest niezbędna w celu poprawy jakości i bezpieczeństwa życia mieszkańców gminy oraz turystów.	III/2024
Gmina Międzybórz	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej placu społecznego w Międzyborzu	2 490 214	1 601 471	168	Celem projektu jest bezpieczne zagospodarowanie przestrzeni publicznej placu społecznego spełniającego standardy terenu rekreacyjnego dla różnych grup docelowych – dzieci, młodzieży, dorosłych oraz seniorów.	II/2025
Gmina Milicz	Modernizacja obszarów zdegradowanych w centralnej części miasta Milicz z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju. Rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury oraz działania na rzecz zwiększania powierzchni czynnych biologicznie w centralnej części miasta Milicz.	2 585 712	1 809 999	168	Celem projektu jest: - zwiększenie funkcjonalności przestrzeni publicznej oraz modernizacja przestrzeni w celu adaptacji do zmian klimatu, - uporządkowanie przestrzeni oraz rozwój infrastruktury wprowadzającej gospodarkę cyrkulacyjną w zakresie pozyskiwania i wykorzystywania	III/2024
Gmina Prusice	Zagospodarowanie przestrzeni sportowo - rekreacyjno - przyrodniczej w Gminie Prusice	3 322 497	2 325 747	168	Głównym celem projektu jest poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz sportowych na terenie gminy Prusice w celu wzmocnienia integracji społecznej mieszkańców.	I/2027
Gmina Strzelin	Fizyczna odnowa i poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie plant w Strzelinie	2 856 691	1 991 311	168	Celem projektu jest poprawa dostępności, funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej, a tym samym jakości życia mieszkańców gminy Strzelin poprzez odnowę przestrzeni publicznej plant.	I/2025
Gmina Syców	Odnowa przestrzeni publicznej Alei nad Wałem	1 199 250	787 547	168	Celem projektu jest poprawa dostępności, funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej, a tym samym jakości życia mieszkańców gminy Syców poprzez odnowę przestrzeni publicznej Alei nad Wałem.	II/2025
Gmina Syców	Modernizacja i przebudowa Stadionu Miejskiego w Sycowie	1 850 399	1 190 002	168	Celem projektu jest poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców Gminy Syców poprzez aktywizację i integrację społeczną, dzięki modernizacji Stadionu Miejskiego w Sycowie.	II/2025
Gmina Twardogóra	Remont, przebudowa, rozbudowa i zmiana sposobu użytkowania barokowego pałacu w Twardogórze na budynek kulturalno- edukacyjno-rekreacyjny wraz z zagospodarowaniem terenu zabytkowego zespołu parkowego z niezbędną infrastrukturą - etap II	3 557 143	2 287 621	166	Celem projektu jest przebudowa budynku zabytkowego pałacu oraz wykonanie niezbędnych prac remontowych w celu przystosowania budynku pałacu do pełnienia nowych funkcji: kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnych.	III/2025
Gmina Wiązów	Zagospodarowanie terenu przy Szkole Podstawowej im. Piastów Śląskich w Wiązowie	1 682 360	1 177 652	168	Cel projektu: stworzenie nowego miejsca integracji rodzinnej.	I/2026
Gmina Wiązów	Zagospodarowanie przestrzeni sportowo-rekreacyjnej parku w Wiązowie	1 017 597	712 318	168	Cel: rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej ma na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców poprzez stworzenie przestrzeni dla aktywności fizycznej oraz do organizacji min. spotkań, warsztatów, edukacji kulturalnej, służących odpoczynkowi.	II/2025
Gmina Wińsko	Park rekreacyjny z tężnią solanką w Wińsku	1 438 872	925 346	168	Cel: rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej ma na celu poprawę kondycji psychofizycznej mieszkańców poprzez stworzenie przestrzeni dla aktywności fizycznej	IV/2024

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					oraz do organizacji min. spotkań, warsztatów, edukacji kulturalnej, służących odpoczynkowi.	
Gmina Wińsko	Nowoczesne obiekty sportowo-rekreacyjne	2 524 910	1 767 437	168	Celem niniejszego projektu jest stworzenie warunków i możliwości dla mieszkańców gminy oraz osób przyjezdnych do rozwoju społecznego poprzez poprawę warunków aktywnego spędzania czasu wolnego. Inwestycja przyczyni się do rozwoju szerokorozumianego sportu na terenie gminy oraz do poprawy stanu zdrowia fizycznego wśród dzieci, młodzieży i mieszkańców. Projekt rozwiązuje problem występującego deficytu miejsc do aktywnego, wspólnego, międzypokoleniowego spędzania wolnego czasu, prewencji zdrowotnej, aktywizacji młodzieży i dorosłych, integracji społecznej mieszkańców.	III/2025
Gmina Wołów	Kompleksowa odnowa przestrzeni publicznych na terenie Gminy Wołów	5 503 144	3 539 106	168	Realizacja projektu ma na celu poprawę atrakcyjności przestrzeni miejskiej, zwiększenie funkcjonalności oraz zniwelowanie barier architektonicznych.	IV/2024
Gmina Milicz	Kompleksowa przebudowa i rozbudowa Świetlicy Środowiskowej Ośrodka Pomocy Społecznej w Miliczu Chatka Puchatka wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych	2 285 714	1 469 956	168	Celem przedsięwzięcia jest rozwój infrastruktury społecznej tj. obiektu Świetlicy Środowiskowej w miejscowości Milicz w celu objęcia wsparciem większej liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z różnych grup oraz modernizację przestrzeni dla aktywności fizycznej oraz do organizacji m.in. spotkań, warsztatów, wspólnych działań, służących odpoczynkowi oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. W związku z planowanym zagospodarowaniem terenów zielonych celem projektu jest również zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury jakim jest park przy obiekcie. Celem zadania jest poprawa funkcjonalności przestrzeni publicznej oraz infrastruktury służącej integracji społecznej. W związku z planowanym zagospodarowaniem terenów zielonych celem projektu jest również zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury jakim jest park przy obiekcie. Zadanie poprawia jakość życia i bezpieczeństwo mieszkańców oraz użytkowników przebudowanego obiektu i parku, modernizacja parku jako miejsca rekreacji służy rozwojowi publicznych walorów turystycznych.	IV/2024
Gmina Milicz	Infrastruktura integracji społecznej w Gminie Milicz	1 000 000	648 686	168	Projekt ma na celu rozwój infrastruktury publicznej, który przyczyni się do poprawy dostępności i jakości oferowanych usług, a tym samym wzmocnią atrakcyjność obszarów wiejskich gminy Milicz, jako miejsca do życia. Projekt zakłada rewitalizację przestrzeni publicznej.	I/2027
Gmina Żmigród	Odnowa przestrzeni miejskiej - zagospodarowanie podwórek oraz montaż monitoringu w Żmigrodzie – etap I	3 192 441	2 120 596,7	168	Celem jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez fizyczną odnowę i bezpieczeństwo publicznej przestrzeni podwórek w Żmigrodzie.	IV/2024
Gmina Strzelin	Funkcjonowanie Biura Innego Instrumentu Terytorialnego Subregionu Wrocławskiego	2 147 278	1 503 095	170	Celem projektu jest zwiększenie szans i potencjału jednostek samorządu terytorialnego do efektywnego wykorzystania środków przewidzianych w budżecie Unii Europejskiej .	IV/2024

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Strzelin	Budowa przedszkola miejskiego w Strzelinie	22 737 534	4 807 142	121	**Celem projektu** jest poprawa dostępności, funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni publicznej, a tym samym jakości życia mieszkańców gminy Strzelin poprzez budowę przedszkola miejskiego.	I/2026

Lista podstawowa Celu Szczegółowego 4.6 ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób niepełnosprawnościami.

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Brzeg Dolny	Wyrównywanie szans edukacyjnych oraz wsparcie rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym w gminie Brzeg Dolny	1 282 442	897 709	148	Cele projektu: Upowszechnianie dostępu do edukacji przedszkolnej poprzez zorganizowanie dodatkowych zajęć mających za zadanie przygotowanie dzieci do podjęcia nauczenia (ułatwienie im dobrego startu), wyrównywanie możliwości rozwojowych i niwelowanie deficytów u dzieci, które nie uczęszczały do placówek przedszkolnych.	I/2026
Gmina Milicz	Działania na rzecz podniesienia jakości wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem w Gminie Milicz	487 830	341 481	148	Cele projektu: Upowszechnianie dostępu do edukacji przedszkolnej	II/2026
Gmina Prusice	Akademia przedszkolaka w Gminie Prusice	569 142	398 399	148	Dzięki realizacji projektu zminimalizowany zostanie problem dostępności do miejsc przedszkolnych na obszarze gminy Prusice	IV/2026
Gmina Syców	Nowe miejsca przedszkolne w Gminie Syców	1 786 032	1 250 223	148	Celem projektu jest zwiększenie dostępności oraz podniesienie jakości wychowania przedszkolnego poprzez utworzenie nowych miejsc przedszkolnych w Publicznym Przedszkolu Nr 2 Misia Uszatka w Sycowie.	III/2025
Gmina Wiązów	Gmina Wiązów rozwija edukację przedszkolną	1 000 000	700 000	148	Celem projektu jest • adaptacja pomieszczeń na potrzeby OWP z uwzględnieniem potrzeb dzieci z niepełnosprawnością i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, • rozwijanie u dzieci umiejętności obserwowania i rozpoznawania emocji oraz ich wpływu na organizm i zachowanie, radzenia sobie ze złością, z sytuacjami trudnymi i stresem, • popularyzacja edukacji ekologicznej i przyrodniczej, • kształtowanie postaw prośrodowiskowych i proekologicznych, • upowszechnienie i realizacja metod pracy z dziećmi w postaci eksperymentów i projektów, • szkolenia kadry pedagogicznej.	II/2026
Gmina Międzybórz	Nowe Przedszkole ,, Bajka" w Międzyborzu	1 000 000	700 000	148	Celem głównym projektu jest zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej na terenie gminy Międzybórz. Celami szczegółowymi są: podniesienie jakości	III/2026

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					wychowania, dostosowanie placówki do potrzeb dzieci o różnych wymaganiach edukacyjnych, w tym dzieci z niepełnosprawnościami, przeszkolenia kadry pedagogicznej, w szczególności rozwijającej umiejętności zawodowe i społeczne wykorzystywane przy pracy z dziećmi Cele zrealizowane będą poprzez wyposażenie przedszkola w pomoce dydaktyczne, zarówno do sal edukacyjnych, jak i pozostałego zaplecza wchodzącego w skład przedszkola a niezbędnego do jego prawidłowego funkcjonowania.	
Gmina Cieszków	Wsparcie opieki przedszkolnej w Gminie Cieszków	216 680	151 676	148	Cele projektu: Wsparcie równego dostępu do dobrej jakości edukacji i opieki nad dziećmi. Celem pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest wspieranie potencjału rozwojowego dziecka oraz stwarzanie mu takich warunków, aby aktywnie i w pełni uczestniczył w życiu placówki.	III/2026
Gmina Środa Śląska	Lepszy start dla przedszkolaków ziemi średzkiej	500 000	350 000	148	Cele: 1) zapewnienie dzieciom w wieku od 3 do 6 lat równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji w oparciu o nowoczesne formy, metody i technologie oraz rozwój umiejętności kluczowych i społeczno - emocjonalnych ułatwiające dzieciom uczenie się oraz korzystanie z różnorodnych możliwości edukacyjnych na późniejszych etapach kształcenia, kompetencji społecznych, badawczych, twórczego podejścia do poznawania świata. 2) rozwój umiejętności zawodowych nauczycieli z kadry pedagogicznej w zakresie wykorzystania nowoczesnych technik nauczania. 3) wyposażenie i/lub doposażenie publicznego przedszkola w pomoce dydaktyczne w celu realizacji zadań objętych projektem. Dzięki działaniom zaplanowanym w projekcie przedszkole prowadzone przez Gminę Środa Śląska będzie mogło dostosować ofertę edukacyjną do zmieniających się trendów demograficznych, społecznych, gospodarczych, pokonywać bariery cyfrowe oraz rozwijać nowe umiejętności dzieci i kadry pedagogicznej celem upowszechniania ważności roli przedszkola w rozwoju dziecka oraz budowaniu społeczeństwa opartego na wiedzy.	I/2026
Gmina Żmigród	Eko-bohaterowie Żmigrodu: Tworzenie zielonej przyszłości	1 048 320	733 824	148	Celem projektu jest zwiększenie świadomości ekologicznej, przyrodniczej oraz kształtowanie postaw i zachowań, które sprzyjają ochronie środowiska naturalnego oraz adaptacji do zmian klimatu.	II/2026
Gmina Twardogóra	Upowszechnianie dostępu do edukacji przedszkolnej w Miejskim Przedszkolu w Twardogórze.	1 142 858	800 000	148	Celem głównym projektu jest: upowszechnianie dostępu do edukacji przedszkolnej przez podejmowanie działań na rzecz wsparcia wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi przez zorganizowanie dodatkowych zajęć mających za zadanie przygotowanie dzieci do podjęcia nauczenia (ułatwienie im dobrego startu), wyrównywanie możliwości rozwojowych i niwelowanie deficytów u dzieci, przez organizację zajęć rozwijających umiejętności kluczowe (zajęcia rozwijające kompetencje społeczne, badawcze, twórczego podejścia do poznawania świata, zajęcia umożliwiające w sposób bezpieczny i świadomy poruszać się w świecie cyfrowym, zajęcia rewalidacyjne i specjalistyczne) oraz społeczno-emocjonalne ułatwiające dzieciom uczenie się oraz	IV/2026

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					korzystanie z różnorodnych możliwości edukacyjnych na późniejszych etapach kształcenia.	
Gmina Udanin	Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi w Zespole Szkolno – Przedszkolnym w Udaninie	1 000 000	700 000	148	Celem jest podejmowanie działań na rzecz wsparcia wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi poprzez organizację zajęć rozwijających umiejętności kluczowe oraz społeczno-emocjonalne ułatwiające dzieciom uczenie się oraz korzystanie z różnorodnych możliwości edukacyjnych na późniejszych etapach kształcenia oraz zajęcia rozwijające kompetencje społeczne, badawcze, twórczego podejścia do poznawania świata, zajęcia umożliwiające w sposób bezpieczny i świadomy poruszać się w świecie cyfrowym, zajęcia rewalidacyjne i specjalistyczne.	II/2025
Gmina Kostomłoty	Rozwój edukacji przedszkolnej w Gminie Kostomłoty	1 100 000	770 000	148	Poprawa dostępu do edukacji przedszkolnej oraz poprawa jakości edukacji przedszkolnej w wyniku kompleksowego wsparcia dzięki realizacji dodatkowej oferty edukacyjnej i opiekuńczej skierowanej do 115 dzieci w terminie od sierpnia 2025r. do czerwca 2029 roku.	IV/2025
Powiat Strzelin	Nowoczesne kształcenie w powiecie strzelińskim w CKZiU w Ludowie Polskim	2 500 000	1 750 000	149	Celem głównym projektu jest poprawa efektywności kształcenia zawodowego w CKZiU w Ludowie Polskim poprzez zastosowanie instrumentów wsparcia dla uczniów CKZiU w Ludownie takich jak: staże, szkolenia, kursy uprawnień zawodowych, dokształcenie i staże zawodowe dla nauczycieli, modernizacja zaplecza sprzętowego	II/2025
Powiat Strzelin	Nowoczesne kształcenie w powiecie strzelińskim w CKZiU w Strzelinie	2 600 000	1 820 000	149	Celem głównym projektu jest poprawa efektywności kształcenia zawodowego w CKZIU w Strzelinie poprzez zastosowanie instrumentów wsparcia dla uczniów CKZiU w Strzelinie takich jak: staże, szkolenia, kursy uprawnień zawodowych, dokształcenie i staże zawodowe dla nauczycieli, modernizacja zaplecza sprzętowego.	II/2025
Gmina Mietków	Wzrost jakości i dostępności edukacji przedszkolnej w Gminie Mietków poprzez doposażenie placówki oraz rozwój kompetencji dzieci i kadr.	1 058 491	740 944	148	Likwidacja barier w dostępie do edukacji przedszkolnej, wdrażanie edukacji włączającej i projektowania uniwersalnego oraz podnoszenie jakości kształcenia w wiejskiej gminie Mietków.	I/2027

Lista podstawowa Celu Szczegółowego ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej./ FEDS.07.07 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Domaniów	Opieka wytchnieniowa w Gminie Domaniów	1 031 250	721 875	158	Głównym celem wdrożenia usługi będzie skoncentrowanie się nad opiekunami i analiza ich sytuacji życiowej - skupienie się bezpośrednio na potrzebach opiekunów, a nie na potrzebach osób z niepełnosprawnością. Celem była zmiana podejścia opiekunów, aby nakierunkowali się oni na siebie, na swoje potrzeby, przyjemności, w głównej mierze dzięki usłudze rodzice/opiekunowie mieli zadbać o siebie i swój komfort psychiczny i fizyczny, a nie tak jak zazwyczaj na swoim dziecku/podopiecznym. Realizacja projektu znacznie poprawi jakości życia rodzin realizujących opiekę nad osobą zależną. Poprzez rozwój usług z zakresu opieki wytchnieniowej zminimalizowane zostaną następujące problemy: m. in. "wypalenie" opiekunów i osób zależnych, obciążanie fizyczne i psychiczne opiekuna, mierne funkcjonowanie w innych rolach życiowych, niewystarczające możliwości pełniejszego rozwoju i uczestnictwa w środowisku lokalnym lub poza nim, ograniczone funkcjonowanie w środowisku lokalnym.	III/2026
Gmina Krośnice	Wsparcie osób starszych i niepełnosprawnych w Gminie Krośnice	1 152 000	806 400	158	Celem projektu jest zwiększenie liczby świadczonych usług dla osób starszych, w tym z niepełnosprawnościami z rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Zmniejszenie liczby i czasu trwania nieuzasadnionych medycznie hospitalizacji osób starszych i niepełnosprawnych. Przeprowadzenie szkoleń dla opiekunów faktycznych, medycznych oraz osób które chciałyby sprawować opiekę nad osobą niepełnosprawną.	I/2025
Gmina Malczyce	Asystent osoby niepełnosprawnej w Gminie Malczyce	312 000	218 400	158	W ramach projektu asystent będzie udzielał wsparcia w codziennym funkcjonowaniu wsparcia osobom, które nie mogą aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym m.in. z powodu wieku, niepełnosprawności, długotrwałej choroby czy też problemów zdrowia psychicznego.	IV/2024
Gmina Prusice	Aktywni razem w Gminie Prusice-Edycja 2	596 102	417 272	158	Celem głównym projektu jest wsparcie 30 osób zagrożonym wykluczeniem społecznym lub ubóstwem z terenu Gminy Prusice (woj. dolnośląskie) w zakresie zwiększenia zdolności do prawidłowego funkcjonowania w rodzinie, w społeczności oraz zdolności do poszukiwania i podjęcia pracy poprzez realizacje usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym dla 30 os. i społecznym oraz zdrowotnym dla 30 os.	IV/2024
Gmina Strzelin	Asystent – wsparcie w samodzielności	1 762 499	1 233 749	158	Główny cel: społeczna i zawodowa aktywizacja osób niepełnosprawnych poprzez wsparcie profesjonalnie	II/2025

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					przygotowanych asystentów. Mają oni za zadanie umożliwić osobie niepełnosprawnej aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, umożliwić beneficjentom bardziej samodzielne i niezależne życie, uczestnictwo w wydarzeniach społecznych, kulturalnych, rozrywkowych lub sportowych, co wpłynie znacząco na przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych.	
Gmina Udanin	Wsparcie w zakresie usług społecznych na rzecz osób starszych z terenu Gminy Udanin	461 000	322 700	158	Podstawowym celem projektu będzie zwiększenie dostępności, jakości i trwałości świadczonych usług towarzyszących dla osób starszych z terenu Gminy Udanin, potrzebujących wsparcia zwiększającego szanse na niezależne życie (w tym wsparcie psychologiczne) oraz profilaktyka zdrowia.	I/2025
Gmina Żmigród	Usługi Społeczne dla mieszkańców Gminy Żmigród	1 248 000	873 600	158	Celem projektu jest zwiększenie dostępności, jakości i trwałości świadczonych usług w społeczności lokalnej poprzez utworzenie tworzenie miejsc i świadczenie usług opiekuńczych osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w ramach placówki zapewniającej dzienną opiekę.	II/2026
Powiat Strzelin	Rozwój usług społecznych w powiecie strzelińskim	1 705 872	1 194 110	158	Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług w tym szczególności opieki skoncentrowanej na osobie wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami. Wzrost aktywności społecznej.	I/2026

Lista podstawowa Celu Szczegółowego PT.1 Pomoc Techniczna

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Strzelin	Wsparcie podmiotu realizującego IIT ze środków FEDS PT EFS +	931 624	652 136	182	Zwiększenie szans i potencjału jednostki realizującej IIT oraz efektywnego wykorzystania środków	IV/2025

Lista projektów rezerwowych wybieranych w trybie niekonkurencyjnym finansowanych z FEDS 2021-2027

Lista rezerwowa Celu Szczegółowego RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych/ FEDS.02.01 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Międzybórz	Termomodernizacja budynków publicznych – budynek użyteczności publicznej -urząd będący w zasobie Gminy Międzybórz	2 500 000	1 750 000	045	Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej budynku użyteczności publicznej poprzez podjęcie działań termomodernizacyjnych, których efektem będzie oszczędności energii cieplnej oraz redukcja emisji CO2 i pyłów PM10/PM2,5.	IV/2025
Gmina Milicz	Efektywność energetyczna obiektów użyteczności publicznej w gminie Milicz: zespół budynków Urzędu Miejskiego oraz Ośrodka Pomocy Społecznej w Miliczu	5 871 508	4 110 055	045	Cele realizacji projektu: 1) osiągnięcie co najmniej 30% oszczędności energii w 2 budynkach, po roku eksploatacji inwestycji; 2) poprawa efektywności energetycznej źródła ciepła o co najmniej 30% po roku eksploatacji inwestycji; 3) zmniejszenia emisji CO2 o co najmniej 30%, po roku eksploatacji inwestycji.	I/2025

Lista rezerwowa Celu Szczegółowego RSO2.5. Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej/ FEDS.02.09 Gospodarka ściekowa - IIT

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Udanin	Przebudowa oczyszczalni ścieków w Piekarach wraz z budową sieci wodociągowej.	17 985 840	12 590 088	065	Celem głównym projektu jest wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej na terenie Gminy Aglomeracji Udanin o równoważnej liczbie mieszkańców 3 728 RLM położonej na terenie województwa dolnośląskiego, w powiecie średzkim z oczyszczalnią ścieków zlokalizowaną w Piekarach (Piekary 50) poprzez budowę kanalizacji w miejscowościach znajdujących się w aglomeracji Udanin	I/2026

Lista rezerwowa Celu Szczegółowego RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia/FEDS.02.07 Ochrona przyrody i klimatu

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Międzybórz	Wzmocnienie ochrony i zachowanie przyrody na terenie Gminy Międzybórz	6 000 000	4 200 000	079	Cele projektu Głównym celem projektu jest ochrona gatunków zagrożonych i ich siedlisk na terenie Gminy Międzybórz.	IV/2025
Gmina Twardogóra	Odnowa terenów zielonych w miejscowości Goszcz - etap I	3 500 000	2 450 000	079	Realizacja projektu ma na celu: wzmacnianie, odbudowę oraz ochronę bioróżnorodności poprzez nasadzanie rodzimych gatunków roślin, ograniczanie wyrębu i koszenia, zadrzewianie, a także poprawę warunków siedliskowych roślin, tworzenie nowych siedlisk roślin i zwierząt	I/2026
Gmina Twardogóra	Odnowa terenów zielonych w miejscowości Goszcz - etap II	3 500 000	2 450 000	079	Realizacja projektu ma na celu: wzmacnianie, odbudowę oraz ochronę bioróżnorodności poprzez nasadzanie rodzimych gatunków roślin, ograniczanie wyrębu i koszenia, zadrzewianie, a także poprawę warunków siedliskowych roślin, tworzenie nowych siedlisk roślin i zwierząt..	II/2026
Gmina Milicz	Udostępnienie i rewaloryzacja terenów zielonych w Miliczu. Etap II	2 857 143	2 000 000	079	1.poprawa stanu środowiska naturalnego; 2.udostępnienie mieszkańcom wysokiej jakości przestrzeni miejskiej w postaci urządzonych, bezpiecznych terenów zieleni miejskiej, zielonej infrastruktury wraz z infrastrukturą towarzyszącą (tj. mała architektura, ławki, pojemniki na śmieci, altany, oświetlenie); 3.zwiększenie różnorodności fauny i flory na obszarze objętym projektem; 4.zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez zaplanowanie kampanii info-eduk. z zachowaniem standardów dostępności, z wykorzystaniem różnorodnych form i kanałów komunikacji; 4.poprawa jakości życia mieszkańców poprzez udostępnienie nowych terenów zielonych.	IV/2025

Lista rezerwowa Celu Szczegółowego RSO2.8. Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej (EFRR)/ FEDS.03.02 Ekotransport miejski i podmiejski- IIT

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Borów	Budowa drogi pieszo-rowerowej i infrastruktury towarzyszącej na odcinku Piotrków Borowski-Borów-Boreczek -Borek Strzeliński – etap II	2 834 000	1 983 800	083	Celem jest ograniczenie niskiej emisji transportowej w Gminie Borów oraz w centrum miast Wrocław i Strzelin poprzez ograniczenie indywidualnego ruchu zmotoryzowanego na rzecz ruchu rowerowego. Cel zostanie osiągnięty dzięki realizacji działań w zakresie budowy dróg rowerowych stanowiących istotny fragment sieci rowerowej	IV/2026

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					na terenie Gminy Borów, prowadzących do stacji kolejowej w Boreczku.	
Gmina Krośnice	Budowa trasy rowerowej złotej na terenie Gminy Krośnice w ramach sieci tras rowerowych Dolnośląskiej Cyklostrady – etap II	3 420 560	2 394 392	083	Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, umożliwi bezpieczne dotarcie do centrów przesiadkowych i ograniczy emisję spalin. Projekt będzie miał również wpływ na zmianę nawyków transportowych mieszkańców oraz na rozwój bezpiecznej turystyki rowerowej na terenie Dolnego Śląska. Projekt jest zgodny ze Koncepcją sieci tras rowerowych Województwa Dolnośląskiego przyjętych uchwałą nr 4422/VI/2021 Zarządu Województwa Dolnośląskiego i podlega opiniowaniu zarówno przez Dolnośląską Służbę Dróg i Kolei oraz przez Instytut Rozwoju Terytorialnego.	III/2026
Gmina Wiązów	Zakup autobusów elektrycznych do obsługi publicznej komunikacji szkolnej na terenie gminy Wiązów – etap II	1 674 050	1 171 835	082	Celem działania jest redukcja emisji CO2 do środowiska, poprawa mobilności, zmniejszenie ruchu samochodowego oraz poprawę jakości życia mieszkańców Gminy Wiązów. Dzięki podejmowanym działaniom nastąpi zmniejszenie ilości pojazdów w mieście, poprawa płynności ruchu, ograniczenie negatywnego wpływu środków transportu na środowisko, a także eliminacja hałasu.	IV/2026
Gmina Międzybórz	Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Międzybórz – etap II	1 886 392	1 320 475	083	Cele projektu: Projekt zwiększy możliwości zrównoważonej multimodalnej mobilności mieszkańców. Usytuowanie ścieżki rowerowej na terenie Miasta Międzybórz w kierunku miejscowości Bukowina Sycowska pozwoli na znacznie sprawniejsze i bezpieczniejsze poruszanie się mieszkańców na rowerach na danym odcinku, a także stanie się zeroemisyjną alternatywą dla mieszkańców	IV/2025
Gmina Twardogóra	Budowa ścieżki rowerowej relacji Twardogóra - Chełstówek – etap II	4 680 000	3 276 000	083	Celem projektu jest ograniczenie zużycia paliw kopalnych i ochrona środowiska naturalnego. Ścieżka poprawi zdecydowanie bezpieczeństwo ruchu rowerzystów i pieszych, podniesie komfort ruchu, a także poprawi estetykę miejscowości	I/2026
Gmina Środa Śląska	Zakup i dostawa zeroemisyjnego taboru na potrzeby Średzkiej Komunikacji Publicznej etap III	6 389 498	4 473 649	082	Projekt ma na celu zakup nowych, zeroemisjnych elektrobusów z ładowarkami, które będą wykorzystywane przez Średzka Komunikację Publiczną, będącą spółka komunalną ze 100% udziałem Gminy Środa Śląska, do świadczenia usługi przewozu pasażerów w gminnych przewozach pasażerskich. Planowe są 2 zero emisyjny elektrobusy wraz z infrastrukturą do ładowania , o długości od 7 do 10m, pojemności pasażerskiej od 35 – 65 osób osób. Zakup 2 elektrobusów pozwoli na utrzymanie wskaźnika posiadania min. 30% autobusów zero emisyjnych, który to wskaźnik wymagany jest do uzyskania od roku 2028.	I/2027
Gmina Kondratowice	Budowa ścieżki rowerowej relacji Kondratowice - Karczyn	3 500 000	2 450 000	083	Rozwój i promocję turystyki rowerowej na obszarze Powiatu Strzelińskiego	II/2026
Zarząd Dróg Powiatowych w Wołowie	Przebudowa drogi powiatowej nr 1289D ul. Marii Skłodowskiej – Curie w Wołowie i drogi powiatowej nr 1290 D w Piotroniowicach, gmina Wołów – część II w zakresie budowy drogi pieszo rowerowej w ciągu drogi powiatowej nr 1289D.	1 313 648	919 554	083	Celem projektu jest budowa ciągu komunikacyjnego drogi pieszo-rowerowej na terenie miasta Wołowa z uwzględnieniem funkcji ekologicznych i wypoczynkowo – rekreacyjnych na rzecz poprawy jakości środowiska naturalnego i życia mieszkańców.	IV/2025

Lista rezerwowa Celu Szczegółowego RSO5.1. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich/ Działanie FEDS.06.02 Rozwój lokalny - strategie IIT

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Bierutów	Odnowa przestrzeni miejskiej rynku w Bierutowie - Etap I	3 900 000	2 730 000	168	Celem niniejszego zadania jest poprawa jakości życia mieszkańców oraz promowanie i ochrona materialnego dziedzictwa kulturalnego w gminie Bierutów.	II/2027
Gmina Brzeg Dolny	Odnowa rynku miejskiego w Brzegu Dolnym	6 000 000	4 200 000	168	Cele projektu: Poprawa bezpieczeństwa w obszarze Rynku oraz zwiększenie atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej Brzegu Dolnego oraz regionu Dolnego Śląska.	IV/2026
Gmina Domaniów	Odnowa zdegradowanego terenu w Gostkowicach	3 000 000	2 100 000	168	Celem projektu będzie poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury aktywizacji i integracji społecznej oraz poprawę jakości powietrza.	IV/2025
Gmina Przeworno	Rozbudowa i wyposażenie Gminnego Ośrodka Kultury w Przewornie	4 500 000	3 150 000	168	Cel projektu: przebudowa i modernizacja dostosująca obiekt do współczesnych wymogów bezpieczeństwa, dostępności, czy energooszczędności	II/2026
Gmina Strzelin	Poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznej poprzez zagospodarowanie Parku Miejskiego im. Armii Krajowej w Strzelinie"	1 500 000	1 050 000	165	Celem projektu jest podniesienie atrakcyjności parku, który ma być miejscem spotkań i wypoczynku dla całych rodzin.	II/2027
Gmina Syców	Rozbudowa bazy turystyczno-rekreacyjnej przy zalewie w Stradomi Wierzchniej	3 000 000	2 100 000	165	Celem projektu jest rozwój zrównoważonej turystyki na terenie Gminy Syców poprzez rozbudowę bazy turystyczno-rekreacyjnej przy zalewie w Stradomi Wierzchniej.	II/2026
Gmina Twardogóra	Odnowa przestrzeni dziedzińca pałacowego w Goszczu	3 000 000	2 100 000	166	Realizacja projektu ma na celu: ochronę, zachowanie oraz promowanie dziedzictwa materialnego i kulturowego; odtworzenie historycznego charakteru zabytkowych obiektów i przywrócenie ich pełnej wartości dla kultury Dolnego Śląska, ochronę i rozwój infrastruktury zabytkowej w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej zespołu pałacowo-parkowego w Goszczu,a także poprawę walorów estetycznych całego kompleksu pałacowego.	III/2025
Gmina Żmigród	Budowa boiska wielofunkcyjnego wraz z zadaszeniem przy Szkole Podstawowej w Barkowie	5 216 799	2 143 259	168	Celem projektu jest wspieranie rozwoju społecznego (zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu) Gminy Żmigród poprzez poprawę warunków kształcenia w edukacji podstawowej, dzięki rozwojowi infrastruktury boiska wielofunkcyjnego w Barkowie.	IV/2024
Gmina Wińsko	Utworzenie i prowadzenie dolnośląskiego ośrodka edukacji historycznej i przyrodniczej w Konarach. „Skarby dziedzictwa kulturowego i materialnego związanego z rolnictwem”	1 490 871	1 043 609	166	Cele projektu: Realizacja projektu przyczyni się do rozwoju społecznego i gospodarczego gminy. Zwiększy się aktywność społeczna poprzez integrację różnorodnych grup kulturowych, a to bezpośrednio wpłynie na spójność społeczną i poczucie przynależności do danej grupy. Wszelkie działania związane z inwestycją realizowane będą w porozumieniu z lokalną społecznością. Realizacja projektu przywróci dawną świetność tych miejsc, wraz z dostosowaniem ich do nowych funkcji (edukacja, rekreacja, turystyka, estetyka wsi o charakterze historycznym i nowoczesnym jednocześnie).	I/2027
Gmina Międzybórz	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Międzyborzu oraz Bukowinie Sycowskiej	7 000 000	4 900 000	168	Główne cele projektu budowy sal gimnastycznych w miejscowościach Międzybórz i Bukowina Sycowska to: Stworzenie nowoczesnych, wielofunkcyjnych obiektów	IV/2025

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
					sportowych dostępnych dla mieszkańców obu miejscowości. Poprawa zdrowia i aktywności fizycznej mieszkańców poprzez dostarczenie im atrakcyjnych miejsc do uprawiania sportu. Wspieranie lokalnych talentów sportowych poprzez zapewnienie im odpowiednich warunków do treningów i rozwoju.	
Gmina Milicz	Zagospodarowanie przestrzeni sportowo-rekreacyjnej i terenów zielonych przy Szkole Podstawowej nr 1 oraz Szkole Podstawowej nr 2 w Miliczu.	1 412 470	988 729	168	Projekt ma na celu poprawę funkcjonalności przestrzeni publicznej w centralnych częściach miasta Milicz, a także poprawę funkcjonowania środowiska.	IV/2024

Lista rezerwowa Celu Szczegółowego 4.6 Przedszkola/ FEDS.08.01 Dostęp do edukacji

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
Gmina Żmigród	„Zielona Dolina – Kroki do Wielkich Osiągnięć”	776 428	543 500	148	Celem projektu jest zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej poprzez organizację dodatkowych zajęć edukacyjnych dla dzieci w wieku przedszkolnym, w tym szczególnie dla dzieci z obszarów o ograniczonym dostępie do tego typu usług. Projekt ma na celu wyrównanie szans edukacyjnych, rozwój kompetencji społecznych i poznawczych dzieci oraz wsparcie ich umiejętności społeczno-emocjonalnych.	IV/2025

Lista rezerwowa Celu Szczegółowego 4.6 Szkolnictwo Zawodowe ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób niepełnosprawnościami./ Działanie FEDS.08.01 Dostęp do edukacji.

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
-	-			-	- - -	-

Lista rezerwowa Celu Szczegółowego ESO4.11. Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.

Wnioskodawca	Tytuł projektu	Szacowana wartość ogółem (PLN)	Szacowany wkład UE (PLN)	Kod	Cel projektu	Gotowość aplikacyjna do złożenia wniosku o dofinansowanie (kwartał/rok)
-	-			-	- - -	-

X. Spis rysunków

Rysunek 1. Subregion Wrocławski na tle województwa dolnośląskiego....4
Rysunek 2. Mapa Subregionu Wrocławskiego w podziale na gminy i powiaty....5
Rysunek 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności [2021]....9
Rysunek 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [2021]....14
Rysunek 5. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi [2021]....25
Rysunek 6. Dzieci w żłobkach i kubach dziecięcych na 1 tys. dzieci w wieku do 3 lat [2021]....29
Rysunek 7. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców [2021]....30
Rysunek 8. Dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat [2021]....32
Rysunek 9. Sieć dróg krajowych i wojewódzkich na terenie województwa dolnośląskiego....38
Rysunek 10. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej [2021]....42
Rysunek 11. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji kanalizacyjnej [2021]....43
Rysunek 12. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji gazowej [2021]....45
Rysunek 13. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg [2021]....46
Rysunek 14. Liczba koszy na śmieci przypadająca na 10 tys. mieszkańców [2020]....50
Rysunek 15. Plan przeciwdziałania skutkom suszy – łączne zagrożenie suszą....55
Rysunek 16. Formy ochrony przyrody....57

XI. Spis tabel

Tabela 1. Podmioty gospodarcze w 2014 i 2021 r.....7
Tabela 2. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 i 2021 r.....8
Tabela 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w 2014 i 2021 r.....10
Tabela 4. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem w 2014 i 2021 r.....11
Tabela 5. Rynek pracy w 2014 i 2021 r.....12
Tabela 6. Turyści zagraniczni w 2014 i 2021 r.....17
Tabela 7. Ścieżki rowerowe w Subregionie Wrocławskim w 2020 r.....18
Tabela 8. Szlaki turystyczne i trasy rowerowe w Subregionie Wrocławskim w 2020 r.19
Tabela 9. Liczba ludności stan na 31 grudnia w 2014 i 2021 r.....21
Tabela 10. Ruch naturalny i migracyjny ludności w 2014 i 2021 r.....23
Tabela 11. Wskaźnik obciążenia demograficznego w 2014 i 2021 r.....24
Tabela 12. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w 2014 i 2021 r.....25
Tabela 13. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej w 2014 i 2021 r.....26
Tabela 14. Osoby z niepełnosprawnościami w Subregionie Wrocławskim w 2021 r.....27
Tabela 15. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w 2014 i 2021 r.....29
Tabela 16. Dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat w 2014 i 2021 r.....31
Tabela 17. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2021 r.....32

Tabela 18. Najważniejsze wydarzenia kulturalne/sportowe oraz kluby sportowe 35
Tabela 19. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w 2014 i 2021 r. 41
Tabela 20. Oczyszczalnie ścieków na terenie Subregionu Wrocławskiego 43
Tabela 21. Odpady zmieszane zebrane w ciągu roku na mieszkańca w kg w 2014 i 2021 r. 45
Tabela 22. Zasoby mieszkaniowe – mieszkania w 2014 i 2021 r. 47
Tabela 23. Budynki publiczne wymagające termomodernizacji 48
Tabela 24. Powierzchnia obszarów zdegradowanych 50
Tabela 25. Obszary prawnie chronione w 2014 i 2021 r. 56
Tabela 26. Analiza SWOT 61
Tabela 27. Cel, Priorytety i Działania Strategii IIT SW 64
Tabela 28. Macierz zintegrowanego odziaływania efektów realizacji Strategii IIT SW 64
Tabela 29. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW 68
Tabela 30. Zgodność Działań Priorytetu (P1) z celami SRWD 2030 72
Tabela 31. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW 73
Tabela 32. Zgodność Działań Priorytetu (P2) z celami SRWD 2030 77
Tabela 33. Działania Priorytetu 1 Strategii IIT SW 78
Tabela 34. Zgodność Działań Priorytetu (P3) z celami SRWD 2030 81
Tabela 35. Budżet Strategii IIT SW w zakresie współfinansowania środkami FEDS 2021-2027 82